cijena 20 d

broj 37

SIRIUS

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE

PUTUJMO KROZ VRIJEME

Brian W. Aldiss

NOĆ KAD JE PROVALILO SVE VRIJEME

i druge priče o vremenskim pomacima

Sirius 037

SADRŽAJ

Brian W. Aldiss
NOĆ KADA JE SVE VRIJEME PROVALILO

John Bistort
VJEŠTICE IZ CASTILLE

Woody Allen
EPIZODNI LIK

Hrvoje Hitrec
GOSPODAR VELIKE PIRAMIDE

Philip K. Dick
DORUČAK U SUMRAK

Philip K. Dick
ČOVJEK S MJESEČNOM KARTOM

Branko Pihač
PROFESOROVO PUTOVANJE

Sever Gansovskij
BIJEG

Miriam Allen de Ford
MALLEYJEV SISTEM

Radu Honga
MODERNA BASNA

Dmitrij Karasev
DOKAZ

Riječ urednika

Dragi čitatelju,

kad bih sad počeo jadikovku o tome kako je poskupio papir, prijevoz, usluge i što ja znam što još i kako je zbog toga morao poskupjeti i SIRIUS — zacijelo me ne biste više ni pogledali, preskočili biste ovu »riječ« i bacili se na pametniji posao: na putovanje kroz vrijeme na slijedećim stranicama SIRIUSA. Zato i neću govoriti ništa o tih nesretnih dvadeset dinara nego i sam zaploviti na to putovanje.

O ovome sam broju prilično toga rekao već prošli put. Sad bih Vas samo htio upozoriti na priču »Vještice iz Castille« i njezinog autora: radnja se zbiva u Španjolskoj, a autor je, unatoč svome engleskom imenu, naš čovjek. Tek toliko da se zna. Ostalo će Vam reći sama priča.

U vezi s tim, dopustite mi da se osvrnem i na Vaš prijekor što sam dopustio da recenzent Želimir Koščević zaprijeti štrajkom. »Amerikanci su izmislili košarku«, pišete mi, »a mi smo eto svjetski prvaci u tom sportu. Oni su izmislili i SF, a vi i Koščević ne dopuštate nam da ih i u tome prestignemo: od nas, domaćih autora, zahtijevate da odmah budemo Clarkei i Asimovi — sve što nije na toj razini proglašavate bezvrijednim i početničkim pokušajima: je li to stimuliranje domaćeg stvaralaštva na području SF-a?« Ponajprije, stotinjak domaćih SF-priča dosad objavljenih u SIRIUSU ne samo da je svojevrstan brojčani dokaz o stimuliranju odnosno nestimuliranju nego i rječit primjer za usporedbu s Asimovljevim i ostalim kvalitetnim pričama s područja znanstveno-fantastične književnosti. A labavljenjem kriterija za kvalitetu domaćih priča u SIRIUSU samo bismo pomogli Amerikancima da zadrže primat u SF-u. Uvjeren sam naime da svjetskim prvacima treba suprotstaviti reprezentaciju, a ne drugoligašku momčad. Ako se želi uspjeti, dakako. A to želimo svi: i VI, i Koščević — i ja. I zbog toga drugoligašima punim koš. Svoj, urednički.

Kad je već riječ o drugoligašima, evo i njihova popisa: FRED, BESMRTNO PUTOVANJE, PITANJE, BUDALA (i dr.), SREBRNASTA NULA, BOG-OTAC, S DRVCETA, BAJKA O LJUBAVI, PRVOAPRILSKA ZGODA, ONA TAMNA OBLA STVAR, KONTAKT (i dr.), OTKRIČE..., ZGRADA, BARUT, EEEEH, SUDBONOSNA MUZIKA, DEZINTEGRATOR, PRELAZAK. Razlozi: oni o kojima smo Ben Bova, Furtinger, Koščević i ja pisali već mnogo puta (»rupe« u znanstvenom dokumentiranju priče, ufologija, nedostatak ideje i motiva, loša naracija). Ima i drukčijih: ČOVJEK PO ČOVJEK (ideja dobra ali loše ispripovijedana), AS (treba popraviti jezik priče!), NE IGRAJ SE SA SLOBODOM (uz ispravke nekih nespretnih formulacija — gotovo objavljiva). PROCES REHABILITACIJE je dobra priča, a autoru nedostaje samo ono što se može naučiti: pravila pisanja.

A kad je već riječ o vašim prijekorima, evo još o njima: Korite me što nisam održao obećanje i napisao nešto više o suradnji s Radio-Beogradom. Odgovor: od kolege Draškovića iz Beograda još nisam dobio potanje propozicije za tu suradnju, a od Vas nijednu priču koja bi bila namijenjena podjednako SIRIUSU i radio-izvedbi. Korite me, nadalje, što a svojoj »riječi« previše dragocjenoga prostora trošim na »redanje naslova odbijenih priča; radije bismo pročitali jednu priču više u SIRIUSU«. Odgovor: pogledajte i sami koliko prostora zauzimaju odgovori. Je li to dovoljno za priču, ha? Unatoč tome, o Vašem ću prijedlogu duboko razmisliti čim riješim, dvojbu: je li korisnije pojedinačno odgovaranje ili takvo iz kojega svi zainteresirani mogu izvući zaključke o tome kako treba, a kako ne treba pisati. — Prijekor: zašto biram priče po temama i stvaram tematske brojeve umjesto da ih biram prema kvaliteti i stvaram izvrsne brojeve. Odgovor: prihvaćam takav argument, 'ako izbor prema temama ne znači i izbor na račun kvalitete. Ipak, bit će još nekoliko tematskih brojeva, jer ne treba zaboraviti da se SIRIUS stvara nekoliko mjeseci unaprijed (i o tome sam već pisao, koliko se sjećam, no jednoga od nas, tj. Vas ili mene, memorija čini se ne služi baš najbolje). — Korite me, nadalje što premalo pišem o radu kluba SFera u Zagrebu, kao i o radu sarajevskog i ostalih SF klubova u nas. Odgovor: Pročitaju li odgovorni u tim klubovima ove retke, javit, će mi sve što Vas zanima o njihovoj djelatnosti. Međutim, ako to pročitaju samo neodgovorni u tim klubovima, tada ništa ne obećajem. Pošteno?

Kao obično na kraju i slovo-dva o idućem broju: posvećen je psiho-(i parapsiho-) pričama, dakako, temeljenim na znanstvenim postavkama suvremene psihologije. Evo nekoliko pitanja na koja odgovaraju te priče: Postiže li čovjek besmrtnost ako svoj živčani sustav uspije povezati s kompjutorom? Je li zločin šio ga je izazvao robot suprotan trima Asimovljevim zakonima robotike? Kako se čovjek osjeća sutradan pošto su se na Zemlju prvi put spustila bića iz svemira? Može li proteza na lubanji biti uzrok pretvaranju njezina vlasnika u zločinca? Kao što vidite, priče su raznolike kao da sam ih birao ne po temi nego po kvaliteti. A možda i jesam? Prosudite sami, prilika Vam se pruža već za trideset dana i za (jao!) dvadeset dinara.

Dotada

Vaš

Borivoj Jurković

Noć kada je sve vrijeme provalilo

Brian W. Aldiss:

The Night that All Time Broke out

Preveo *Nikola Popović*

Zubar joj se nakloni i — smiješeći se — doprati je do vrata, pozvavši kola čim je pošla. Pojavilo se na balkonu kada je ona naišla. Bilo je to vozilo, neautomatizirano, staromodno, nekad vrlo pomodno. Fifi Fevertrees se nasmijala zavodljivo vozaču i ušla u vozilo.

— Izvangradska vožnja — reče ona. — Gradić Rouseville na Putu Z 4.

— Vi živite izvan grada — upita vozač, poletjevši u lažno plavo nebo i upravljajući kao luđak samo jednom nogom.

— Provincija je sasvim u redu — reče Fifi opravdavajući se. Malo je oklijevala a onda zaključila da može sebi dopustiti i malo hvalisanja. — Osim toga, tamo će sada biti bolje: upravo smo u kući dobili priključak na glavno vrijeme. Trebalo bi da bude dovršen kada se vratim.

— Pretpostavljam da je u provinciji skuplje. — Vozač slegne ramenima.

— Tri puta više se plaća osnovna jedinica.

On značajno zazviždi.

Htjela mu je kazati koliko je sve to uzbuđuje, kako bi željela da joj je otac još živ da i on uživa u svim radostima od priključka na glavno vrijeme. Ali, to je bilo teško s palcem u ustima jer je pokušavala na ručnom ogledalu vidjeti što joj je načinio zubar.

Dobro je obavio svoj posao. Novi mali biserni zub već je potpuno urastao u ružičastu plastiku. Fifi zaključi da ima vrlo senzualna usta, baš kako je to znao treći Tracey. A zubar je uklonio stari zub vremenskim plinom. Vrlo jednostavno. Samo mali ubrizak i ona je bila vraćena u prekjučerašnji dan kada je imala kratak, ugodan susret uz kavu s Peggy Hackenson, ne razmišljajući o bolovima. Zacijelo je pocrvenjela, pomislivši da su ih imali snimljene na vrpci sve vrijeme sastanka.

Maleni je zračni auto letio dalje gore, i napustivši jednu od malih zračnih luka na velikoj kupoli što je pokrivala grad. Fifi je načas

zažalila što ga napušta. Gradovi su sada tako ugodni da gotovo nitko ne voli živjeti u provinciji. Ali na svu sreću, vlada je isplaćivala dosta veliki dodatak na teže životne uvjete onima koji su, kao Fevertreesovi, živjeli na selu.

Poslije nekoliko minuta već su se spuštali. Fifi označi njihovu mliječnu farmu i vozilo se spusti polagano i meko na balkon zgrade, prije nego što je vozač spretno dodao nešto kilometraže. Tek kada je primio novac, okrenuo se i otključao vrata. Ne možeš danas proći olako s tim vozačima.

No, dok je žurila dolje u kuću, već je zaboravila vozačev trik. Ovo je dan nad danima! Graditeljima je trebalo dva mjeseca da instaliraju centralno podešavanje vremena, dva tjedna dulje nego što je bilo planirano, a svi su radili sve to vrijeme žustro, postavljajući mnogobrojne cijevi i vodove i druge instalacije u svaku sobu. No sada je sve bilo u redu. Ona je odlučno otplesala niz stepenice da pronađe muža.

Tracey Fevertrees je stajao u kuhinji i razgovarao s graditeljima. Kada je njegova žena ušla, okrenuo se i uhvatio je za ruku, smješkajući se nježno kao da je mazi, a takav je osmijeh zbunjivao mnoge djevojke u Rousevilleu. Ali njegova privlačnost nije bila ni izbliza ravna njezinoj ljepoti, naročito kada bi bila uzbuđena kao sada.

— Je li sve u redu? — Funkcionira? — pitala je uzbuđeno.

— Još samo jedna minuta posla — reče Archibald Smith preko volje.

— Oh, uvijek još nešto, samo još nešto! Već smo to čuli petnaest puta u posljednjih sedam dana. Što je sada opet?

— Ništa takvo što bi vas trebalo zabrinjavati. Morali smo samo provest'" cijevi za vremenski plan od vaše kuće do glavnog ventila tamo dolje u rauzvilskoj stanici, što je dosta daleko, i čini nam se da nešto nije u redu s pritiskom. Kažu da je nastao neki gadni kvar na glavnom rezervoaru u centrali i trebat će im dosta vremena da to poprave. Ali, neka vas to ne zabrinjava.

— Mi smo ovdje sve provjerili i sve funkcionira odlično — reče Tracey svojoj ženi. — Dođi da ti pokažem!

Rukovali su se sa Smithom, koji je pokazivao onu već uobičajenu nevoljkost da napusti djelo svojih ruku. Napokon je krenuo, obećavši da će doći ujutro da pokupi ostatak alata, a Tracey i Fifi su ostali sami s novom igračkom.

Uz ostalu opremu u kuhinji, ploča s vremenskom komandom jedva da je i upadala u oči. Bila je smještena pokraj nuklearnog aparata, diskretnog malog stroja s mnogo dugmadi i tipki.

Pokazao joj je kako je postavljen vremenski pritisak: niži za hodnike, viši za spavaću sobu i promjenljiv za dnevnu sobu. Fifi se pripila uz muža i počela presti kao mačka.

— Ti nisi uzbuđen, zar ne, dragi? — pitala ga je mazno.

— Stalno mislim na račune koje treba platiti. I na račune koji će doći, tri puta osnovna jedinica... hu! — Videći izraz razočaranja na njezinu licu, brzo je dodao: — Ali meni se to svakako sviđa, draga. Znaš da sam oduševljen.

Poslije toga su prošetali kroz kuću, s uključenim kontrolama. Još u kuhinji vratili su se u rano jutro toga dana. Lebdjeli su kroz vrijeme kad je Fifi najviše voljela da radi u kuhinji, kada je doručak već bio gotov, mnogo prije vremena kada je trebalo misliti o ručku i programirati ga. Fifi i Tracey su odabrali jedno jutro kada se ona osjećala naročito mirno i dobro. Cijeli taj ambijent sada je ponovo oživio.

— Izvanredno! Predivno! Sada mogu učiniti sve, mogu ti spremiti za jelo sve, hoćeš li sada?

Poljubili su se i potrčali hodnikom, kličući.

— Zar nije znanost nešto izvanredno! Odjednom su zastali.

— Oh, ne! — poviče Fifi.

Hodnik je bio u savršenom redu, zavjese su bile na svojim mjestima svjetlucajući metalno na dva prozora, kontrolirajući količinu svjetla koja će ući, pohranjujući ostatak za sate kada ga neće biti, sag je bio na mjestu uredan i čist i nosio ih je dalje, zidovi topli i mekani na dodir. Ali oni su se vratili u vrijeme u tri sata poslije podne mjesec dana prije kada je sve bilo mirno .— samo prije mjesec dana tu su još radili instalatori.

— Dragi, ta oni će uništiti sag! Zacijelo će i tapete na zidovima zaprljati! Oh, Tracey, pogledaj rastavili su zavjese, a Smith je obećao da to neće učiniti!

On je potapša po ramenu.

— Zlato, sve je u najboljem redu, časna riječ!

— Ne, nije! Nije u redu! Pogledaj ove prljave stare cijevi koje strše posvuda i svi ovi vodovi što vise okolo! Oni su upropastili naš prekrasni strop koji upija prašinu, pogledaj kako je posvuda sve prljavo.

— Srce, to je vremenski efekt! — Ali je morao priznati da jedva može vjerovati svojim očima što su gledale u taj hodnik, i njega su obuzele emocije, kao i Fifi, otprije mjesec dana kada je vidio ovo mjesto onako kakvo je bilo tada, u rukama Smitha i njegovih strašnih ljudi.

Stigli su do kraja hodnika, ušli u spavaću sobu i tako se prebacili u drugu vremensku zonu. Vireći kroz vrata, Fifi. reče zaplašeno:

— Uh, strašna stvar, ta moć vremena! Mislim da bismo morali podesiti kontrole za hodnik, je li?

— Svakako, podesit ćemo ih na situaciju prije godinu dana za jedno lijepo ljetno poslijepodne duž svih hodnika. Ti samo reci koje i

ja ću tako podesiti! To je moto centralnog vremena, je li? A inače, kako ti se sviđa vrijeme u ovoj sobi?

Pošto je pogledala po sobi, spustila je svoje duge trepavice.

— Hm, djeluje nekako umirujuće, zar ne?

— Dva sata ujutro, slatka moja, rano je proljeće i svi u ovoj zoni sada spavaju. Mi sada svakako nećemo patiti od nesanice!

Fifi priđe mužu, nasloni mu se na grudi i pogleda ga u lice.

— Zar ne misliš da bi, recimo, jedanaest navečer bilo prikladnije za krevet?

— Pa znaš da mi je miliji otoman za te lijepe stvari, draga. Dođi da tamo sjednemo pa da vidim što ćeš reći za dnevnu sobu.

Dnevna soba je bila kat niže, a garaža i mljekara zauzimali su dva kata ispod njih. Bila je to fina prostrana soba s lijepim velikim prozorima s pogledom na krasnu okolinu sve do udaljene kupole grada. U sredini je bio udoban velik otoman.

Sjeli su na taj razbludni otoman, a sjećanja iz prošlosti počela su navirati. Malo kasnije Tracey dohvati prekidač koji je bio na zidu.

— Odavde možemo kontrolirati i naše vrijeme a da se ne dižemo, Fifi. Ti samo reci koje vrijeme želiš i mi ćemo šmugnuti natrag.

— Ako ti misliš da ja mislim ono što ti misliš, onda je najbolje da se ne vraćamo unatrag više od deset mjeseci, jer prije toga nismo bili vjenčani.

— Ma nemoj, gospođo Fevertrees, zar ćeš sada postati staromodna? To te nikada nije smetalo prije našeg vjenčanja.

— I te kako me je smetalo! Iako, rekla bih više poslije toga, nego u vrijeme kada sam bila, recimo, zanesena.

On joj nježno pogladi kosu.

— Reći ću ti što sam mislio da bismo mogli ponekad učiniti, da se vratima u vrijeme kada ti je bilo dvanaest. Mora da si bila vrlo seksi u tim godinama i ja bih vraški volio da vidim kako si tada izgledala. Što kažeš na to?

Ona je bila spremna da se tome usprotivi nekim konvencionalnim izgovorima, ali joj je mašta jurila još većom brzinom.

— Mogli bismo se vratiti u vrijeme kada smo bili maleni!

— Bravo! Ti dobro znaš da ja imam kompleks Lolite!

— Tracey, moramo biti oprezni da se u svom uzbuđenju ne vratima u vrijeme prije našeg rođenja pa da postanemo neke malene kuglice protoplazme ili nešto tome slično.

— Medena, ta pročitala si brošuru! Ako uspijemo dobiti dovoljno pritiska da prijeđemo u vrijeme prije našeg rođenja, jednostavno ulazimo u svijest našeg neposrednog pretka istog spola; ti u svoju majku, a ja u svog oca, a onda u baku, a ja u djeda. Dalje od toga pritisak u glavnoj centrali u Rousevilleu ne dopušta nam da odemo.

Razgovor je krenuo drugim pravcima sve dok Fifi nije kazala:

— Oh, kakvo je božansko otkriće to vrijeme! Znaš li što, čak i kada budemo sijedi i impotentni, moći ćemo se vratiti i za... bavljati se kao kada smo bili mladi. Mogli bismo to učiniti ovaj čas, zar ne?

— Ah — reče on. Želje su im bile iste.

Te su večeri imali za večeru velikog sintetičkog jastoga. U svom uzbuđenju što je plovila na krilima vremena, Fifi je programirala nešto izmijenjenu mješavinu, iako se zaklinjala da je sigurno bila neka tiskarska greška u knjizi-kuharu za programiranje i da je ona zbog toga pogrešno programirala kuhinjski kompjutor. Ali, oni su se odmah vratili još više unatrag, u vrijeme kada su jednom jeli najfinijeg jastoga, poslije njihova prvog susreta prije dvije godine. Okus koji su sada osjećali odnio je neraspoloženje zbog nespretno pripremljena jastoga.

Dok su jeli, pritisak je prestao.

Nije bilo zvuka. Vani je bilo tiho, a oni su se osjećali kao da vijore kroz dan kao lišće koje vjetar nosi po pustom polju. Vrijeme obroka je dolazilo i odlazilo, okus jastoga im se u ustima pretvarao u okus pečena purana, sira, divljači, u razne pudinge ili sladoled ili u zobene pahuljice za doručak. Nekoliko su trenutaka, tako zatečena, sjedili za stolom, skamenjeni, dok im se na stotinu različitih okusa smjenjivalo u ustima. Skočili su, gušeći se, i Tracey je sasvim isključio tok na glavnom prekidaču kod vrata.

— Krenulo je ukrivo! — povikao je. — To je maslo onog Smitha. Odmah ću mu telefonirati. Ubit ću ga!

Ali kada se Smithovo lice pojavilo na vizionaru, bilo je mirno kao i uvijek.

— To nije moja greška, gospodine Fever trees. Zapravo, jedan mi je moj čovjek upravo telefonirao i rekao da imaju teškoća na vremenskoj centrali, na mjestu gdje se vaša cijev spaja s glavnim vodom. Vremenski plin nekamo istječe. Rekao sam vam još jutros da tamo nešto nije kako treba. Idite u krevet gospodine Fevertrees, to vam ja savjetujem. Odspavajte i ujutro će sve već biti sređeno.

— Idite u krevet! Kako se usuđuje da nam kaže tako nešto! — vrisnula je Fifi. — Kakva je to amoralna sugestija! On pokušava nešto prikriti. Kladim se da je to neka njegova greška i on je prikriva tom pričom o kvaru na vremenskoj centrali.

— Vrlo brzo ćemo to provjeriti. Odvezimo se tamo da vidimo kakva je situacija.

Spustili su se dizalom do prizemlja i ušli u svoje zemaljsko vozilo. Gradski ljudi bi se nasmijali tom malenom vozilu na kotačima, tako nalik nekadašnjem automobilu, ali nije bilo nikakve sumnje da je ono bilo i te kako potrebno izvan gradova, gdje ne postoji besplatan javni promet.

Vrata su se otvorila i oni se izvezoše. Odmah su uzlet jeli i zaplovili

nekoliko stopa iznad zemlje. Rouseville je bio smješten na niskom brežuljku a vremenski centar je bio na drugom kraju. Čim su stigli do prvih kuća, dogodilo se nešto čudno.

Iako je sve bilo tiho i bez vjetra, malo se vozilo počelo propinjati i trzati kao podivljalo. Fifi se drmusala amo-tamo i u slijedećem su se trenutku našli u jarku.

— Heck, ove su stvari vrlo teške! Morat ću već jednom naučiti voziti ovo čudo — reče Tracey ispetljavajući se iz vozila.

— Zar mi nećeš pomoći da izađem, Tracey?

— Ua, prevelik sam da se igram s djevojčicama!

— Moraš mi pomoći, izgubila sam lutku!

— Ti nikada nisi ni imala lutku. Evo ti fige!

Trčao je preko polja i ona ga je slijedila dozivajući ga u trku. Bilo je vrlo teško vladati trapavim teškim tijelima odraslih pameću djeteta.

Našla je svog supruga kako sjedi nasred ceste u Rousevilleu i bacaka se rukama i nogama. Kreveljio joj se.

— Tace ide šetati, šetati! — reče on djetinjasto.

Ali već za nekoliko trenutaka krenuli su ponovo dalje pješice, iako je to bilo vrlo bolno za Fifi: majka joj je bila hroma potkraj života. Zajedno su tumarali naprijed, dva mlada bića u staroj koži. Kada su ušli u maleno mjesto bez kupole, susreli su većinu stanovnika, i prolazeći kroz cijeli spektar karakteristika ljudskih bića u svakoj dobi, od brbljavih djetinjarija do mucave senilnosti. Očito se dogodilo nešto vrlo ozbiljno.

Deset minuta i nekoliko generacija kasnije stigli su na vrata. Stajali su tako ispod natpisa Centralno vrijeme i tu su sreli Smitha. Nisu ga prepoznali jer je nosio masku protiv vremenskog plina.

— Znao sam da ćete se pojaviti vas dvoje! — povikao je. — Niste mi vjerovali, je li? Dakle, bilo bi najbolje da pođete sa mnom i da se uvjerite sami. Začepio se glavni ventil i koks nije mogao izdržati pritisak. Pretpostavljam da će morati evakuirati cijeli kraj dok to poprave.

Dok ih je vodio kroz ulazna vrata, Tracey reče:

— Nadam se da ovo nije neka sabotaža.

— Sabotaža?

— Da, da, nečija sabotaža. Djelo nekog neprijatelja. Pretpostavljam da su ovi uređaji državna tajna.

Smith ga pogleda začuđeno.

— Vi ste poludjeli, gospodine Fevertrees! Pa svi na svijetu imaju iste vremenske uređaje. Prošlog ljeta ste bili na bračnom putovanju u Odesi, zar ne?

Prošle godine bio sam u aktivnoj službi u Koreji, hvala lijepo!

— Koreji?

Uz vrlo jake zvuke sirena tamni predmet s crvenim svjetlom iznad i

ispod trupa spustio se u dvorište Vremenske centrale. Bila su to robotom upravljana vatrogasna kola iz grada. Ljudska posada je izbauljala na vrlo čudan način, zbunjena, a jedan je mladić počeo vikati, prije nego što su mu uspjeli staviti antivremensku masku na glavu, kako su mu promijenjene hlače. I onda tu i nije bilo nikakve vatre za gašenje, samo je veliki ventil ispuštao nevidljiv plin vremena koji je sad lebdio nad svakim domom i cijelim gradićem te se širio na sve četiri strane svijeta, donoseći sobom dah nezamislive ili zaboravljene generacije.

— Hajd'mo malo naprijed da vidimo nešto — reče Smith. — Mogli bismo inače radije otići kuća i nešto popiti umjesto što ovdje stojimo.

— Ti si vrlo lakomislen mladić, ako misliš ono što ja pretpostavljam da misliš. — Fifi je to kazala staračkim i strogim glasom. — Veći dio pića koje se sada može nabaviti je prokrijumčaren i nezdravo ga je piti, ali svakako mislim da bi trebalo podržati našeg predsjednika u naporima da iskorijeni alkoholizam, zar ne, dragi Tracey?

Ali Tracey je bio izgubljen u čudnim sjećanjima i zviždukao je »La Palomu« ispod glasa.

Teturajući za Smithom, ušli su u zgradu, gdje su ih zaustavila dva policajca. U taj je tren upao neki uniformirani čovjek i nešto govorio policajcima kroz plinsku masku. Smith mu mahne i oni se pozdraviše kao braća. Pokazalo se da i jesu braća. Clayball Smith ih je sve pozvao u unutrašnjost hale galantno uzevši Fifi pod ruku, i to je, čini se, bilo sve što je ikada dobio od neke lijepe djevojke.

— Zar nismo trebali biti predstavljeni na pristojan način ovom džentlmenu, Tracey? — prošaputala je Fifi suprugu.

— Besmislica, draga moja. Pravila bon-tona nestaju kada se ulazi u hram industrije. — Dok je to govorio, Tracey kao da se očešao o nekakav imaginarni zid.

Unutra, u Tvornici vremena, bio je kaos. Sada je bila očita sva strahota nesreće. Izvlačili su prve minere rudare iz rupe gdje se dogodila vremenska eksplozija, jedan je od tih jadnika tiho kleo i krivio Đuru III za sve nevolje.

Cijela industrija vremena je bila u povojima. Tek je deset godina prošlo otkad su prvi istraživači podzemlja duboko ispod zemljine površine otkrili vremenski džep. Čitava je stvar još bila svima veliko čudo a istraživanja vremena i njegovih fenomena bila su u prvim fazama.

Ali, počeo je velik biznis, sa svojim uobičajenim megalomanskim idejama, kako svakome na Zemlji treba omogućiti da dobije svoj udio u vremenu, uz naravno, odgovarajuću cijenu. Industrija vremena je uložila mnogo više kapitala u to nego bilo koja druga industrija na svijetu. Čak i u gradiću kao što je Rouseville uređaj je vrijedio

milijune. Ali uređaj je upravo sada iznevjerio.

— Narode, ovdje je sada vrlo opasno, bilo bi bolje da odmah napustimo ovo mjesto — reče Glayball. Vikao je kroz svoju masku. Buka je bila strašna, naročito kada je nedaleko od njih neki novinar počeo izlagati svoj komentar naciji.

Kao odgovor na pitanje svoga brata, Clayball je rekao:

— To je više nego samo pukotina u glavnom vodu. Naši hrabri momci tamo dolje naletjeli su na potpuno otvoren spoj vremena i on sada kulja po cijeloj okolini. Ne mogu ga zatvoriti! Polovica naših momaka je stigla do vremena normanskih osvajanja prije nego što su ustanovili što se zapravo događa. — Dramatično je pokazao kroz pukotine na tlu ispod njih.

Fifi nikako nije mogla shvatiti o čemu je on, zapravo, govorio. Od kada su napustili »plymouth«, ona se osjećala kao nošena valovima. Bilo je već dovoljno loše što je glumila majku jednom hodočasniku, a ovaj novi svijet nikako nije mogla shvatiti. On je sad bio izvan njezina shvaćanja. Nije mogla dokučiti izvore suvremene tehnologije, koja je sada preplavila cijelu vremensku skalu na planetu.

U sadašnjem stanju nije mogla znati da se iluzija vremenskog vrela širi preko kontinenta. Gotovo svaki komunikacijski satelit oko Zemlje nosio je sada manje-više točne podatke i izvještaje o katastrofi i o svemu što je dovelo do nje, dok je začuđeni auditorij tonuo kroz generacije kao što bi ljudi propadali stjerani lavinom kroz snijeg bez dna.

Iz ovih rezervoara dolazilo je ono vrijeme koje je bilo namijenjeno za milijune i milijune domova. Stručnjaci su proračunali da će pri ovakvoj potrošnji sve rezerve vremenskog plina biti iscrpene za dvije stotine godina. Na svu sreću, drugi »u stručnjaci već pokušavali stvoriti sintetički nadomjestak za vrijeme. Još prije mjesec dana mali istraživački tim TIME PEN Inc. najavio je da je izolirana molekula devet puta sporija od bilo koje poznate molekule u znanosti, pa se opravdano očekuje da će slijediti još i dalja izolacija molekula.

Stigla su ambulantna kola zavijajući sirenom, a za njima još jedna. Archibald Smith je pokušao ukloniti Traceyja s puta.

— Ne diraj me, lopove! — dreknuo je Tracey, pokušavajući izvući nekakvu nepostojeću sablju. Ljudi iz kola hitne pomoći iskočili su iz vozila, a policija je opkolila sve unaokolo.

— Oni će nam izvući naše hrabre teranaute! — vikao je Clayball.

Jedva da su ga i čuli u toj buci. Maskirani su ljudi bili posvuda, a tu i tamo i po neka vitkija figura maskirane bolničarke. Rezervoari s kisikom i hranom bili su postavljeni svuda okolo, svjetiljke su visile nad glavama osvjetljavajući nepravilan otvor u tlu. Ljudi u žutim radničkim kombinezonima spuštali su se kroz otvor dogovarajući se radio-prijemnicima na zapešću. Nestali su dolje ispod površine. Na

trenutak je oko otvora nastala tišina puna strahopoštovanja i kao da se ta atmosfera proširila i na ljude izvan dvorišta.

No vrijeme se oduljilo i buka se ponovo pojačala. Neki ljudi smrknuta lica pojavili su se i potisnuli u stranu komentatore.

— Mislim da ćemo se dobro namučiti dok se izvučemo odavde, tako mi svega! — šaptala je Fifi jedva čujno, pljesnuvši nespretno uzdrhtalim rukama. — To mi se ne sviđa!

Napokon su se živo uskomešali oko otvora. Oznojeni ljudi u kombinezonima izbauljali su van na konopima. Prvi teranaut je bio izvučen, na sebi je imao karakterističnu crnu uniformu. Glava mu se klimala, maska mu je bila strgnuta s lica, ali on se hrabro borio da sačuva svijest. Čak mu je i neki srdačan i bezbrižan osmijeh lebdio na licu i mahnuo je umorno rukom prema kameri. Frenetični pozdravi začuli su se svuda unaokolo.

To je bio predstavnik neustrašivih ljudi koji su se spustili u neistražena mora vremenskog plina ispod Zemljine kore, riskirajući svoje živote, kako bi donijeli grumen zlatne spoznaje o nepoznatom, proširujući tako granice znanosti, nezamijećeni i bez pravog priznanja, osim salve svjetskog publiciteta.

Čuveni komentator se probio kroz gomilu da bi stigao do teranauta pokušavajući ga intervjuirati, držeći mu mikrofon .pred ustima, dok je izmučeni heroj tako plovio pred očima milijunskog auditorija koji je sve ovo pratio s nevjenicom.

— Dolje je pravi pakao... Dinosauri i njihova mladunčad — uspio je da izusti, prije nego što je bio uvučen u prva kola hitne pomoći.

— Točno tamo dolje, duboko u tom plinu. Gomila njih proždire jedan drugog... Još nekoliko stotina metara dublje i mogli smo stići do... stići nadohvat stvaranja svijeta.

Više ništa nisu mogli čuti. Nove policijske snage su raščistile okolinu, sav prostor oko uređaja i zgrada i sve nezaposlene osobe, još prije nego što su izvukli ostale istraživače, morale su se udaljiti, iako još nije bila na vidiku kapsula istraživača. Kada se kordon naoružanih policajaca približio, Tracey i Fifi su dali petama vjetra. Nisu više mogli podnijeti, ništa više nisu razumjeli. Jurnuli su prema vratima, ne obraćajući pažnju na povike dvojice maskiranih Smitha. Istrčali su u mrak, a visoko iznad njih uzdizao se nevidljivi oblak vremenskog plina koji je vjetar raznosio po cijeloj okolini, po cijeloj Zemlji.

Neko su vrijeme, kao bez daha, ležali u najbližem jarku. S vremena na vrijeme jedno od njih bi zajecalo kao beba, a drugo bi zagunđalo kao starac. Oboje su teško disali.

Približavala se već i zora kada su se malo sabrali i krenuli putem u Rouseville, držeći se poljskog puta.

Nisu bili sami. Stanovnici mjesta su bili u pokretu, napuštali su domove koji su im sada postali strani i neshvatljivi. Zureći u njih,

Tracey se zaustavio i jednim trnom se namjerno ubo. Ali sve je bilo tu...

Zajedno, muškarac i žena, nastavili su preko brda, vraćajući se u divljinu kao i većina ostalog čovječanstva, dok su im se obrisi ocrtavali na vrhu brežuljka prema prvim tracima izlazećeg sunca.

— Ugh, glump, hum herm morm glug humk — reče žena gunđajući.

Što znači grubo prevedeno s jezika iz starijeg kamenog doba: »Zašto se, sto mu gromova, ovo mora uvijek dogoditi čovječanstvu upravo u trenutku kada je na prokleto dobrom putu da postane ponovo civilizirano?«

Vještice iz Castille

John Bistort

Netko je napisao da umjetnici vide svijet drugim očima nego ostali ljudi. Kako drugačjie objasniti da je španjolski slikar Ignacio Zuloaga y Zabaleta u XIX stoljeću mogao tako majstorski naslikati nešto što se dogodilo u davnoj prošlosti? Ili se to možda desilo u njegovo vrijeme?

Ako pogledate sliku »Vještice iz Castille«, prepoznat ćete junakinje ove priče kako drugaricama po zanatu pričaju o svojim uzbudljivim i nevjerojatnim doživljajima.

Probudio sam se, prije aktiviranja krevetnog mehanizma za buđenje. Zamišljeno je zurio u mrak.

Tišinu jutra narušavao je samo tihi šum uređaja za pročišćavanje zraka. Prdje polaska na zadatak uvijek su ga hvatale tmurne misli. Sve je češće sam po sebi postavljao pitanja o biti svoga poziva:

— Ima li sve to smisla? Ponovo treba početi raditi nakon skoro polumjesečnog odmora provedenog u potpunom neradu. Sve te izgubljene godine beskrajnog školovanja, profesija od koje baš nitko nema vidljive koristi, rintanje od jutra do mraka i onda, umjesto odmora, sramno čekanje da opet počne raditi, da mu netko drugi odredi: radi to i toliko... Ispitivač prošlosti, kakvo dekadentno zanimanje... Ali zar je mogao nešto učiniti protiv toga? Testirali su mu sposobnosti i odredili usmjerenje još kao djetetu, onda su ga dvadeset godina izobražavali da bi bio ovo što je sada. Već je gotovo i zaboravio da postoji bilo što drugo osim provjeravanja prošlosti... Uostalom mora nešto raditi da bi živio. Zar je to lošije nego biti dijetetičar u algovrtu koji cijeli radni vijek prevrće smrdljive i ljigave alge? Ili profesionalni zabavljači, koji se vječito slaboumno kese i moraju glumiti da su uvijek izvrsno raspoloženi?

U redu, ponekad je dosadno, ali zna biti i vraški zanimljivo. Najgore od svega je na kraju praktičnog rada davati usmeni izvještaj MG-u. On traži logičnost i kratkoću, i na kraju želi potvrdu ili opovrgavanje do tada važeće sheme događaja... Ali i taj dijetetičar je u sličnoj situaciji, uvijek mora ponovo, i to na isti način, ispitivati svaku novu generaciju biljaka; sastav, kvalitetu, reaktivnost. To mora biti pravo mučenje, mnogo gore od mog posla gdje uvijek ima nešto novo.

Zato dijetetičar vidi neposrednu korist od svog rada — svi moraju jesti da bi preživjeli — a ispitivanje prošlosti, kome to uopće treba?

Ne, ipak se ne može uspoređivati s dijetetičarem, treba da uspoređuje više intelektualna zanimanja.

Opazio je da mu se u posljednje vrijeme sve češće motaju slične misli po glavi. Možda zato što, kako postaje stariji, sve više želi upoznati samoga sebe; prije su ga prožimale stvari iz vanjskog svijeta.

Uostalom, da li je i mogao očekivati nešto drugo? Ima pristojan standard, ni bolji ni gori nego drugi sa sličnim primanjima, ženu s kojom se odlično slaže i dvoje zdrave djece. Što bi još trebalo postići? Političku karijeru ostavio je odavno, zahtijevala je više osobnog angažiranja i žrtava nego što je bio spreman dati. Naravno, s materijalne strane bi se isplatila, ali nisu ni bodovi sve. Kao kvalificirani navigator razmišljao je da se prijavi za mjesto oficira u svemirskom brodu: i taj je posao bio izvrsno plaćen, a znalo se i zašto: malo se našlo ljudi koji su pristajali da neprestano nose glavu u torbi. Na civilnom brodu ne bi bilo tako opasno, no nije se moglo utjecati na odluku o razmještaju na bojni ili civilni brod.

Bio je dovoljno iskren prema samome sebi da prizna kako ima premalo hrabrosti da odlučno raskrsti sa starim i počne nov život. Navikao se na sadašnje stanje, konačno nije ni tako neizdrživo biti ispitivač prošlosti. Mnogi prijatelji otvoreno su priznavali da mu zavide na poslu. I sam je bio svjestan da su visoki kvocijent inteligencije i odlične psiho-fizičke osobine, što se tražilo u poslu, sasvim poželjne osobine.

Krevet ispod njega se ohladio i počeo vibrirati, najprije lagano, da bi završio snažnim drmanjem. Isključio je uređaj za buđenje. Taj jednostavni pokret uvijek mu je odnosio potištenost kao što vjetar poslije kiše odnosi oblake. Stvarno, već dugo nije u svom vremenu izašao na otvoren prostor, zaželio se svježeg zraka i divlje, neuređivane prirode. Samo treba da odabere povoljnije temperaturno razdoblje, jer se osjećao neugodno na hladnoći, vjetrovitom vremenu i kiši.

U hodniku ispred karantenskih soba, momci su žurili u kupaonice. Karantenu prije putovanja, koja mu je prije bila tako mrska, prihvaćao je sada kao nešto što se razumije samo po sebi. Površno je pozdravio nekoliko poznatih, a ni drugi nisu ispoljavali familijarne osjećaje, naime od ispitivača prošlosti tražio se visok indeks poslovne introvertiranosti. Na zadatak su uvijek odlazila po trojica, to se zvalo princip fiksnih trojki, ali se samo izuzetno radilo zajedno. Najčešće se ljude raspoređivalo na udaljena, strategijski važna mjesta gdje su mogli komunicirati samo sa suvremenicima iz tog vremenskog razdoblja. Međusobno komuniciranje bilo je dopušteno samo izuzetno, u posebnim situacijama. Svaki pojedinac morao je biti sposoban da djeluje potpuno samostalno i originalno. Izrazito ekstrovertirani teško su podnosili takvu vrst izoliranosti.

Naslućivao je koji će zadatak dobiti. Već je dugo radio samo na istraživanju španjolske države, držao se pomalo i specijalistom za to područje.

Bio je čvrsto uvjeren da neće opet dobiti prethistoriju. Na prošlom putovanju obradili su slučajne uzroke od XI do X stoljeća prije nove ere. Podaci su se savršeno međusobno nadopunjavali, i nije bilo potrebno ponovo provjeravati.

O rasporedu po vremenskim razdobljima brinuo se centralni kompjutor Instituta za utvrđivanje historijskih činjenica. Svi podaci iz terenskih MG-a prenosili su se u centralu, gdje su ih opet obrađivali kritički, i ako je bilo ikakvih nejasnih važnih mjesta, ekspedicija se ponavljala (takve stvari znale su se često dogoditi početnicima). Njihova trojka bila je isuviše uigrana da bi propustila ili krivo interpretirala neki bitan element.

Graju u kantini pojačavao je razglas određujući pojedince u sektore prema rasporedu. Konačno su prozvali i njega:

— Dave Bolewitch 7354.1068-Labok, neka se javi u sektor F programatoru Mikushu! — ponovio je razglas nekoliko puta. Uvijek se prozivalo punim imenom da se spriječe zabune. Prve četiri brojke označavale su godinu rođenja, a završne broj u knjizi rođenih. Tek nedavno su odlučili da se uz ime uvede i mjesto rođenja.

Obradovao se! Ovaj put ga predosjećaj nije prevario, sektor F istraživao je događaje bliže od X stoljeća nove ere. Volio je raditi u povijesnom razdoblju. Ipak se susrećeš s ljudima koji su ti slični u mnogo čemu, a i materijalna strana bila je nešto povoljnija. Bliže razdoblje i važniji podaci, koji korigiraju dotadašnje činjenice, značili su i više bodova na isplatnoj listi.

Preostala dvojica iz njegove trojke već su čekala u uredu. Mikush je sjedio gotovo sakriven iza gomile vrpci i papira na tabli za pisanje:

— Svi na broju? Brzo otiđite na komisijski liječnički pregled, i da ste gotovi za jedan sat. Ovaj put idete u veselo razdoblje, 1300—1350, detaljne upute, kao i obično, dobit ćete pismeno. Vremeplovi su jučer tehnički pregledani, uspio sam vam osigurati ljubičaste.

Iz tko zna kakvih razloga vremeplovi su se označavali bojama spektra. Najjednostavniji modeli, crveni (crveno uvijek označava opasnost, a doista su i bili opasni, čovjek se u njima gotovo potpuno prepuštao slijepim silama vremenskog toka), upotrebljavali su se danas samo za izobrazbu. Dalje su po ljestvici kvalitete slijedili narančasti, žuti i zeleni, svaki savršeniji u nekom detalju od prethodnoga, preko plavih do ljubičastih na kraju, opremljenih sa po jednim MG Special, računarem koji je mogao napraviti i sudjelovati skoro u svemu što možete zamisliti. Radio je potpuno samostalno, osim što je trebao ljudski glas da mu zada neki zadatak. Opasnosti puta u ljubičastom vremeplovu mogle su se zanemariti.

Sve mu je to proletjelo kroz glavu dok je čekao u svlačionici na obavezni pregled prije leta.

»Ovaj put mora da će biti gusto, čim riskiraju ljubičaste za nas« — pomislio je.

Pregled je bio rutinski i za njega i za liječnike koji su ga ispitivali. Nije mislio ni na što, jednostavno se opustio, i samo to što je stajao sprečavalo ga je da ne zaspi.

Osjetio je žmarce ugode dok su ga toplim rukama pipali po vratu, ježio bi se kada bi im prislonili hladne instrumente na kožu.

Svi rezultati su zadovoljili.

Dok je pisač štampao zapisnik, odveli su ga u tamnu komoru da prokontroliraju funkcioniranje cerebralnog inhibitora.

— Uključi inhibiciju — naredio je tehničar komornom kontroloru, a zatim elektrodama pretražio simetrična mjesta na lubanji. U komori se nije pojavilo crveno svjetlo, što je značilo da cerebralni inhibitor funkcionira uredno.

Jednom je, još na obuci, gledao holofilm o ugrađivanju vremenskih inhibitora. Mreža sićušnih platinskih niti uvlačila se polako u koru mozga do centara svijesti i mišljenja i povezivala sa sjajnim zrncem — mikrokompjutorskim cenzorom fiksiranim duboko u čvrstu tjemenu kost. Bilo je zabranjeno, pod prijetnjom konačne dezintegracije, utjecati na tok povijesti. Ispitivač prošlosti morao je ostati samo pasivan promatrač, zadovoljiti se time da registrira događaje. Bilo mu je potpuno nemoguće da utječe na njih. Čak i u životnoj opasnosti nije mogao nekoga ozlijediti, samo bi se dezintegrirao na mjestu gdje mu prijeti opasnost i reintegrirao u receptoru vremeplova. Cerebralni inhibitori sprečavali su ga i da, makar u nagovještaju, na bilo koji način spomene budućnost iz koje potječe, da obavijesti ljude iz prošlosti o svojim zadacima ili da ih nečemu poduči. Cenzura je dopuštala da se vlada samo kao prosječan, običan čovjek tog doba. Inhibitori, podešavana prije svakog zadatka, vadili su se tek kada bi se završio radni vijek, a za vrijeme odmora između dvaju zadataka samo su ih inaktivirali.

— Kada si rođen? — ipak je zapitao liječnik da provjeri djelotvornost inhibicije.

Iz grla mu jednostavno nije izlazio nikakav glas, iako se vidljivo naprezao da odgovori istinito. Liječnik je potpisao zapisnik.

Međutim, gonadni inhibitori spermatogeneze nisu zadovoljili provjeru. I njih se uključivalo pri putovanju na zadatak. Seksualnu apstinenciju je bilo teško izdržati, zadaci su rijetko trajali kraće od mjesec-dva. Osoblje na specijalnim zadacima ostajalo je i više godina na istom teritoriju. Mogli su se i oženiti, no gonadni inhibitori sprečavali su da dobiju potomstvo s nekom ženom iz prošlosti.

Uputili su ga na operaciju. Znao je da sve skupa vjerojatno neće

trajati duže od dvadeset minuta, ali ako prekorači granicu od jedan sat koju je postavio Mikush, opet će biti nervoze i trčanja. Užurbanost i napetost uvijek su kod njega izazivali tjeskobu — kako možeš u kratkom roku obaviti posao za koji ti treba mnogo više vremena.

Što se njega tiče, mogli su slobodno potpuno izvaditi gonadne inhibitore. Bio je subspecijaliziran za područje Španjolske i nimalo mu se nije sviđalo valjanje s prljavim Majeritskim prostitutkama. Jedan posjet bordelu bio je sasvim dovoljan da više nikada ne poželi otići tamo. Na terenu se radije potpuno koncentrirao na savjetno izdržavanje zadataka. Neki ispitivači su se, naprotiv, potpuno identificirali s narodom i vremenom u kome bi se našli, nastojali su da isprobaju sve, bez obzira ima li ili nema veze sa zadatkom. To je, vjerojatno, bilo samo popuštanje izvjesnoj hedonističkoj crti u njihovu karakteru.

Dave je držao da treba ostati uvijek malo distanciran, samo tako se moglo uistinu objektivno ocijeniti neku situaciju.

Operacija i punjenje ispražnjenih akumulatora trajali su pola sata, tako mu je ostalo nekoliko minuta da u kantini popije čašicu stimulansa i stigne do Mikusha bez žurbe.

*

Odvezli su se do svemirske luke i predali upute otpremniku broda da ih otpečati i pročita. Pravilo da se upute čitaju svim članovima trojke moralo se poštovati (tako se u slučaju potrebe znalo gdje se svaki od njih nalazi i kako mogu uspostaviti kontakt).

— Samo ukratko ćemo — otpremniku se žurilo — početak tog stoljeća spada u razdoblje reconquiste, ponovnog osvajanja Pirinejskog poluotoka iz ruku Arapa, koje sve više potiskuju na jug. Formiraju se manje kršćanske državice i jačaju svoju privrednu moć osvajanjem okolnih teritorija... To su otprilike podaci kojima raspolažemo. Kao što vidite, prilično magloviti i nejasni, na vama je da osvijetlite stvar što je moguće bolje. Nemojte propustiti da proučite i klasnu pozadinu.

Na prvi pogled posao je izgledao potpuno jednoznačno definiran, ali Dave je već iz iskustva znao da se riječima izrečen zadatak redovito doima jasno i jednostavno. Stvarno učiniti nešto uvijek je vrlo teško. Razumljivo zašto su dobili ljubičaste vremeplove, u ratnom razdoblju MGS se uz sve ostalo morao brinuti i za njihovu osobnu sigurnost.

Prema planu Dave je bio raspoređen u centralno područje, Castillu i Kataloniju.

Pedeset godina je dugo vremena, takvo razdoblje se uvijek pregledava u skokovitim presjecima, na svakih nekoliko godina ostaje se nekoliko dana. Ako se nađe neki element koji odstupa od pisanih izvora, ostaje se i duže kako bi se važni ili nevažni događaji doživjeli i neposredno. Bili su nužni česti zahvati u fizionomiji i odjeći, svakako se moralo izbjeći da vas čovjek vidi danas, pa opet za pet godina

potpuno istog i u potpuno istoj odjeći. MGS je u tome bio nenadmašiv. Trebalo ga je samo obavijestiti o planiranom zadatku i on bi, imajući u vidu opći prijašnji izgled, odmah materijalizirao odgovarajuću odjeću i dao savjete za izmjenu fenotipa.

Jezik nije predstavljao problem, u posljednje vrijeme duže su govorili španjolski nego vlastiti jezik. Pri pripremi projekta odlučeno je da svi sudionici nauče kastilijansko narječje, ono je u toku XIII stoljeća uvedeno i kao službeni jezik. I kompjutori u brodovima bili su programirani da komuniciraju samo na španjolskom.

*

Kroz prozore pristanišne zgrade mogli su vidjeti kako ih čekaju tri ljubičasta vremeplova. Očito su ih nakon tehničkog pregleda svježe obojili i sterilizirali.

Dave je rijetko letio u ljubičastim vremeplovima. Za uobičajene poslove bili su dovoljni zeleni ili, najviše, plavi, zato je s većim interesom pregledao unutrašnjost. U običnoj, ovalnoj kabini jedina osobitost bio je velik trodimenzionalan ekran na polovini prednje stijene. Kroz drugu polovinu ulazilo je u kabinu danje svjetlo. Stolica se mogla podesiti i na ležeći položaj. Razlika koju je mogao uočiti tako površnim pregledom sastojala se u malo većem komforu i mnogo savršenijem kompjutoru. Da, i receptorna komora je bila uočljivo veća nego obično, zauzimala je gotovo cijelu stražnju stijenu.

Pogledao je na ploču s instrumentima, još nije prošla ni prva četvrtina dana a već se osjećao umornim. Stolica ga je upravo neodoljivo mamila. Predao je upravljanje automatskom pilotu:

— 1300. godina; geografske koordinate 4 stupnja zapadno lambda, 41 stupanj i 30 sekundi sjeverno fi, spuštanje reguliraj prema terenu. Dopuštena odstupanja od navedenih koordinata u svrhu pronalaženja mjesta pogodnog za kamufliranje broda do 30 sekundi — pročitao je iz uputa.

— Memorirano! — potvrdio je MGS.

Fiksirao se u ležaju i nastojao još jednom proučiti zadatak. Kako je danje svjetlo postepeno slabilo, palila se umjetna rasvjeta. Brod je radio potpuno bešumno. I to je bila razlika prema manje savršenim modelima koji su, naročito žuti, znali stvarati prilično neugodne senzacije u unutrašnjosti kabine. Potpuna tišina djelovala je umirujući, opustio se, ostavio papire i prepustio se snu.

*

Probudio se zbog drmanja stolice u kojoj se tako udobno smjestio. I dalje je vladala potpuna tišina ali je u kabinu ponovo prodirala dnevna svjetlost. Veliki ekran prikazivao je gustu bjelogoričnu šumu kako daleko dolje u dolini prelazi u sivozelenu makiju. Debeli mlazovi kiše slijevali su se po prozorskom staklu. Okrenuo je vanjsku kameru prema strani suprotno od prozora, također se vidjela šuma kako se

negdje visoko gore gubi u magli.

MGS je već proučio okolinu:

— Izvještaj o situaciji spreman — oglasio se kompjutor projicirajući stereoskopsku kartu područja na ekran. — Nalazimo se na sjevernoj padini Sierra Guadarrame, upotrijebio sam lokalni naziv. Nadmorska visina 1604 metra, atmosferski pritisak 720 milimetara, lokacija odgovara onoj predviđenoj prilikom prijašnjih izviđanja iz zraka. Odstupanja od zadanih koordinata: 0 stupnjeva zapadno lambda, 30 sekundi sjeverno fi. Područje je nenaseljeno, Segovia, utvrđena kao mjesto rada, udaljena 29 kilometara zapadno, nema prometnica, do nje možeš stići prateći rijeku A47, domaći naziv Eresma. 15 kilometara južno manje naseljeno mjesto, sjever i istok potpuno divlji. Preporučujem uobičajenu opremu i odgađanje odlaska do stabilizacije vremenske situacije.

Uobičajena oprema sastojala se od minijaturnog autodezintegratora sakrivenog u lokalnoj odjeći. On je bio krajnje sredstvo kome se pribjegavalo zaista samo u istinskoj nuždi.

— Primio sam izvještaj, prihvaćam preporuku — odgovorio je Dave. Išlo mu je na živce što uvijek mora odgovarati MG-u, ali da nije odgovorio, izvještaj bi morao slušati još nekoliko puta, sve dok ne bi dao na znanje da ga je čuo i shvatio.

Znači, odmor se još neko vrijeme produžuje. Naručio je obrok, odlučivši da iskoristi tu posljednju priliku da uživa u hrani iz svoga doba. Iz receptorne komore izvadio je zdjelu koja se pušila. Prijalo je izvrsno, s punim želucem ponovo je tvrdo zaspao u stolici.

Kada se probudio, kiša više nije padala. U receptornom prostoru pronašao je kožne sandale, otrcanu košulju i široke tamne hlače. Autodezintegrator je bio sakriven u kopči remena, provjerio ga je — nitko se ne igra s vlastitim životom. Lagani pritisak posebne izbočine na onom što je izgledalo kao obično drvo i nestao je iz kabine da bi se odmah zatim integrirao u receptornom prostoru kompjutora.

Izlazeći iz broda, stresao se od hladnoće. Vrata je zatvorio uobičajenom verbalnom šifrom:

— Zatvori! — i promotrivši neposrednu okolinu dodao je: — Najbolje da zaštitni omotač uobličiš u formi kamena, to bi se izvrsno uklopilo u okolinu.

MGS je poslušao njegov savjet, na mjestu broda vidjela se sada velika raspucana stijena sa čupercima trave i mahovine razbacanim tu i tamo. Samo šifrirana riječ »otvori« izrečena naglašenim tonom mogla je otvoriti vrata broda.

Polako i oprezno počeo se spuštati u dolinu. Kiša je po¬novo počela padati, ali se više nije htio vraćati.

*

Comer je tog jutra posljednja izišla iz pećine. Ocho je otišla k

nekom bolesniku u Segoviju, a Jumilla se još od sinoć nije vratila. Za nju čovjek nikada ne zna gdje je i što radi.

Čula je da ju u selu zovu »vještica Comer«. Sramota... Istina, nije baš privlačna, onako suha, s rijetkom kosom i kukastim nosem gotovo prelomljenim napola. Ni u mladosti joj nikada nisu rekli da je ljepotica, ali da je vještica — to ne. Ako zna izliječiti ranu ili pomoći bolesnom konju i mazgi, ne znači da je vještica. I karte baca vrlo rijetko, a u ugljen pogleda samo kada je netko izričito zamoli — svakoga zanima budućnost, svoja ili tuđa.

Kada je prošla prva jutarnja rosa odlučila je da dolje uz potok iskopa korijenja gaveza i nabere kopriva. Sunca nema ali ih može staviti uz ognjište da se osuše. Oh, vidjela je da su se pojavile prve bobe divljih kupina, protiv trakavica nema ništa bolje od zelenih kupina u octu.

Zatrpala je žeravicu na ognjištu pepelom, uprtila na rame brezovu metlu kojom će lako otresti rosu s bilja, uzela u ruke drveno vjedro sa čvrstim poklopcem, i otišla u šumu.

Uz potok je bilje još bilo vlažno, zavalila se na stari panj i pričekala da se osuši rosa koju je otresla. No zrak je bio nekakav sparan i nikako da se osuši toliko da ga može ubrati. Neće joj se dogoditi da nabere vlažnog bilja pa da ono poslije ne bude nizašto.

»Možda je bolje da najprije naberem kupine, ako ih stavim po vrhu lišća, sve će zgnječiti« — pomislila je.

Proplanci na čijim rubovima su rasle divlje kupine nalazili su se dalje, u rjeđoj šumi, u blizini potoka bilo je pretamno i prevlažno za njih.

Pod drvećem u dubokoj šumi uvijek je polutama, zato i nije opazila da od strane Segovije dolaze crni oblaci. Tek kada su se krošnje počele savijati pod naletima vjetra shvatila je da dolazi nevrijeme.

Razbjesnjela se, da je bar nešto nabrala, samo je pola dana izgubila u šumi. Sada neće više stići natrag u pećinu. Odlomila je nekoliko većih ravnih grana i prekrila ih širokim lišćem čička i paprati, po vrhu je poslagala kamenje. Tako je dobila malu nadstrešnicu koja će je štititi da ne pokisne.

Pale su prve krupne kapi kiše, ubrzo je lijevalo kao iz kabla. Naleti vjetra počeli su podizati lišće, krov je propuštao. Ubrzo se sva smočila. Čim je kiša na trenutak prestala, požurila je do novog zaklona. Zgurila se pod mladu jelu širokih grana i drhtala od hladnoće.

»Do đavola, ovakvo nevrijeme u lipnju nisam vidjela već deset godina... I što mi bi da nisam pogledala u karte kakvo će biti vrijeme« — opsuje u sebi.

— Budalo — reče glasno sama sebi — a nisi ništa ni pojela! — Popela se na najniže grane i natrgala šaku zelenih izdanaka s vrhova grančica. Bili su kiseli, ali i to će pomoći da prevari prazan želudac.

Kiša nikako da stane.

— Nikako da staneš! — izderala se grubo. — Stani već jednom! — Kao da ju je razumjela, kiša je zapljuštala još jače. Suhe iglice na tlu brzo su se navlažile, počela se ogledavati za boljim zaklonom.

Na zaravni, malo više uzbrdo, dizala se uvis raspucana gromada prekrivena mahovinom, jedan kraj stršao je poput kljuna. Izvrstan zaklon, ostat će tu.

Konačno je mogla malo ocijediti mokru odjeću. Sjela je na zemlju i ljutito mrmljala sebi u bradu. Kroz napukline na poklopcu vedra nacijedila se u njega voda.

— Još da sa sobom vučem cijelu bačvu vode! — viknula je i okrenula vedro naglavce. Drvo se napilo vode i više nije propuštalo, ni poklopac se nije dao skinuti. Razbjesnjela se. Drškom metle počela je divlje udarati po poklopcu.

— Otvori se, otvori, beštijo!

Gotovo je pala na leđa — htjela se nasloniti na stijenu da bolje zamahne, ali je zagrabila samo prazan prostor. Jedva je održala ravnotežu. Bijesno se okrenula i pred sobom ugledala pravilan četverokutni otvor kako vodi nekuda u polutamu. Trbuh joj se zgrčio od straha.

U unutrašnjosti je bilo potpuno tiho. Neko je vrijeme mirno stajala a onda je sakupila hrabrost i oprezno zakoračila unutra još držeći metlu u ruci. Samo od sebe upalilo se mliječno-bijelo svjetlo. Nalazila se u maloj prostoriji iz koje je još jedan otvor vodio u jednu veću, sa zaobljenim uglovima. Soba je bila gotovo prazna. Kroz veliki otvor na prednjem zidu vidjela se šuma.

»Bar neću kisnuti« — pomislila je — »a mogu se i osušiti ovdje na toplom. Čija je ova krasna kuća? Zašto su se vrata otvorila tako naglo?«

Spazivši kvadratnu udubinu na zidu uz vrata opet je osjetila grč straha. A ako je vlasnik tamo, ako ju je namamio unutra da je pojede? Nečastivi zna biti vrlo okrutan.

Kriknuvši od straha izjurila je van. No nije se dogodilo ništa, vrata su i dalje ostala otvorena.

Pričekala je malo. Hrabrost joj se vratila poput vala plime, drsko je ušla u unutrašnjost.

— Jesi li tu? Javi se! — upita izazovno. Hrabro je sjela i raskomotila se na stolici.

— K vragu, sva sam mokra! — na stolici je ostao mokar otisak. Otišla je na ulaz i iscijedila kaputić.

— Gdje bih samo mogla nabaviti suhu odjeću? — glasno je upitala.

— U receptnoj komori u zidu — odgovorio je neki glas.

Skamenila se, bila je sama u kabini, kada se polako okrenula nije vidjela nikoga ni straga. Zaista, u udubljenju u zidu nalazile su se

sandale, duga suknja i kaputić crvene boje. Zaboravivši strah, radosno je pritrčala.

— Kakve fine stvari — nikada nije imala u rukama tako meku i lijepo obojenu tkaninu. Bez oklijevanja se svukla, obrisala koliko je mogla i navukla suhu odjeću.

— Tko mi je to dao? — upita bojažljivo.

— Kompjutor MGS 23 — opet se začuo glas.

— Tko si ti? — nije joj bilo jasno. — Ja sam Comer sa Guadarrame, da li me poznaš?

— Već sam ti rekao, ja sam kompjutor MGS 23. Tebe sam upoznao tek kada si ušla u brod.

— U brod, zar je ovo brod? Pa ti se šališ, to je kuća... Zašto si mi dao ovu odjeću?

— Tražila si odjeću kada si ušla u brod, moram ispuniti ono što se od mene traži.

Razmislila je na trenutak. Zašto bi morao ispuniti sve što se od njega traži? Zar mora sve zadatke ispuniti? Baš sve? To je zacijelo neki dobri duh koga je nečastivi osudio da ispunjava ljudima sve želje. To mora provjeriti.

— Daj mi da jedem — zatražila je. Već dugo nisam jela pečene jarebice, nakon toga daj mi pogaču s jajima i dvije naranče.

Iz prostora u zidu raširio se slasni miris pečenja. Udarila joj je voda na usta, bacila se proždrljivo na ukusnu hranu i začas počistila zdjelu podijeljenu na tri posude.

Znači, mora ispunjavati želje ljudi. Ali možda je ograničena samo na tri želje, kao u pričama što ih zna Jumilla. Duhovi uvijek ispunjavaju tri želje, a ona je dvije već iskoristila... Mora biti oprezna.

— Treća želja mi je da mogu od tebe tražiti neograničeno mnogo novih želja. — Ha, ha, doskočit će mu već, nosila se ona i s lukavijima od začaranog dobrog duha.

— Traži što hoćeš — odgovorio je glas.

— Daj mi čašu slatkog vina iz Malage, ožednjela sam. — Uzela je čašu iz receptora i ispila je u jednom gutljaju.

— Ahjhhh..., i tako kažeš, moraš ispuniti sve što se od tebe traži. Znaš li mi reći gdje je sada Jumilla?

— Što je to Jumilla?

— Ona živi sa mnom i s Ocho u pećini dolje kraj potoka. Jučer je otišla u selo i još se nije vratila.

— Gdje je selo?

— Zar ne znaš? Dolje na jugu, imamo samo jedno selo, nadaleko nema ljudi osim u selu i u Segoviji.

Prostor na zidu uz prozor se rasvijetlio i preko njega je počelo prelijetati drveće, kao da velikom brzinom juri kroz šumu. U daljini se pojavila sitna crna točkica i brzo se raspala na velik broj niskih

obiteljskih kućica.

— Sada gledaj i reci koja je Jumilla.

Jedno po jedno pokazivala su se poznata lica žena iz sela. Posljednje je bilo iskešeno lice Jumille. Sjedila je svezana na stolici i izbezumljeno zvjerala na gomilu koja se tiskala u maloj sobici. Na slamarici u kutu previjala se trudna žena.

— Eno je, ali nešto se dogodilo. Kad bih bar mogla čuti što govore.

Začuo se ton: naricanje žena i vika muškaraca. Uspjela je shvatiti da Jumillu optužuju kako je začarala Isabelu, Lopeovu ženu, već se dva dana muči i ne može roditi. Ako ne skine vradžbine s nje gorjet će na lomači, baš kao što i treba da gore sve vještice. Ona se zaklinjala da nije kriva i molila ih da pričekaju jer se dijete može roditi svaki čas. Kroz prozor se vidjelo da ljudi već slažu drva na gomilu.

— Pa oni će je ubiti, oh što da učinim? Da đavola, šta je Isabeli, prvo dijete je rodila lako...

— Dijete je poprečno postavljeno u utrobi, treba ga okrenuti tako da noge budu nadolje. Ti možeš pomoći.

— Ja? Kako da joj ja pomognem? Selo je udaljeno četvrt dana hoda, dok stignem tamo, već će je ubiti.

— Taj predmet koji si imala sa sobom kada si prvi put ušla u kabinu — bila je to brezova metla, sasvim je na nju zaboravila — stavi ga u receptor, usavršit ću ga tako da možeš odletjeti na njemu.

Učinila je kako je zahtijevao i izvadila iz receptora me¬tlu koja se nimalo nije razlikovala otprije.

— Zajaši je kao što se jaše konj. Uhvati dršku s obje ruke. Tako... Kada želiš letjeti okreni gornji dio drške za jedan palac udesno. Vidiš, digla se s tla. U koju stranu želiš letjeti, onamo gurni prednji kraj drške. Ako hoćeš naprijed, povuci naprijed, ako hoćeš ulijevo — gurni ulijevo; ako želiš letjeti jako brzo, okreni prednji dio za dva palca u desno. Jesi li zapamtila?

Napravila je polagano jedan krug uokolo po prostoriji, zaboravivši već i prvi strah. Stvar je bila tako stabilna kao najudobnija stolica.

— Naučila sam.

— Kada dođeš tamo, najprije sve istjeraj van, neka ostanu samo dvije žene da ti pomognu. Istrljaj dobro pijeskom i operi sapunjačom dva najveća lonca i pusti da u njima voda vrije. U jedan stavi čistog platna da se kuha. Kada se voda malo ohladi, ostruži nokte i u njoj operi ruke sve do lakta. Moraš dobro i dugo prati, uvijek u čistoj vodi. Operi onda i Isabelu. Neka legne na stol, na čiste, iskuhane plahte. Kad opereš ruke više ništa s njima ne smiješ dirati. Žene neka drže Isabelu za ruke i za noge. Uvuci ruku, ako vodenjak nije pukao prosijeci ga, sve dok ne napipaš djetetov zadak. Dok Isabela izdiše zrak, jako gurni stražnjicu djeteta prema gore, treba da ga okreneš pomažući si drugom rukom izvana i nastoj da mu uhvatiš nožice. Ne

smiješ uhvatiti jednu nego obje nožice. Ako ne uhvatiš odmah, pusti da se odmori i pokušaj ponovo. Kada ih uhvatiš, vuci oprezno van. Poslije operi dobro Isabelu, ali samo izvana, iznutra ne diraj ništa... Ne boj se, uspjet ćeš.

Popela se na metlu i polako odletjela kroz vrata.

— Hej, zar da vrata ostavim otvorena, može netko ući k tebi!

— Da bi se vrata zatvorila treba da vikneš: zatvori! Kad hoćeš da otvorim, vikni: otvori!

— Zatvori! — viknula je i pred njom se opet uzdizala raspucana kamena gromada.

— Otvori! — pokazao se otvor i mračna unutrašnjost. Bila je zadovoljna: »Čini se da je ovaj dobri duh izabrao mene za svoju gospodaricu. Sada će konačno Ocho i Jumilla shvatiti koliko više vrijedim od njih.«

Upravila je metlu prema selu i podesila brzinu na najveću. Duboko ispod nje promicali su vrški drveća. Nevrijeme se stišalo ali joj je snažni vjetar puhao u lice i smetao da vidi posve jasno. Onako raščupana spustila se pred Lopeovu kuću. Ljudi su bez glasa, zabezeknuto, buljili u nju.

— Majku vam vašu, vi biste spalili Jumillu! — urliknula je. — Sad ćete vidjeti što Comer zna! Svi iz kuće! — Oni iznutra zaboravili su jadnu Isabelu i tiskali se na vratima da vide što se dešava.

Progurala se unutra, uzevši ipak metlu sa sobom.

— Svi van! Ako budete oklijevali nećete više vidjeti žive ni Isabelu ni dijete. — Dok je glasno naređivala ženama što da učine, odvezala je Jumillu koja se skromno usudila da posumnja u njene mogućnosti:

— Isabela će umrijeti, vidjela sam već takav porođaj. Ne možeš ništa učiniti. Vidi, vidi, otkuda ti ta lijepa odjeća?

— Šuti i radi ono što ti kažem — izderala se na nju.

*

Vani je padao već prvi mrak kada se iz kolibe začuo plač djeteta i Isabelin uzdah olakšanja. Ljudi koji su se ponovo bili uzrujali počeli su se polako razilaziti kućama.

Lope i Isabelina majka utrpali su im u vreću brašna, golem kotur sira i suhih smokava. Dali su im i dvije kokoši, koje su kokodakale i lamatale krilima zbog zavezanih nogu.

Jumilla je isprva sumnjičavo promatrala metlu, tek kada joj je pokazala kako leti prestala je prigovarati.

Nije bilo svjedoka da gleda čudesan prizor dok su iznad šume letjele prema velikom mladom mjesecu što se nakon kiše dizao na horizontu. Kokoši su visile glavom nadolje i bezobzirno kriještale.

Comer se neko vrijeme kolebala da li da sleti kod stijene u šumi ili da ode do pećine. Odlučila se za ovo drugo. Bolje da ne ispuca sve adute odjednom. Najprije će vidjeti kako će reagirati na vijesti o

dobrom duhu čarobnjaku.

Našle su Ocho kako posluje oko kotla. Crna mačka na njezinu ramenu prostrijelila ih je užarenim pogledom. Ocho je upravo dopješačila iz Segovije, u titravoj svjetlosti vatre isturena brada i mršave jagodice činile su se zbog umora još šiljastijima.

Isprva Comer nisu vjerovale ni riječi, no kada je na metli obletjela pećinu tri puta unaprijed i tri puta unatrag, morale su joj vjerovati.

— Znaš li kakvu moć imamo preko tog dobrog duha. Možemo postati najmoćnije od svih — veselila se Ocho — svakako ću i ja tražiti sutra jednu metlu.

— Ha! Sta ti misliš da će dobri duh slušati svako smeće? Ja sam njegova gospodarica i sluša samo mene — usprotivila se Comer.

Umiješala se Jumilla:

— Mir, drugarice! Vidjet ćemo koga će slušati dobri duh. Mislim da je sada najvažnije saznati do kada će ostati kod nas, tako da znamo planirati. Kako je sam došao k nama, tako može sam iznenada i otići.

Složile su se da je tako zaista najpametnije.

*

Rano ujutro otišle su pješice do stijene. Osjećajući lagano uzbuđenje, Comer je viknula uzdrhtalim glasom:

— Otvori!

Poslušao ju je, vrata su se otvorila. Sada već bez straha ušla je prva.

— Ne vidim nikakva duha — izjavila je Ocho gladeći crnog mačka.

— Budalo, pa duhovi se ne vide, ali on tu stanuje. Pitaj ga nešto pa ćeš vidjeti da će ti odgovoriti.

— Koliko dugo će još živjeti moj mačak Marano?

— Sada je star tri godine, živjet će još godinu i tri mjeseca — odgovorio je kompjutor.

Ocho i Jumilla pogledale su se iznenađeno, glas je dolazio niotkuda, ali, nema sumnje, bio je muški.

— Evo, jeste li vidjele! — likovala je Comer — sada ga možemo pitati ono što smo zaključile jučer. Najbolje da ga ti pitaš Jumilla. Ti si najstaloženija.

— Željela bih znati do kada ćeš ostati tu gdje si sada.

— To nije utvrđeno planom, najvjerojatnije ću ostati ovdje još dva-tri dana, dok Dave obavi svoj zadatak, onda odlazimo.

— Dave? Što Dave? Zar ti moraš slušati Davea? A što ako ti mi naredimo da ostaneš, koga ćeš poslušati? — počela je mudrovati Jumilla.

— Davea. Kada dođe, dat će mi usmeni izvještaj o nalazima i onda odlazimo.

Izišle su napolje da ih dobri duh ne čuje, i uzbuđeno sve to prokomentirale.

— Tko zna što je to Dave? Možda je to i sam nečastivi, pa ga on samo tako zove. Sigurno je da je mnogo moćniji od nas, čim radije sluša njega.

— Trebalo bi da ga pitamo možemo li dobiti ono što tražimo dok se to Dave nije vratilo.

Dobri duh je potvrdio da mogu dobiti sve što žele dok još nema Davea. Ocho je smjesta zatražila odjeću vlastelinke, a Jumilla je naredila da joj stvori vreću zlatnika. Comer se još nije mogla odlučiti.

— Ja bih odmah zatražila da našu pećinu uredi tako lijepom kao što je njegova kuća — puhala je Comer pomažući Jumilli da tešku vreću sakrije u stari panj — ali sam sigurna da može ispuniti samo one želje koje stanu u receptor u zidu.

Kada su se vratile, Ocho je stavljala blistavu ogrlicu mačku na vrat:

— Evo ti na, jadnice, ionako nećeš živjeti dugo, a poslije ću je uzeti sebi.

Comer je zatražila mnogo lijepe odjeće, a Jumilla još nekoliko vreća zlata. Cijelo dopodne provele su u ispunjavanju najluđih želja. Lijepo vrijeme omogućavalo im je da stvari gomilaju na otvorenom — hrpa je ubrzo toliko narasla da nisu mogle vidjeti preko nje. Jumilla se, na opće iznenađenje, jednom čak i prekrstila, onda kada je Ocho zatražila odjeću u obliku ribljeg repa, kako bi mogla izgledati što sličnija ribi.

Na kraju su se zabrinule:

— Kako ćemo sve to prenijeti u pećinu? Trebalo bi nam više velikih kola, kada bi i mogla voziti kroz šumu.

— Možda nam dobri duh Kompjutor može dati nešto da prevezemo stvari, odmah ću ga pitati — dosjetila je Jumilla.

Za dobrog duha nije bilo ništa lakšeg, treba samo da unesu stvari u kabinu i on će ih začas smjestiti u njihovu pećinu. Moraju mu prije toga pomoći da pronađe pećinu — on će prikazivati šumu na ekranu, a one neka mu pokazuju put.

Lako su pronašli pećinu, na ekranu su vidjele da se gomila stvari koja je nestala iz receptora, stvorila u kutu spilje blizu ognjišta.

— Pomakni to u drugi kraj, tu se može zapaliti od žeravice — zatražila je Jumilla. Duh je bez prigovora pomaknuo kup u drugi kut.

Zatim su tražile ovo i ono, dok na kraju pećina nije bila toliko pretrpana da bi se jedva imale gdje pošteno ispružiti. Vani je već bila mrkla noć, nisu to ni opazile jer je u kabini uvijek jednako svjetlo i toplo. Odlučile su da prespavaju u duhovoj kući.

*

Ujutro više nisu bile raspoložene da iskušavaju moći dobrog duha. Kuhanje je postalo nepotrebno — začas su mogle dobiti najbiranije jelo, jednostavno nisu znale što da rade. Nije imalo smisla da krenu u šumu po bilje kao što je predlagala Comer.

— Zašto da idemo kada začarani duh može dati bilja koliko hoćemo i to još suhoga — usprotivila se Jumilla.

Odmah su naručile nekoliko vreća najraznovrsnijeg bilja. Prije nego je i ono nestalo u pećini, cijela kabina mirisala je kao najljepša livada.

Besciljno trčkaranje amo-tamo prekinula je Jumilla (a tko drugi):

— Znam što ćemo, sada kada smo toliko moćne treba da se osvetimo seljanirna. Kakvi su samo bili kad nisam znala pomoći Isabeli. Kada im trebamo slatki su i medeni, a jesi li vidjela: umalo me nisu ubili... Samo, kako bismo im mogle napakostiti?

Neko vrijeme su razmišljale i ništa im nije padalo na pamet, na kraju se opet Jumilla dosjetila:.

— Znam! Sjećam se da su se bojali nevremena koje bi im uništilo ljetinu i smokve, ova godina je zaista ćudljiva. Kad sam stigla u selo, pitali su me hoće li biti tuče, ali nisam stigla pogledati u ugljen jer su me odmah odvukli k Isabeli... Tražit ćemo od dobrog duha Kompjutora da nam napravi čaroliju kojom bi mogle dozvati tuču, pa neka uništi sva polja. Neka gladuju cijelu godinu, neka crknu od gladi! — zanosila se sve više.

Skakućući od oduševljenja odjurile su u kabinu:

— Napravi nam čaroliju koja može stvarati tuču!

— Tuču koja traje cijeli dan! dodala je Ocho.

— Tuču sa ledom debelim kao šaka! — zlobno je završila naredbu Comer.

Napeto su zurile u receptornu komoru. Pojavio se dugoljast, svjetlucav predmet pun svakakva remenja. S jednog kraja pružala se dugačka, tanka motka.

— Ovo se stavlja na rame — tumačio je kompjutor — cijev usmjeri prema mjestu gdje želiš tuču i pritisni crveno polje. Debljina zrna regulira se zelenim kotačićem.

Smjesta su željele iskušati čaroliju. Jumilla je inzistirala da ona rukuje sa stvari:

— Radilo se o mojoj glavi, zar bi bilo pošteno da im pakosti netko drugi?

Motku, šuplju cijelom svojom dužinom, usmjerile su u obližnji grm. Začas ga je zatrpala velika gomila ledenih kugla debelih poput šake. Počele su ciktati oduševljeno.

Comer je ostala kod toga da od dobrog duha ne traže nove metle, objasnila je da će biti dosta samo njezina. Pokazat će Jumilli kako se leti, a njih dvije će ostati u kabini i promatrati sve na ekranu.

*

Zaista, tko bi slutio da se u toj maloj, slabašnoj Jurnuli može nakupiti toliko mahnitosti. Neumorno je jurila na sve strane prosipajući velike količine leda. Sva zapjenušena od bijesa vikala je

nešto ljudima koji su se kao glupe muhe motali po seoskoj cesti. Nisu je mogli razumjeti.

Uživale su u stravi koju su izazvale sve dok Comer nije palo na pamet da će ako unište ljetinu i same gladovati. Hranu su dobivale od seljana kao naknadu za usluge. Zatražila je od kompjutora da smjesta prenese Jumilli ono što joj govori. Na ekranu su vidjele kako se iznenađeno okreće oko sebe, sigurno začuvši njezin glas, no glavno da je prestala sipati tuču. Saslušala je Comer i složila se s njom da bi zbilja bilo nerazumno uništiti sve. Okrenula je natrag ali se potrudila da seljanima opsuje sve najmilije (sada su je i čule) i da im zaprijeti da ništa ne pokušavaju protiv njih.

Sada, kad su se osvetile, više zaista nisu znale što da rade. Sjele su i čekale da se pojavi Dave, tada će odlučiti što će dalje. Gore, više u šumi sagradile su zaklon. Zatvorile su vrata duhove kuće i pažljivo pregledale okolicu da ne ostanu tragovi njihova boravka. Led s grma razbacale su uokolo i on se ubrzo rastopio na vrelom suncu. U brod bi sišle samo kada bi im ponestalo hrane ili neka sitnica. Comer je raspalila tihu vatru da dobije dobar ugljen u kome će pročitati nešto o Daveu.

Dobri duh nije htio ili nije znao rastumačiti što je to Dave. Uvijek kada bi ga to pitale na ekranu se pojavljivao bradati seljak u ritama kako hoda kroz šumu.

Morale su saznati sve o Daveu.

*

Osjećao se iscrpen do krajnjih granica. Loša hrana, spavanje po kućnim vežama i ovo beskrajno hodanje potpuno su ga dotukli. Gospodar zamka Alcatraz nalazio se već mjesec dana u Kataloniji. Njegovi seljaci bavili su se svojim poslovima i sumnjičavo promatrali stranca. Da bi ga primili na hranu, morao je raditi od mraka do mraka.

Prvi posjet Segoviji pokazao se kao potpuni promašaj. To se znalo desiti i ranije. Kod metode slučajnih uzoraka s kratkim vremenskim presjekom moglo se desiti da se u više vremenskih perioda ne nađe važan element. S jedne strane, to znači da je ovo vrijeme jednostavno izgubljeno, s druge, dobro je to što će izvještaj MG-u završiti za nekoliko minuta. Prije nego krene u drugi presjek dobro će se odmoriti, ali najprije jedno temeljito kupanje i brijanje. Kako samo svi ti ljudi mogu živjeti bez sapuna i vode.

Tlo se neprimjetno uzdizalo. Zeleno, kožnato bilje polako se miješalo sa sočnijim i višim biljem. Na padinama brda u daljini ocrtavao se taman obris šume. Ovdje je Eresma tekla kroz uže i dublje korito, sjetio se tog mjesta — ima još oko pet kilometara do slapa, onda uz strminu i naći će se na rubu male visoravni gdje je kamufliran brod.

Kod silaska mu je bilo lakše, sada ga je strmina prisilila da uspori

uspon. Grubo je izračunao, imajući na umu da je krenuo pri izlasku sunca, da hoda nešto više od četiri sata.

Smetala ga je košulja natopljena znojem, sunce je nemilice peklo penjući se prema najvišoj točki svog dnevnog hoda. Na prikladnom mjestu, prekrivenom rijetkim drvećem, sjeo je da se odmori i pojede jelo koje je ponio. Nije to, naravno, bio obrok po želji kao onaj što se naručuje od MG-a, ali će poslužiti da napuni želudac. Birati hranu mogu samo oni koji imaju što da biraju.

Zvačući, ogledavao se naokolo. Već ranije je opazio krupnu pticu kako nejasno krišteći polijeće prema jugu, činilo se da dolazi upravo nekako iz pravca broda. Još jednom je pogledao na jug i zaprepastio se: da se nalazio negdje drugdje, a ne u području tople klime, zakleo bi se da tamo dolje, usprkos suncu što si ja nesmanjenom žestinom, pada upravo nevjerojatno gusta tuča. Zaključio je da je riječ o priviđenju nastalom od treperenja zraka.

Odmoren, ponovo se osjetio dovoljno snažnim da nastavi uspon. Boljele su ga noge i leđa, nastojao je da razmišlja o nečemu kako bi zaboravio na bol. Vrijeme se vuklo neopisivo polako, činilo mu se da su prošle godine prije nego je ugledao mladu jelu od koje je skrenuo prema rijeci.

Konačno, evo i broda. Zar može običan kamen, kada ga ugledaš, tako kao magijom odnijeti i bol i umor i strah... Posljednjih nekoliko koraka gotovo je trčao.

Glasno je viknuo:

— Otvori! — i ušao u brod zaboravivši na sve oko sebe.

*

Žeravica na ognjištu se prelijevala usprkos danjem svjetlu. Comer dugim štapom pročačka po ognjištu mrmljajući potrebne riječi. Ali je uzalud stiskala oči, nema nikakve vizije. Počela se pomalo plašiti tajanstvenog Davea, od njega je i te kako zavisi njihova neposredna budućnost.

Prijepodne se dosadno vuklo. Na kraju progovori Jumilla:

— Zbilja je glupo da ovako samo čekamo. Dobro, Kompjutor je rekao da se Dave može vratiti svaki čas, ali isto tako može doći sutra ili neki drugi dan. Treba da se dogovorimo, neka svaka stražari jedan dan i ostale obavijesti kada stigne. Ja bih svakako, što je moguće prije, željela skoknuti u Segoviju, znam gdje ima lijepa kuća na prodaju. Da je kupimo, mogle bismo se preseliti u grad.

Comer se složila:

— Pametno je da odemo odavde, sada smo seljanima uništile ljetinu i neće nam više tako lako dati hranu.

Ocho je, po običaju, bilo strah:

— Ne pristajem da svaka čeka sama. Dave je mnogo jači nego samo jedna od nas, a kako bi vas uostalom obavijestila da je stigao? —

To je bio tako glup prijedlog da ih je prestala slušati i počela se igrati sa svojom mačkom. Vjerojatno ga je prejako štipnula, on se iznenada digao i, bijesno ušući, uspeo na obližnju bukvu. Popela se za njim ne obaziruć se na zajedljive opaske o njezinoj mladosti i snazi. Marcanovi osjećaji spadali su u one trajnije vrste, spazivši da se približava, i on se penjao sve više. Stigla je na tako tanke grane da je jedva održavala ravnotežu. Počela ga je mamiti umiljatim riječima. Slučajno pri tom pogleda prema dolini i jedva suzdrži krik — stijeni se približavao bradati seljak koga su vidjele na ekranu.

— Eno, prema duhovoj kući se penje onaj čovjek što nam ga je pokazao Kompjutor.

Začas su skočile na noge, nakon nekoliko trenutaka besmislenog trčkaranja smirile su se i razmislile. Comer zgrabi metlu, Jumilla svoju čaroliju. Skrivajući se iza grmlja počele su se tiho spuštati bliže k brodu. Ocho bijesno sikne na mačka koji je sam sišao i sada joj se pleo oko nogu.

Poput sjena pratile su Davea, koji je, ugledavši stijenu, zaboravio na sve i radosno pojurio k njoj:

— Otvori! — viknuo je tako glasno da su se trgnule.

— To mora biti glasnik od Davea — tiho šapne Jumilla, — inače ne bi znao otvoriti vrata. — S položaja na kome su se nalazile nisu vidjele unutrašnjost. Pričekale su neko vrijeme, ali kako se nije ništa događalo, oprezno se približe vratima i zavire u osvijetljenu kabinu.

Čovjek je stajao gol u udubljenju u zidu i puštao da na njega teče voda odozgo.

Ne obaziruć se na ostale, Jumilla utrči unutra:

— Smanji ga tako da bude velik kao miš!

Kompjutor je ispunio naredbu i Dave se počeo previjati pod golemom težinom vode. Zgrabivši ga u šaku vikne u trenutku nadahnuća:

— Daj stakleni kavez!

Uzela je stakleni kavez iz receptorne komore i, ne brišući ga, grubo ubacila Davea unutra.

— Evo, uhvatila sam ga, sada ćemo sve saznati od njega!

Naredile su kompjutoru da počisti vodu i prljavštinu i čekale da to sitno stvorenje dođe k sebi. Jumilla ga nekoliko puta prodrma i postavi na noge.

Zapanjeno je promatrao kavez, pa opet kavez. Počeo je udarati rukama po staklu, vičući nešto nerazumljivo.

Zaustavila ga je prstom i upitala:

— Tko si ti? Reci nam gdje je Dave i što je poručio.

Dave nije mogao vjerovati svojim ušima. Znaju za Davea, ali očito ne znaju da je to on, zašto ih to interesira. Odlučio je da ništa ne govori, tako će nešto više saznati prije nego počne djelovati. Skrenuvši

pogled na svoju visinu, pravio se da ne razumije.

Nakon pitanja na koja je ostao potpuno nijem, odlučile su da ga jače pritegnu. Comer odjuri do žeravice i odabere dugu, raspaljenu treščicu. Time su nekoliko puta dotakle Davea. Počeo je urlati i bježati po kavezu. Stjerale su ga u kut. Sada je mogao sam vrištati i psovati ih. Počeo je plakati:

— Što hoćete od mene! Pustite me! Ja sam Carlos Diaz, ne poznam nikakva Davea! Ništa ne znam!

— Slušaj njega. Ništa ne znaš, ali znaš kako se otvaraju vrata, je li? Govori!

Želio je reći istinu, da je on Dave, da je došao iz budućnosti da proučava njihovo vrijeme, da ne želi nikome nikakvo zlo. Samo se gušio, cenzor je inhibirao gotovo svaku riječ. Glava mu je pucala, onesvijestio se. Da je mogao, zahvalio bi milosrdnoj svijesti što ga oslobađa mučenja.

Comer neraspoloženo ostavi treščicu i pogleda ostale.

— K vragu, da se odmah onesvijesti. Pa nisam ga tako jako pritisnula. — Okupile su se oko kaveza i gledale kroz podignuti poklopac.

Ocho je jedina pokazala malo osjećajnosti i blago ga prodrmala.

Zastenjao je i polako počeo otvarati oči. Kada se osvijestio, ponovo je zaklopio oči, jer nije htio pokazati da se osvijestio. Tko su ove tri starice? Od njega žele da saznaju o Daveu, zašto toliko navaljuju, mora da im je to zbog nečega važno. Upoznale su mogućnosti MG-a. Kako su ga samo prešle! Dosjetile su se da ga smanje pa je potpuno bespomoćan. Sada je najvažnije od svega da se vrati na normalnu veličinu, mora se dočepati receptorne komore. Kada bi se maknule od kaveza, nekako bi se... popeo van... Što li samo rade sada?

Provirio je ispod poluspuštenih kapaka. Čučale su oko kaveza i nešto se dogovarale. Dobro je što su ga ostavile na miru.

Prokletstvo, kako se nije prije sjetio?

Ne obazirući se na bolove od opeklina, naglo je skočio noge i viknuo što je jače mogao u otvoreni krov kaveza:

— MGS! Naređujem povratak natrag! Naređujem povratak smjesta! — pažljivo je odabrao riječi da ih mikrocenzor ne inhibira.

Zatvorila su se vanjska vrata i vrata kabine. Svi četvoro pali su na tlo pritisnuti silom pozitivne akceleracije. Dave je jecajući pokušavao promijeniti položaj, rane kao da su se zalijepile za pod. Uspio se ispraviti upravo kada je ubrzanje naglo prestalo. Po brzini kojom se oporavio zaključi da je MG odabrao potisni momenat manji od 5g, uvijek je to podnosio bez gubitka svijesti.

Tri starice ležale su onesviještene na sredini prostorije. Jedna je grčevito stezala metlu, druga mačka koji je izbezumljeno kolutao očima, a treća je posezala za nekakvim aparatom punim remenja.

Očajnički se pokušavao popeti uz glatke stijene u kutu. Svaki pokušaj stajao ga je novih patnji. S opečenih mjesta počela se cijediti nekakva žućkasta tekućina. Pokušao je udarcima slomiti staklo, ali što može pesnica staklu debelom kao i ona sama.

— Ako ovo preživim, nikada više neću nogom stupiti u Institut... — zaklinjao se.

Zbog deceleracije morao je ponovo leći na pod; trajala je kraće, po običaju prva faza se uključila u završni dio leta.

Lagani trzaj i tornjevi pristaništa u Laboku umirili su se u svojoj transcendentalnoj pozi. MG je vjerojatno tražio odobrenje i dobio lokaciju za slijetanje. Zaboravio je narediti da obavijeste upravu o događajima na brodu. Ako imaju malo soli u glavi shvatit će da se dešava nešto neuobičajeno. Pri davanju lokacije za ateriranje morali su identificirati brod, ovaj toliko prijevremeni povratak mora izazvati sumnju.

— Kontaktiraj glavnog otpremnika — naredio je. U nekoliko riječi je objasnio situaciju i zatražio najhitniju intervenciju.

— Prokleti beskičmenjak — pomisli. — Ne želiš sam preuzeti odgovornost donošenja odluke. Konzilij je jedino mjerodavan za ovaj izuzetan slučaj, a ja neka ovdje crknem.

— Da, imate pravo. Samo, molim, požurite, vidim da se bude.

*

Comer otvori oči i opipa bolna leđa. Svega se sjetila. Prevario ih je onaj prefriganac, naredio Kompjutoru da ih odvede tko zna kamo. Trebalo je da im padne na pamet da se Kompjutor može i kretati, kako bi inače došao k njima.

Upravo je htjela prodrmati drugarice, kada opazi da macan obilazi kavez ne skidajući oka s onog pokvarenjaka koji se s pravom zgurio od straha. Otišla je do kaveza, šutnula mačka nogom i spustila poklopac.

— Ajde, ustajte! Nećete valjda tu spavati! Prevario nas je ovaj lopov, sve je od početka znao i nasamario nas. Ali ne ispuštam ga ja samo tako iz šaka, platit će on svoje.

Ustale su s poda i počele opipavati bolne kosti. Jumilla se začuđujući brzo oporavila:

— Kompjutor, reci nam kamo si nas to doveo?

— Nalazimo se u Laboku, godina 7384.

Ocho pogleda kroz prozor i začuđeno uzvikne:

— Što je ovo? Svuda je potpuno ravno, nigdje ne vidim ni jednog drveta. Samo neke čudne kuće i ljudi odjeveni u plavo.

Okupile su se oko prozora: ljudi u plavome raštrkali su se u više grupica i počeli se približavati brodu iz svih pravaca Pogledale su se:

— Ovi kao da se pripremaju da nas napadnu. Vidi koliko ih je. Pomozi nam, dobri duše! Zaustavi ih!

Kompjutor odgovori:

— Uključena zaštitna ljuska prve zone — ljudi su najednom zastali kao da ih zadržava nevidljivi zid.

Dave ljutito stisne šake, ove glupače će usprkos svojoj primitivnosti još i spriječiti spasioce da dođu do njega. Što im može kada se za svaki savjet obraćaju kompjutoru.

— Isključi zaštitno polje! — viknuo je kroz otvor za ventilaciju. Po njihovoj reakciji zaključi da su ljudi ponovo krenuli.

— Ma slušaj ovog patuljka, još bi i naređivao Kompjutoru! — Comer ga ljutito zgrabi i tako pritisne prst na usta da je mislio da će se ugušiti. — Ako još jednom pisneš, pustit ću mačka neka te požderе — zaprijeti, a onda se obrati kompjutoru: — Zaustavi te ljude.

— Uključena zaštitna ljuska druge zone — ravnodušne obavijesti stroj.

Ponovo je ubacila Davea u kavez, ali tako nepažljivo da je uzica s poklopca ostala visiti unutra. Ogledao se da li paze na njega i brzo se uzverao da ruba kaveza. Poklopac je bio lakši nego što je očekivao. Podigao ga je toliko da kroz otvor prebaci jednu nogu, sada se polako privukao na rub i skočio na pod s druge strane.

Opazio ga je mačak.

Pojurio je prema receptornoj komori osjećajući sasvim blizu vonj životinje. Dno komore nalazilo se nešto više od razine poda. Bacio se uvis, uhvatio rub i nadljudskim naporom prebacio se unutra.

— Povećaj me! — vikne luđački.

U skoku, mačak se sudario s njegovim koljenom. Sadistički ga je udario nogom i brzo istupio iz receptornog prostora.

Jumilla zgrabi aparat s remenjem i usmjeri u Davea elastičnu cijev. Rukama je štitio glavu od zrna leda koja su velikom brzinom izlijetala iz otvora. Nastojao se kretati tako da se stolica nađe između njega i izvora ledenih metaka. Čim se malo zaklonio, ne dopuštajući im da se snađu, sakupi snagu i baci se prema Jumilli. Uspio je skrenuti cijev i strgati joj aparat s leđa. Ostale dvije bacile su se na njega, no sa svojih sto kilograma težine lako ih se oslobodio.

Napokon je zagospodario situacijom. Njih tri vukle su se kao prebijene mačke, ona s kukastim nosem nešto je šaputala ostalima.

— Oprosti nam što smo bile tako zle — izusti starica s licem ptice grabljivice — mislile smo da želiš naškoditi Kompjutoru, morale smo ga braniti. A ti nam nisi htio ništa reći... Sada znamo da si ti Dave, i molimo te da nam oprostiš. Mi smo samo stare i slabe žene, pomozi nam, sinko.

Osjećajući bol od raspucalih opeklina samo je bijesno stisnuo usta. Idiot, zaboravio je isključiti zaštitno polje.

— Isključi zaštitno polje i otvori vrata. Daj mi i uniformu da se odjenem.

*

Aerodromska sigurnosna jedinica stajala je u polukružnoj formaciji na udaljenosti druge sigurnosne zone.

— Možete prići, isključena su sva polja.

— Ovdje smo samo zauzeli položaj — odgovori oficir — još nema konzilijarnih odredbi.

— Ne treba izvoditi nikakvu intervenciju, onesposobljene su. Dođite, ovo još zacijelo niste nikada vidjeli — pružio je aparat s remenjem, oboje su ga pregledali sa zanimanjem.

— Ima oznaku meteorološkog odsjeka, nisam do sada znao da postoji takvo atmosfersko oružje.

Dave pozove starice da izađu. Onako sitne, raščupane i izubijane sličile su klaunovima iz Zabavnog centra, ali nitko se nije nasmijao. Četiri čovjeka prebacili su im priručne sterilizatore preko glave. One su začuđeno gledale oko sebe i čudile se što kuća dobrog duha više ne izgleda kao stijena već je velika, glatka, ljubičasta kupola.

Dok su ih vodili okružene vojnicima, Comer se držala u sredini. Ljudi su govorili, ali ih nisu razumjele, nije se željela poniziti i pitati Davea što se događa. Tiho šapne:

— Držite se uz mene, kada im malo popusti pažnja, učinit ćemo kako smo se dogovorile. Ovi glupani ne znaju da moja metla može letjeti. Samo čekajte moj znak... Ocho, pusti mačka k vragu, sada se pleteš još i s njim

Ocho prezirno frkne i čvršće stisne mačka k sebi.

Odveli su ih do čudnog predmeta koji je lebdio nad zemljom. Comer shvati da još nije stigao pravi trenutak, tucet očiju gledao ih je sa svih strana. Bez protivljenja ušle su u vozilo koje bešumno klizne po ravnom tlu. Stisle su se kraj prozora i gledale sivu ravnicu kako hitro promiče ispod njih. Dokle god je oko sezalo vidjela se siva površina s nerazumljivim crnim linijama i krugovima ucrtanim bez reda. Na nekoliko mjesta, u središtu kruga označenog bojom, nalazile su se kupole slične duhovoj kući samo različito obojene: zelene, narančaste, modre...

Munjevito su stigli do visokih građevina koje su se pokazale u daljini. Još pod strogom paskom, vodili su ih prema ulazu u zgradu prozirnih zidova. Dok su vođa i Dave pipkali po dugmetima kraj vrata, Comer kradomice pogleda okolo i vidje da je svatko zabavljen nečim drugim, nisu ih gledali. Neprimjetno gurne laktovima drugarice i zajaše na metlu. Čvrsto su se uhvatile jedna za drugu, a Comer povuče prednji kraj što je jače mogla i usmjeri ga uvis. Uspele su se tako strmo da je brezovo granje ošinulo obližnje vojnike.

Dave začuje pobjedonosne krikove i, okrenuvši se, ugleda tri starice kako lete duž linije pristanišnih ureda. Ne! Ne pucajte! Ako paralizirate uređaj, ozlijedit će se od pada. Tko bi rekao da još nisu savladane, a djelovale su kao potpune primitivke.

— Ne mogu pobjeći — javi se poručnik — idemo odmah centralu, otkazat ćemo sva slijetanja i uključiti glavnu zaštitnu ljusku. Neće moći nikamo izvan aerodromskog kruga — odjurili su u zgradu.

— Aaaa... ! Jipiii... ! Aaaa... ! Pobjegle smo im! Neka se sada grizu budale! Budaleee!

Opijena pobjedom, Comer je neko vrijeme besciljno kružila nad zgradama. S lijeve strane nalazila se siva pustinja iz koje su ih upravo doveli, ispod njih dugačka linija visokih, i nekakvih polukuglastih zgrada, a dalje zdesna, vidjela se gusta vegetacija presječena uskim trakama putova. Smanjila je brzinu i krenula iznad grada, prema istoku. Nitko ih nije progonio, na zemlji je sve izgledalo mrtvo i pusto.

— Posve smo same, ovo se čini kao da je neki mrtvi svijet — reče Jumilla — moramo se vratiti kući.

— Gladna sam i žulja me metla, evo, niti macan nije ništa jeo — potuži se Ocho.

Comer osjeti strepnju. Same su, daleko od doma, bez hrane i vode. Dolje ih čekaju neprijateljski raspoloženi ljudi.

Obrati veću pažnju na okolinu. Vidjela je jednu veliku polukuglu otvorenu, sitni ljudi nešto su radili oko jarko obojenih kuća poput one dobrog duha. Eno, još jedna otvorena, i još jedna.

— Kada bismo uspjele ući u jednu duhovu kuću zamolile bismo Kompjutora da nas vrati kući. On nas je ovamo doveo i sigurno zna kako da nas i vrati.

Još je jednom preletjela iznad otvorenih polukugli. Zbog ljudi nije se usudila spustiti.

— Kada bih samo našla neku daleko od drugih, i bez ljudi.

Skrenula je prema šumi: doista, tamo pri kraju niza zgrada nalazilo se nekoliko usamljenih kupola. Brzo usmjeri držak u tom pravcu. Kroz otvoreni krov ugleda, između ostalih i jedan ljubičasti vremeplov. U cijeloj prostoriji nalazila su se samo tri radnika. Smanjila je brzinu i oprezno se spustila između zida i vremeplova.

Vrata su bila otvorena. Ogledajući se da ih ne opaze, Comer gurne drugarice i uđe posljednja. Prostorija je bila gotovo ista kao duhova kuća.

— Kompjutor! Javi se!

Nije odgovorio, tada se začulo jedva čujno mrmljanje i stroj se oglasi:

— Španjolski jezik? Komuniciram španjolski, ja sam kompjutor MGS, generacija 12.

— Kaži nam da li smo još u La... Kako se ono zove...? Laboku?

— Nalazite se u — opet tiho krčanje i glas je nastavio za oktavu niže — Laboku, remontna stanica 48, četvrta klasa.

— U Španjolskoj nema grada Laboka. Kompjutoru, mi bismo se željele vratiti kući, u našu pećinu. Možeš li nas odvesti tamo?

Činilo se kao da razmišlja.

— Remont još nije potpuno završen — zastane malo — no mogu izvesti jednostavan vremenski let bez napuštanja matičnog gravitacijskog polja... Definirajte mjesto i vrijeme.

— Možeš nas odvesti na Sierra Guadarramu? Spremne smo, reci što da radimo. Čekaj malo, što misliš kada kažeš: definiraj mjesto i vrijeme?

— Mjesto je već programirano, u koju... godinu želite da vas odvedem? — opet se čulo tiho struganje i glas se vra¬tio na početnu visinu.

Kako u koju godinu? Pa u našu godinu, tisuću tristotu — čudile su se. Poslušale su upute i legle leđima na pod koji se počeo tresti. Prije zatvaranja vrata čule su da netko uzbuđeno viče.

Tijelo im je polako postajalo sve teže. Comer se načas zamrači pred očima a onda je ponovo mogla lako disati. Pogleda na stranu i opazi da se ni mačak nije onesvijestio. Negdje ispod poda čula se prigušena tutnjava a svjetlo je igralo svijetleći čas jače, čas slabije. Na kraju se potpuno ugasilo.

Osjećala je da se nešto dešava kako ne valja.

Težina u udovima prisilila ju je da legne na tlo. Je li to uobrazila ili se ono blago njiše?

Sve se smirilo, kroz prozor na prednjem zidu uvukla se u kabinu nejasna svjetlost sumraka. Zvukovi su se pojačali i nisu prestajali.

Skočila je na noge i počela drmati drugarice.

— Otvori! — vikne. Vrata se otvore, mogla je vidjeti mutne sjene grmlja i drveća.

— Izvještaj... o situaciji... spreman... — počeo je kompjutor drhtavim glasom, neprekidno mijenjajući tonalitete.

— Ustajte! Nešto se događa! — zvala je. Ocho je došla svijesti i zajedničkim snagama izvukle su Jumillu van. Kraj nogu im je bježao macan preplašen bukom što se pojačavala.

Odjednom, u unutrašnjosti bljesne zasljepljujući plamen, negdje u dubini začuo se duboki tutanj. Kupola je drhtala kao list na vjetru. Iznenada, uz otegnuti fijuk, u djeliću sekunde nestane kao da nikada nije ni postojala.

Comer protrlja oči, sanja li? Prišla je bliže i pregledala zemlju. Prignječena trava svjedočila je da se prije nekoliko trenutaka tu nalazila velika i teška ljubičasta kupola...

Comer je sjela i zagledala se u zgnječenog kukca. I tako, sve je prošlo. Nema više dobrog duha, Davea, čak je i metlu u žurbi ostavila...

Okrenula se — Ocho je pomagala Jumilli.

— Kompjutor, otišao je... — Donio nas je bliže vrhu brda, moramo se spustiti na podnožje, odatle ćemo pronaća put u pećinu. Možda

pritom nađemo nešto za jelo.

Ustala je i prva krenula u susret Mjesecu što se naslućivao kroz granje drveća...

Epizodni lik

Woody Allen:

The Kugelmass Episode

Preveo *Božidar Stančić*

Kugelmass, profesor humanističkih nauka na Sveučilištu u Gradu, u drugom je braku bio nesretan. Daphné Kugelmass je bila velika glupača. S prvom ženom Flo imao je dva glupa sina i koprcao se do grla u izdacima za alimentaciju i ostale troškove.

— Zar sam mogao znati da će to poći po zlu? — jadao se jednoga dana svome psihijatru. — Daphné je mnogo obećavala. Tko bi mogao sumnjati da će se ona tako zapustiti i napuhnuti kao balon? Imala je, osim toga, i nešto novca, šio možda i nije razlog da se netko nekim oženi, ali nije ni loše s obzirom na moje brige. Shvaćate?

Kugelmass je bio ćelav i rutav kao medvjed, ali je imao duše.

— Moram upoznati neku drugu ženu — nastavio je. — Potrebna mi je veza. Nisam ja možda fizički bogzna što, ali sam muškarac kojem treba ljubavi, nježnosti, flerta. To me neće pomladiti, ali prije nego što bude kasno hoću voditi ljubav u Veneciji, hoću pričati i slušati šale, razmjenjivati nježnosti pri svjetlu svijeća. Shvaćate?

Dr Man del se promeškoljio na svojoj stolici i odgovorio:

— Jedna veza ne rješava ništa. Vi niste realist. Vaši su problemi dublji.

— Ta veza mora biti diskretna — nastavljao je Kugelmass. — Ne želim se drugi put razvesti. Daphné bi me obrukala pred sudom.

— Gospodine Kugelmass...

— Ne smije to biti ni neka osoba sa Sveučilišta, jer Daphné radi ondje. Ne studentice...

— Gospodine Kugelmass . ..

— Pomozite mi. Prošle sam noći sanjao da plešem na livadi s košaricom za piknik na kojoj je pisalo: izaberi. I onda sam zamijetio da je košarica bila probušena.

— Gospodine Kugelmass, najgore što možete uraditi jest da se uzbuđujete. Možete jednostavno izložiti svoie osjećaje i zajedno ćemo ih analizirati. Dovoljno ste dugo na tretmanu i znate da se to ne liječi preko noći. Ja sam, osim toga, psihijatar a ne čarobnjak.

— Znači da mi je potreban čarobnjak — reče Kugelmass dižući se. To je bio i kraj tretmana.

Prošla su dva tjedna. Kugelmass i Daphné su se dosađivali u stanu kao dva komada pokućstva kad je zazvonio telefon.

— Ja ću — reče Kugelmass i digne slušalici«. — Halo!

— Kugelmass? — zapitao je neki glas. — Kugelmass, ovdje Persky.

— Kakav Persky?

— Pa Veliki Persky!

— Ne razumijem — odvratio je Kugelmass.

— Čuo sam da tražite čarobnjaka koji bi mogao u vaš život unijeti malo egzotike. Je li to točno?

— Tiše — reče Kugelmass. — Odakle zovete, Persky?

I sutradan popodne se uspinjao na treći kat neke trošne zgrade u četvrti Bushwick u Brooklynu. U polutami hodnika pronašao je prava vrata i pozvonio. »Zacijelo ću to požaliti«, pomislio je.

Za nekoliko sekundi otvorio mu je neki niski čovjek, nalik na voštanu figuru.

— Vi ste Veliki Persky? — zapitao je Kugelmass.

— Ja sam. Želite li šalicu čaja?

— Ne bih. Želim ljupkosti, glazbe, ljubavi i ljepote.

— A čaja ne biste, ha? Zadivljujuće! Dobro je to. Sjednite.

Persky uđe u neku prostoriju u dnu i Kugelmass je čuo kako pomiče neke sanduke i pokućstvo. Napokon se vratio gurajući pred sobom veliki sanduk na škriputavim kotačićima Skinuo je nekoliko svilenih maramica sa sanduka i otpuhnuo prašinu s oštećenog laka.

— Što to izvodite, Persky? — zapitao je Kugelmass.

— Pažljivo slušajte — reče Persky. — Ovaj ormar krasno djeluje. Izumio sam ga prošlog ljeta za jednu svečanost koja je otkazana. Uđite u sanduk.

— Zašto? Zabit ćete mi nekoliko mačeva u tijelo i prerezat ćete me nadvoje?

— Vidite li ovdje mačeve?

Kugelmass načini grimasu i mrmljajući uđe u ormar.

— Nadam se da to nije šala... — progunđao je.

— Zabavna šala. Objasnit ću vam. Ako s vama u ormar stavim neki roman i udarim tri puta po zatvorenim vratima, vi ćete se naći ubačeni u knjigu.

Kugelmass načini grimasu nevjerice.

— Istina — nastavi Persky. — Neka ostanem bez ruke ako lažem. I ne samo roman nego i novela, kazališni komad ili pjesma. Možete se upoznati s bilo kojom ženom koju su stvorili najslavniji pisci svijeta. S bilo kojom o kojoj ste sanjarili. Možete raditi što želite s nekom krasnom ženom. A kad se zasitite, viknite i dovest ću vas ovamo za sekundu.

— Niste li vi, Persky, duševni bolesnik koji živi kod kuće?

— Govorim vam čistu istinu — uporno će Persky. Kugelmass je ostao skeptičan.

— Pričate štogod. Kako? Kako bi me taj drveni sanduk mogao ponijeti na takvo putovanje?

— Može. Za dvadeset dolara. Kugelmass izvadi lisnicu.

— Vjerovat ću kad se uvjerim.

Persky strpa novčanice u džep i pođe prema polici s knjigama.

— Onda, koga želite sresti? Sestru Carrie? Hester Prune? Ofeliju? Neku junakinju Saula Bellowa? Temple Drake? Ona je možda za muškarce vaših godina zamorna.

— Neku Francuskinju. Hoću vezu s nekom francuskom ljubavnicom.

— S Nanom?

— Neću s plaćenom...

— S Natašom iz »Rata i mira«?

— Rekao sam: Francuskinja. Znam! Mogu li imati Emmu Bovary? Ona mi se čini savršenom.

— Imat ćete je — odvrati Persky. — Pozovite me kad vam bude dosta. — I on ubaci u ormar još nečitani Flaubertov roman.

— Jeste li sigurni da ne riskiram ništa? — počne Kugelmass kad je Persky počeo zatvarati vrata sanduka.

— Rizika... rizika! Ali u ovom svijetu posvuda ima rizika.

I Persky pokuca tri puta na vrata sanduka i zatim ih otvori. Kugelmass je nestao. Toga se trenutka on našao u sobi Charlesa i Emme Bovary. u njihovoj kući u Yonvilleu. Pred njim se nalazila lijepa žena, okrenuta mu leđima. Slagala je rublje. »Naprosto ne mogu vjerovati«, pomislio je Kugelmass promatrajući lijepu liječnikovu ženu. »To je vražja stvar. Ja sam ovdje, a to je ona.«

Emma se okrene, začuđena.

— Oh, preplašili ste me — reče. — Tko ste vi? — Govorila je savršeno engleski prema prijevodu u knjizi.

»To je strašno« — pomisli on, a zatim shvati da mu se ona obratila, pa odgovori:

— Ja sam Sidney Kugelmass, profesor humanističkih nauka na njujorškom sveučilištu. Osim toga sam i iznenađen.

Emma Bovary se nasmiješi koketno.

— Hoćete li nešto popiti? Čašu vina, možda?

»Kako je lijepa«, mislio je Kugelmass. »Kako se razlikuje od onoga troglodita s kojim spavam«. Odjednom poželi da zagrli to biće, da joj reče kako je ona žena o kojoj je sanja cijeloga života.

— Jest, može malo vina — odvrati on promuklo. — Bijeloga... ne, crnog... ne, neka bude bijelo.

— Charles je otputovao — primijeti Emma glasom koji je mnogo

obećavao.

Popili su vino i izašli u šetnju u dražesni normandijski kraj.

— Uvijek sam sanjarila o zagonetnom strancu koji će me oteti iz toga monotonog i grubog seljačkog života — reče Emma stisnuvši mu ruku. Prošli su kraj crkve. — Kako ste lijepo odjeveni! Ovdje nisam vidjela nešto takva. To je tako... moderno.

— To je svakidašnje odijelo — on će romantično. — Kupljeno je na rasprodaji. — I iznenada je poljubi. Cijeli su sat poslije toga ležali zajedno pod nekim drvetom, čavrljali i pogledavali se značajno. Zatim Kugelmass sjede. Sjetio se da ima sastanak s Daphné kod Bloomingdalea.

— Moram ići — reče. — Ali vratit ću se.

— Nadam se — odgovori Emma.

On je strasno poljubi u usta i zatim se zajedno vrate njezinoj kući. Ondje ju je još jednom poljubio i viknuo:

— U redu, Persky! Moram biti kod Bloomingdalea u tri i pol!

Začulo se »plop« i on se našao u Brooklynu.

— Dakle, jesam li lagao? — pobjedonosno će Persky.

— Slušajte, Persky! Zasad sam u zakašnjenju, ali kad se mogu vratiti. Sutra?

— Sa zadovoljstvom. Ponesite dvadeset dolara i ne govorite nikome o tome.

— Dakako.

Kugelmass je taksijem pošao u grad. Srce mu je plesalo od sreće, kao baletna zvijezda. »Zaljubljen sam«, pomislio je, »nosim u sebi krasnu tajnu«.

On, dakako, nije znao da u isto vrijeme studenti u nekim razredima pitaju svoje profesore: »Ali tko je taj lik sa stote strane, neki ćelavac što ljubi Madame Bovary«. Profesor iz Južne Dakote uzdahne: »Oh, ovi su mladi opet uživali hašiš. Što im pada na um?«

Daphné je već dugo bila kod Bloomingdalea kad je stigao Kugelmass.

— Kamo si nestao? — zalajala je na njega. — Već je četiri i pol.

— Promet je zagušen — objasnio je Kugelmass. Kugelmass se sutradan vratio Perskom i ponovo se, kao nekim čudom, za nekoliko trenutaka našao u Yonvilleu. Emma nije mogla suspregnuti svoju radost kad ga je spazila. Dva sata su brbljali, smijali se. Prije nego što je Kugelmass otišao, pošli su u krevet i vodili ljubav. »Ne mogu vjerovati«, mislio je Kugelmass. »da ja to radim s Madame Bovary. Ja koji sam tako slab u francuskom.«

U toku nekoliko mjeseci Kugelmass je mnogo puta dolazio Perskom i podržavao intimnu i strasnu vezu s Emmom Bovary.

— Pokušajte me uvijek umetnuti prije 120. stranice — rekao je čarobnjaku. — Moram je sresti prije nego što se veže s onim

Rodolpheom.

— Zašto? Zar mu niste u stanju oteti Emmu?

— Oteti? On pripada plemstvu koje ima zemlju. Takvi nemaju drugog posla nego da flertuju i jašu. Za mene su to lica iz modnih žurnala. Ali za nju je to krasan čovjek.

— Njezin muž ne sumnja?

— Njega su događaji pregazili. To je promašeni liječnik koji se oženio vulkanom. On će uvijek zaspati oko deset navečer, kad ona oblači cipele za ples. Pa... do viđenja! — I Kugelmass uđe u ormar i začas se nađe u stanu Bovaryjevih u Yonvilleu.

— Kako si, ljubavi moja? — zapita on Emmu.

— Oh, Kugelmass — Emma uzdahne. — Što ja sve ne moram podnijeti! Jučer navečer, za večerom, gospodin Samoljubivi je zaspao već kod deserta. Ja sanjarim o Maximu i o kazalištu, a odjednom začujem kako on hrče.

— Ne misli na to, draga. Sad sam ja ovdje — reče Kugelmass zagrlivši je.

»Zaslužio sam to«, razmišljao je, »trpio sam dovoljno, laćao sam psihijatra, mučno tražio.« Udisao je njezin francuski miris. »Ona je mlada, ja sam na nekoliko stranica prije Leona i prije Rodolphea. Imam situaciju u rukama jer mogu izabrati kad ću se pojaviti.«

Dakako, i Emma je bila sretna kao i Kugelmass. Dugo nije imala strasnih veza. Oduševile su je priče o noćnom životu na Broadwayu, o brzim automobilima, o filmskim i televizijskim glumcima.

— Pripovijedaj mi o O. J. Simpsonu — molila ga je tevečeri dok su prolazili kraj crkve.

— Pa... on je veliki glumac. Stalno tuče sve rekorde, nitko mu nije dorastao.

— A Akademijina nagrada? Ne znam što bih dala da je dobijem!

— Treba najprije biti izabran za člana.

— Znam, objasnio si mi. Ali uvjerena sam da bih bila dobra glumica. Trebalo bi da pođem na tečaj. Pa kad bih imala dobrog impresarija...

— Vidjet ćemo... vidjet ćemo... Razgovarat ću o tome s Perskym.

I spomenuo je tu ideju Perskom te večeri. Objasnio mu je da bi Emma htjela posjetiti velegrad.

— Moram razmisliti — odgovorio je Persky. — Možda bih mogao uspjeti. Vidio sam ja i čudnijih stvari.

*

— Kamo, do vraga, neprestano odlaziš? — zapitala je grubo Daphné Kugelmass svoga muža kad se te večeri kasno vratio. — Imaš li negdje neku 'mačku'?

— Nego što! Znaš da sam ja takav. Bio sam s Leonardom Popkinom i razgovarali smo o socijalističkoj poljoprivredi u Poljskoj. Znaš kakav

je Popkin? Manijak za razgovore.

— Ti si, u svakom slučaju, čudan u posljednje vrijeme — primijeti Daphné. — Dalek. Nadam se da nećeš zaboraviti na rođendan moga oca u subotu?

— Dobro, dobro — odgovori Kugelmass i pode prema kupaonici.

— Bit će ondje cijela porodica. Dolazi i bratić Hamish. Morao bi biti ljubazniji prema njemu. On te tako voli.

— Da, da... — reče Kugelmass i zatvori vrata kupaonice kako bi prekinuo moguću bujicu riječi svoje žene. Naslonio se na dovratak i uzdahnuo. Maštao je o tome kako će za nekoliko sati opet biti u Yonvilleu sa svojom dragom. Pođe li sve dobro, dovest će Emmu.

Sutradan u 15.15 sati popodne Persky je ponovo ukopčao svoje čarolije. Kugelmass se pojavio pred nasmiješenom i nestrpljivom Emmom. Nekoliko su sati proveli u Yonvilleu, zatim su ušli u kočiju i, prema uputama Perskog, čvrsto se stisnuli i zatvorili oči. Brojili su do deset. Kad su otvorili oči, kočija se zaustavljala pred vratima hotela Plaza, gdje je Kugelmass već prije rezervirao sobu.

— Kako je krasno! — uzdahnula je Emma. — Baš je kao u mojim snovima! — Okrenula se dražesno u sobi i pogledala kroz prozor na gradske ulice — Evo Centralnog Parka. — Emma je prepoznavala mjesta po pričanju Kugelmassovu. Na krevetu su bile kutije iz trgovine Halston i Saint Laurent. Emma ih je otvorila i izvadila hlače od crnog baršuna.

— Izgledat ćeš božanstveno u njima — rekao joj je Ku¬gelmass. — Poljubi me, cherie!

— Nikad nisam bila toliko sretna! — cviljela je Emma gledajući se u zrcalo. — Hajdemo u grad! Htjela bih vidjeti »Chorus Line«, i Guggenheim, i toga Jacka Nicholsona o kojem toliko pričaš. Rade li kinematografi u ovo vrijeme?

*

— Ne mogu nikako shvatiti — jadao se profesor sa Sveučilišta u Stanfordu. — Najprije u knjigu ulazi neki nepredviđeni lik po imenu Kugelmass, a sad nestaje i sama Emma iz knjige. Vjerojatno se u tom i razlikuje klasika: možeš je čitati tisuću puta, svaki put nađeš u njoj nešto novo.

*

Ljubavnici su proveli vikend u sreći. Kugelmass je obavijestio Daphné da polazi na kongres u Boston i da će se vratiti u ponedjeljak. Htijući iskoristiti svaki trenutak, on i Emma pošli su u kino, večerali u kineskoj četvrti, proveli su dva sata u disko-klubu, zatim su pogledali film na televiziji i pošli u krevet. Spavali su do nedjelje u podne, zatim su pošli u Queens. Navečer su naručili u sobu kavijara i šampanjca i brbljali do svanuća.

U taksiju, koji ih je ujutro vozio k Perskom, Kugelmass je

razmišljao. Bilo je krasno i vrijedilo je muke. Nije sebi to mogao priuštiti često, ali povremeno je to lijepa promjena.

Emma je kod Perskog ušla u ormar, ponijela sa sobom svoju novu odjeću i poljubila Kugelmassa.

— Do viđenja kod mene — rekla je namignuvši. Persky je tri puta pokucao na vrata, ali ništa se nije dogodilo.

— Hm, hm — otpuhnuo je Persky počešavši se po glavi. Ponovo je pokucao, ali čarolije nije bilo. — Nešto se pokvarilo.

— Vi se šalite, Persky! — vikne Kugelmass. — Kako se može dogoditi da to ne radi?

— Smirite se. Jeste li još u ormaru, Emma?

— Jesam.

Persky opet pokuca, ovaj put jače.

— Još sam unutra, Persky.

— Ona mora otići, Persky — promrmlja Kugelmass. — Ja sam oženjen, imam nastavu za tri sata. Ne mogu imati nikakve veze osim zakonske.

— Ne shvaćam — reče Persky. — Tako je dobro išlo do sada.

Bio je nemoćan.

— To će potrajati — rekao je Kugelmassu. — Moram rastaviti ormar. Zvat ću vas...

Kugelmass je s Emmom ušao u taksi i odvezao se u hotel. Stigao je na nastavu. Gotovo cijeli je dan proveo telefonirajući Perskom i zanimajući se da li je popravljen ormar. Čarobnjak mu je spomenuo da će mu trebati nekoliko dana da to popravi.

— Kako je bilo na kongresu? — pitala ga je Daphné kad se te večeri vratio.

— Vrlo dobro, vrlo dobro — odgovorio je pripaljujući cigaretu.

— Što je? Nervozan si kao mačka.

— Ja? To ti je dobra šala. Miran sam kao ljetna noć. Ali moram protegnuti noge.

Izašao je i pozvao taksi, pa prema Plazi.

— Ne mogu više izdržati — rekla je Emma. — Charles će opaziti da me nema.

— Strpi se, chérie — odvrati Kugelmass. Bio je blijed i znojio se. Ponovo ju je poljubio, pa izašao i iz hotela telefonirao Perskom. Svašta mu je rekao, a zatim kući.

— Popkin mi je dugo pripovijedao o cijenama ječma — objasnio je Daphné dok se spremao spavati.

Protekao je tako cijeli tjedan. U petak uvečer Kugelmass je objasnio Daphné da ima kongres u Sirakuzi. Brzo ode u Plažu, ali taj drugi vikend nije protekao onako kao prošli.

— Moraš me vratiti u moj roman ili se moraš sa mnom oženiti — rekla mu je Emma. — Dok čekam, mogla bih polaziti kakav tečaj ili

naći neki posao, jer je dosadno cijeli dan gledati televiziju.

— Dobro. Ionako nam treba novac — prizna Kugelmass. — Ti mnogo trošiš.

— Upoznala sam se s nekim producentom s Broadwaya jučer, u Centralnom parku. Rekao mi je da bi mi mogao dati neku ulogu u filmu koji snima.

— Tko je taj klaun? — zapitao je Kugelmass.

— Nije on klaun. Inteligentan je, ljubazan i drag momak. Zove se Jeff ili tako nekako...

K Perskom je Kugelmass došao kasno poslije podne pijan.

— Smirite se — rekao mu je čarobnjak. — Inače će vas infarkt.

— Da se smirim! On meni kaže neka se smirim! A ja sam lice iz romana ostavio u hotelu i moja bi žena mogla unajmiti detektiva da me uhodi.

— No dobro, dobro... Znamo da imamo teškoća i da ih moramo riješiti. — Podvukao se pod ormar i počeo ga udarati engleskim ključem.

— Osjećam se kao divlja zvijer — reče Kugelmass. — Skrivamo se po mračnim ulicama, svega nam je dovde i njoj i meni. Da i ne govorim o hotelskom računu, koji je već dosegao razinu gradskog budžeta.

— I što da ja radim? — odvratio je Persky. — Tako je to u svijetu magije.

— Svijet magije! A ja hranim toga »mišića« kavijarom i šampanjcem, kupujem joj haljine, ona je, osim toga, angažirana u lokalnom kazalištu i treba joj reklama, fotografije. Osim toga, profesor komparativne Fivish Kopkind, koji mi je uvijek zavidio, prepoznao me kao povremeni lik u Flaubertovoj knjizi i prijeti mi da će sve ispričati Daphné. Već se vidim u zatvoru, uništen. Zbog preljuba s Madame Bovary Daphné će me baciti na prosjački štap.

— Što vam ja na to mogu reći? Radim dan i noć. Ne mogu vam pomoći u vašoj osobnoj tjeskobi. Ja sam čarobnjak a ne psihijatar.

U nedjelju poslije podne Emma se zatvorila u kupaonicu i nije odgovarala na Kugelmassove molbe. On je pogledao kroz prozor i došlo mu je da počini samoubojstvo. Ali, na žalost, bili su na niskom katu. Možda bi mogao pobjeći u Evropu i početi novi život? Možda bi mogao prodavati kao kolporter International Herald Tribune, kao što su nekoć radili studenti.

Zazvonio je telefon u Emminoj sobi. Kugelmass podigne slušalicu.

— Dovedite je — reče mu Persky. — Mislim da sam popravio.

Kugelmassovo je srce poskočilo.

— Ozbiljno? Popravili ste?

— Nešto u prijenosu nije valjalo. Tko će znati što.

Ljubavnici su požurili u čarobnjakov stan. Emma je ponovo ušla u

ormar sa svojim haljinama. Ovaj put bez oproštajnog poljupca. Persky je zatvorio vrata i pokucao tri puta na vrata. Čulo se »plop« i kad je Persky pogledao u ormar, on je bio prazan. Madame Bovary je ušla u svoj roman. Kugelmass je uzdahnuo i pružio čarobnjaku ruku.

— Gotovo je — rekao je. — Bila je to dobra pouka. Više neću prevariti svoju ženu.

*

Tri tjedna poslije, potkraj lijepoga poslijepodneva, netko je pozvonio na vrata Perskog. Bio je to Kugelmass, ponizna lica.

— No dobro, Kugelmass — zapita Persky — a kamo ćemo danas?

— Samo jednom — reče Kugelmass. — Tako je lijepo vrijeme, a ja se sigurno neću od toga pomladiti. Jeste li čitali »Portnoyevu boljku«?

— Sad je cijena dvadeset pet dolara. Sve cijene rastu. No dat ću vam jedan izlet besplatno, zbog svih onih teškoća i briga koje ste imali onda.

— Baš ste zlatni — reče Kugelmass i uđe u ormar. — Radi li?

— Nadam se. Nisam ga baš mnogo upotrebljavao poslije onoga incidenta.

— Oh, ta ljubav i seks — primijeti Kugelmass u sanduku. — Što će čovjek sve učiniti zbog neke zgodne face.

Persky stavi u ormar jedan primjerak knjige »Portnoyeva boljka« i pokuca tri puta na vrata. Umjesto »plop« odjeknuo je prasak i niz pucketanja i iskara. Persky ustukne, udari ga srčana kap i umre na mjestu... Ormar se zapali, a malo zatim i zgrada.

Kugelmass nije znao za sve to. I on je imao svojih teškoća. Nije bio ubačen u roman »Portnoyeva boljka« ni u bilo koji drugi roman. Našao se u starom priručniku za španjolski jezik, i trčao je kao lud po šljunkovitu terenu dok ga je golemi i nakostriješeni nepravilni glagol natjeravao skačući na svojim nogama kao u pauka.

Gospodar Velike piramide

Hrvoje Hitrec

Gospođu Magueritu du Clair upoznao sam u jesen tisuću devetsto sedamdeset i četvrte, za međunarodnog arheološkog simpozija u Beču i vrlo smo brzo postali bliski, unatoč razlici u godinama. Cinici su tvrdili da volim njeno društvo zbog strasti prema arheologiji, što je bilo sasvim točno, ali ne zbog starosti same gospođe du Clair, nego njenih neobičnih pretpostavki koje su na uvaženom skupu saslušane s dostojanstvenom pažnjom, ali odmah zatim u kuloarima ismijane kao neznanstvena i opasna nagađanja, nastala pod utjecajem denikenovske literature, a kad su opaske zaobilaznim putovima doprle do ušiju ove dobro uščuvane dame samo je slegla ramenima i promrmljala nešto o nemogućnosti sinteze znanja na ovom planetu dok specijalisti nose naočale poput onih nalickanih raga upregnutih u šarene kočije pred Operom.

Pretposljednjeg dana ovog uglavnom beskorisnog samita, za izlete na Semmering, pod suncobranom ispred zeleno obojene gostionice, du Clairova je nakon četiri čaše vina i dvosatnog monologa, zavukla ruku u veliku, staru torbu, očito egipatske provenijencije, i izvukla izlizanu fotografiju naočitog četrdesetgodišnjaka bacivši je na stol kao što se bacaju jake karte, to jest udarivši usput snažno bridom dlana o hrastovinu:

— Ako su toliko pametni kao što tvrde — rekla je mračno — neka mi onda objasne gdje je Robert.

Pogledao sam sliku, pa vlasnicu dugoljastih zelenih i zamućenih očiju, čekajući objašnjenje.

— Robert Bamberg — počela je, obliznuv usne. Dvije tvrde crte pojavile su se naglo u težištima obraza. — Profesor Robert Bamberg, austrijski arheolog i moj prvi ljubavnik. Na žalost, samo je mene pronašao na Kreti trideset i treće godine. Tada ste se vi rodili, zar ne?

— Tu negdje.

— Vrlo ružna godina, moj mladiću, vrlo ružna i neugodna. Robert je slutio što će se dogoditi, pa je odlučio da živi u Francuskoj, a ja sam u tome vidjela sretnu slučajnost koja mi je dala priliku da ga još jače vežem uza se. Imali smo dvije dobre pariške zime, mnogo vina i prijatelja, jedno iskopavanje u Normandiji i traganje za piramidama koje je razrušio Karlo Veliki, dolje na jugu .. .Evo, na na ovoj slici smo

zajedno, u Bretanji — bacila je na stol drugu kartu.

Privukla je praznu stolicu, prebacila preko naslona nogu presvučenu modrom nogavicom uskih hlača. Trideset i sedme su bili u Egiptu. Tada je Marguerite već i sama bila priznat arheolog, pa njena pratnja nije bilo samo sentimentalne naravi, što je Bamberg znao cijeniti, govoreći često da istraživanja u krevetu ipak imaju sasvim čvrsta fiziološka ograničenja, pa na određenoj točki prestaju sve zagonetke, za razliku od arheologije koja stalno donosi svježa iznenađenja. Nekoliko zagonetnih smrti istraživača velike piramide nije ih uplašilo, nisu u tome vidjeli ništa neprirodno ni natprirodno. Doduše, mjesec i pol dana nakon početka radova kod Gize, Robert se stao mijenjati, više je pio, patio je od nesanice i sve češće posizao za matematičkim priručnicima, ne objašnjavajući Margueriti čemu su mu potrebni. »Ništa ti još neću reći, mala moja«, odgovorio je kad ga je jednom energično zatražila objašnjenje. »Ne mogu ti reći jer je to tako fantastično da bi zacijelo posumnjala u moj razum.«

Desilo se da je upravo u to vrijeme kucnula smrtna opasnost Margueritinu ocu, pukovniku Edmondu du Clairu, i ona se morala vratiti u Francusku da utješi majku. Robert Bamberg je ostao sam. Sjeća se kako je stajao na pristaništu aleksandrijske luke, s točkastim svilenim šalom oko vrata i ravnim malim nosom iznad vodoravnih crvenkastih brkova koji su gotovo dodirivali jake zaliske.

Mjesec dana kasnije dobila je obavijest da je Bamberg nestao. Članovi s kojima je nastavio iskopavanja večerali su s njim 5. srpnja. Bio je uznemiren. Drugoga jutra ga nisu pronašli u šatoru. Nestala je i sva njegova oprema. Egipatska policija je nakon bezuspješne potrage priznala nemoć, a evropske novine su i ovaj slučaj pripisale »prokletstvu faraona«. Ubrzo je došao rat, milijuni ljudi su umirali i slučaj Bamberg je bio zaboravljen.

Marguerite du Clair je zašutjela, zapalila cigaretu i nastavila:

— Znam da vama ta stara priča ne znači ništa, da ćete me možda ismijati... ali kad sam saznala za te neobične i zaprepašćujuće podatke o velikoj piramidi, za usporedbe njenih dimenzija sa svemirskih relacija, za te suviše precizne mjere a da bi se moglo posumnjati u igru slučajnosti... kada sam prestala misliti o toj hrpi kamenja kao o faraonskoj grobnici, tada mi je postalo jasno da je Robert otkrio nešto neizrecivo čudno, nešto što prelazi mogućnosti našeg poimanja. Je li ga to nešto uništilo, ili ga je — sačuvalo?

— Ne razumijem ovo posljednje — rekoh.

— Popijte svoje vino i krenimo. Grobljanska njuškala su već u autobusu — pokaže ona prema cvijetu evropske arheologije što je još čekao samo njih dvoje.

*

Moram priznati da sam već bio pomalo zaboravio i bečki sastanak

koji je to, uostalom, i zaslužio, i madame du Clair koja to nije zaslužila, kad je na moju zagrebačku adresu stiglo pismo iz Rue du Nord s ponudom da se pridružim međunarodnoj arheološkoj ekspediciji. Nisam bio oduševljen, jer se termin kosio s mojim privatnim planovima, ali kad sam razabrao da će se iskopavati kod Gize, da će vođa ekipe biti Marguerite du Clair, i kad sam među imenima članova našao Charlesa Perrina za čije sam parapsihološke sposobnosti čuo, sinulo mi je da se tu radi o nečem važnijem od baratanja lopatama, pa sam odgovorio da prihvaćam.

Sastanak je bio dogovoren u Marseilleu, 14. srpnja 1975. Ponovni susret s Marguerite nije izgubio ni djelić naše bečke srdačnosti. Charles Perrin me je iznenadio očima koje nisu imale ništa magnetskog, ni upornog, ni satanskog — bile su to smeđe vesele oči, kakav je uostalom bio i čitav Perrin, dugokosi tinejdžer, Margueritin rođak po majčinoj liniji, student biologije na Sorboni i sasvim dobar pjevač šansona sa solidnim španjolskom školom gitare.

— Kakav je zapravo vaš zadatak? — upitao sam ga dok smo letjeli iznad Krete, koja se doimala kao veliki mrtvi tuljan, izvrnut na leđa.

— Nisam sasvim siguran — odgovorio mi je. — ali poznajući tetkinu maniju, morao bih stupiti u vezu s onim djedicom Bambergom.

— Ni manje ni više — rekoh — tiho zviznuvši, na što se stjuardesa okrene i nasmiješi mi se.

*

Dok smo sjedili u sobi direktora Kairskog muzeja, zahvaljujući mu na pomoći oko izdavanja dozvola, shvatio sam po pitanjima gospođe du Clair ono što mi je već u početku bilo jasno, naime da je u uvaženoj znanstvenici lokacija na koju će se uputiti sasvim nezanimljiva, a da je svu pažnju usmjerila na veliku piramidu, što je uočio u Ben Arad, oniski i zatvoreni Egipćanin koji je, iako službeno spreman na suradnju, svaku stranu ekspediciju privatno tretirao kao mogućeg suprotnika u vlastitom zabranu.

Novaca smo imali dovoljno, pa za dobru nagradu nije bilo teško naći kopače, uglavnom Arape koji su već imali iskustva iz prijašnjih iskopavanja. Na lokaciji, skupini manjih grobova velikodostojnika, radili su uglavnom Englez Howard i španjolski arheolog Manuel Ruben, dok smo Marguerite, Charles i ja samo fingirali veliko zanimanje za male grobove, a zapravo smo marljivo pripremali opremu i namirnice za dulji boravak u srcu Keopsove piramide.

U ponedjeljak, 25. srpnja, uputili smo se kriomice u pustolovinu koja će imati tako fantastičan svršetak da će zauvijek ostaviti traga u našim životima. Marguerite je nosila Geigerov brojač, ja sam bio neka vrsta tegleće marve za opremu i namirnice, a Charles se kretao slobodno, praznih ruku i leđa, tvrdeći da bi mu bilo koji metalni

predmet ometao rad, što je možda bilo donekle točno, no nije me priječilo da ga katkad pogledam s mnogo zavisti. Zavist je postala nešto manjom kad sam opazio da što se više hodnikom približujemo kraljevskoj grobnici Charlesovo vladanje postaje sve čudnije, lice mu se grči, a vrat koči kao u nekoga tko je svjestan bliske opasnosti što se svakoga časa od slutnje može pretvoriti u tjelesnu bol.

Njegova uznemirnost prenosila se na Marguerite, a kad smo stupili u grobnicu i ja sam osjetio dio njegova straha. Postavio sam rasvjetu, dvije jake žarulje napajane iz akumulatora koji sam dovukao na plećima, Marguerite je istraživala unaokolo brojačem koji je pokazivao sitne znakove nervoze, a onda smo sjeli i umirili se. Charles se koncentrirao, lice mu je postalo grimizno kao istočno nebo prije nego što smo prodrijeli u piramidu.

Onda se mladićev poluprofil neprirodno smirio. Kao da je Charles izašao iz sebe, nezapažen, i ostavio svoje tijelo uz nas. Kad se vratio, okrenuo se prema nama, nasmiješio se, i, kao da je riječ o običnoj poruci, pozivu na ručak ili informaciji o vremenu, rekao:

— Marguerite, on je tu negdje.

Ona je zatvorila oči i tresla se u jecajima.

— Dvije boje— nastavi Charles — ljubičasta i srebrna... Osmerokutna prostorija i nepoznata energija koja njemu nije naudila, a po nas bi bila kobna.

— Charles... možeš li mu prenijeti moju poruku? — prošaptala je.

— Pokušat ću.

— Reci mu... reci mu da sam ga čekala sve ove godine, da ga još volim, i reci mu: »Osjećala sam da si živ, da ću te opet vidjeti. Molim te, Roberte, samo za tren da te opet vidim...«

Charles uzdahne i zagleda se u kamen.

Deset minuta potom sjeverni zid je počeo svjetlucati i ubrzo se pretvorio u divovski ekran. Charles je ostao miran, ja sam skočio i pokušao se odmaknuti što dalje, dok je Marguerite naprotiv koraknula bliže kao da želi ući u boravište profesora Roberta Bamberga čije nas je lijepo lice, okruženo crvenom kosom i riđom bradom, tako nestvarno na ljubičastoj podlozi, promatralo u naravnoj veličini. Slika je imala dubinu, što sam automatski registrirao.

— Marguerite? — rekao je smiješeći se. — To si ti, Marguerite?

— Ali, Roberte, promucala je kroz prste kojima je prekrila usne. — Roberte, prošlo je toliko vremena...

— A ja još imam četrdeset i pet godina — završi on rečenicu.

— Roberte, jesi li doista živ?

— Kao što vidiš. Ovo nije arhivska snimka, uvjeravam te... Tko je u tvojoj pratnji?

— Moj nećak, Charles — mahne gospoda du Clair rukom — i naš prijatelj, arheolog. Cherles te je dozvao.

— Čestitam, mladiću — nakloni se Bamberg gotovo nepri¬mjetno. — Bilo je vrlo fascinantno, čak i za mene koji sam otišao daleko naprijed.

— Roberte — progovori Marguerite nešto čvršćim glasom

— gdje si sada, hoćeš li mi objasniti? Ti... ti si mi dužan objašnjenje...

— Nikome ja nisam ništa dužan — reče Bamberg hladno. — Ali reći ću ti, ako se zakuneš na sve što nas je vezalo, da nećeš nikome otkriti. Ni ti, ni tvoji pratioci.

Marguerite se okrene prema Charlesu i meni i pogleda nas molećivo.

— D'accord — reče Charles.

— Pristajem — rekoh.

— Dobro, mislim da vam mogu vjerovati... Ti se sjećaš, Marguerite, one noći u šatoru kad si me pitala zbog čega sam vraga toliko uznemiren. Razmišljao sam što se događa u središtu piramide da se mrtva tijela tako brzo mumificiraju, što to zaustavlja raspadanje organske tvari, kakva je to energija sili da skoro beskonačno zadržava isti oblik... I onda sam sebi postavio sasvim logično pitanje: a što bi se desilo sa živim bićem, smještenim u idealno središte piramide? Odnosno događa li se tamo nešto s vremenom, protječe li vrijeme drukčije nego izvan ova četiri kamena šatorska krila, ili, štoviše, stoji poput močvarne vode!

— Pa zar nisu s mrtvim faraonom ostavljali žive svećenike? — upadoh mu u riječ.

— Poslije ću vam rastumačiti —• odmahne Bamberg rukom i nastavi: — Tada sam se bacio na proračune, sjećaš li se Marguerite, onih mojih bdjenja, i shvatio sam da kraljevska grobnica nije u idealnom središtu, to jest točno je na trećini visine od baze piramide, ali ne i u osi što spaja vrh sa centrom postolja. Zašto? I odakle uopće piramide, kako su nastale, što su one, kakva je to civilizacija bila i odakle je došla, zašto se faraon ženio sa svojom sestrom, je li taj običaj imitacija jedne stare neophodnosti prvih vladara koji su bili druge rase? Zašto se oblik piramide ponavlja u mnogim zemljama, što znaci taj oblik? Slutio sam da je povezan s vremenom, ali kako? Hoću li pronaći odgovor ako se dokopam idealnog središta?

— Uspio sam — nasmiješi se Bamberg — i sada sam tu. Moje najsmjelije teorije pokazale su se točnima, učim i proučavam danima i noćima koji ovdje ne postoje, još sam samo zbunjeni ali i nadareni đak bića koja su napustila naš planet prije četiri tisućljeća i ne znam hoće li se vratiti i što će učiniti sa mnom, ako me ovdje zateknu, ali znam da se tu osjećam savršeno dobro, da ne starim, da uopće ne starim, da ću živjeti još vrlo, vrlo dugo, ozdravljen duhovno i tjelesno... Da, Marguerite, i tjelesno. Sjećaš li se reume koju sam navukao u Ninivi?

Nestala je kao rukom odnijeta... No na stranu reuma, pokušat ću ti objasniti, iako ni ja sam nisam siguran da je to točno ono što pričam. Piramida je, koliko mogu naslutiti čitavom svemiru temeljni oblik za regulaciju vremena, mogao bih čak reći — imitacija samog svemira, beskrajno mala ali i beskrajno efikasna ako odgovara specifičnostima planeta na kojoj je sagrađena, a fenomeni što nastaju u njenu središtu odgovaraju onima što se događaju u velikom uleknuću prostora ili, mogu li to reći, središtu svemira, gdje je protok nemarivo malen. Da, piramida je preša vremena, zamka, zatvor, tamnica vremena i najveće iznašašće u povijesti svemira, je je tvorcima omogućilo relativnu vječnost. Svakako su se i dovinuli do izbora trenutka kada će nestati.

— Rekli ste — progovorih u tišini što je nastala — ako dgovara specifičnostima planeta.

— Točno. Ako njena visina pomnožena s milijardom odgovara udaljenosti planeta od najbliže zvijezde, ako leži u težištu kontinenta na kojemu je sagrađena i... uostalom, ove činjenice o mojoj piramidi danas su već svakome poznate, sve više ljudi razmišlja na moj način, zar ne?

— Dakle ti imaš vezu sa svijetom? — upita Marguerite.

— Sa svijetom? Misliš na Zemlju? Da, znam što se događa, i nikada nisam došao u napast da izađem... No, da nastavim, ta bića čiji sam glavni štab zauzeo, nisu sva iz iste galaksije, koliko sam otkrio, radilo se o dosta raznonarodnoj ekspediciji koja potiče razumna bića na razvoj prema višem stupnju, no da bi sačuvali sebe od brzog uništenja koji bi im donio naš, očito nepovoljan položaj u svemiru što se tiče vremena, to jest... dopustite da se malo prekinem, čini se da živimo u nekoj vrsti vremenskog orkana... no dakle, da se sačuvaju, oni su odmah po dolasku podigli veliku piramidu, gdje je boravio najveći dio članova, a izlazili su, i poučavali na raznim kontinentima, oni koji su izrazili želju da se žrtvuju, to jest oni koji su svoju dugovječnost počeli osjećati kao teret i izabrali nestanak, umorni od postojanja. Imali su i poroda na Zemlji, ali je bilo premalo vremena da se prenese znanje, i velika tajna je iz naraštaja u naraštaj postajala sve dalja i zagonetnija. Učenici naših učitelja su samo djelomično dokučili misteriju, naslućivali su je veliki svećenici, znali su da je piramida odgovor, ali mu se više nisu mogli dovinuti, pa ipak su i dalje uporno gradili piramide, no s krivim proračunima... Eto odgovora, mladiću — obrati mi se Bamberg — zašto su živi svećenici ostajali uz mrtvog faraona. Čak ni u velikoj piramidi, dakle preciznoj vremenskoj tamnici, nisu mogli doživjeti vječnost, jer grobnica nije bila u idealnom središtu. Ovdje je odgovor, ovdje gdje sam sada ja... I još nešto prije nego što se rastanemo — zaključi Bamberg. — Nemojte se nikada dugo zadržavati kod ulaza na osnovici piramide.

- - -

Marguerite du Clair je umrla zimi 1977. godine. Nekoliko puta sam pokušao doći u vezu s Charlesom Perrinom, a zatim sam se raspitao kod zajedničkih pariških prijatelja. Posljednji put su ga vidjeli sredinom studenoga 1977.

Doručak u sumrak

Philip K. Dick:

Breakfast at Twilight

Prevela *Nada Kralj*

— Tata — upita Earl žureći te kupaonice — hoćeš li nas danas povesti autom u školu?

Tim McLean natoči još jednu šalicu kave.

— Vi biste, djeco, mogli za promjenu prošetati. Automobil je u garaži.

Judi se naprći.

— Ali, pada kiša.

— Ne, ne pada — ispravi Virginija sestru. Odmakne sjenila na prozoru. — Vani je magla, ali kiša ne pada.

— Da vidim. — Mary McLean obriše ruke i pođe od sudopera prema prozoru. — Kojeg li tmurnog dana. Je li to magla? Više nalikuje na dim. Ne mogu ništa razabrati. Što su rekli u meteorološkom izvještaju?

— Ništa nisam mogao čuti — reče Earl. — Na radiju samo nešto krči.

Tim se nervozno pomakne.

— Zar opet ona prokleta lampica? A samo što sam je dao popraviti. — Ustane i pospane se uputi do radio-aparata. Bezvoljno je pomicao dugmeta. Troje je djece jurilo amo-tamo po kući spremajući se u posljednji čas u školu.

— Čudno — reče Tim.

— Ja odlazim — reče Earl otvarajući vrata.

— Pričekaj svoje sestre — naredi Mary.

— Spremna sam — reče Virginija. — Izgledam li dobro?

— Lijepo izgledaš — reče Mary i poljubi je.

— Iz ureda ću telefonirati servisu za popravak radio-aparata — reče Tim.

Umukne načas. Earl je stajao na vratima kuhinje, blijed i nijem, očiju ispunjenih stravom.

— Što je?

— Ja... vratio sam se.

— Što ti je? Da ti nije pozlilo?

— Ne mogu ići u školu.

Buljili su u njega.

— Što nije u redu? — Tim dohvati sina za ruku. — Zbog čega ne možeš ići u školu?

— Oni... oni me neće pustiti.

— Tko?

— Vojnici. Ima ih posvuda. Vojnici s puškama. Dolaze ovamo.

— Dolaze? Ovamo dolaze? — zgranuto će Tim.

— Dolaze ovamo i onda će... — Earl naglo ušuti. Pred ulaznim se vratima čuo topot teških čizama. Udarac. Drvo koje puca. Glasovi.

— Ah — prošapta Mary — Time, što je to?

Tim uđe u dnevnu sobu, dok mu je srce snažno udaralo. Trojica su vojnika stajala u sobi. Ljudi u sivozelenim uniformama, opasani revolverima i svom silom vojne opreme. Gumene cijevi i poluge. Kolutovi užeta. Kutije, kožni pojasi i antene. Dobro izrađene maske na glavama. Tim je iza maski vidio umorna, iscrpena lica, krkave oči koje su ga promatrale okrutnošću od koje se naježio. Jedan od njih podiže revolver i uperi ga u Tima. Tim ga je tupo gledao. Revolver. Dug i tanak. Poput čiode. Nataknute na cijev.

— Što za ime... — izusti Tim, a vojnik ga grubo prekine.

— Tko ste vi? — glas mu je bio grlen ali strog. — Što radite ovdje? — skine masku. Koža mu je bila prljava, puna ožiljaka i ogrebotina, zubi polomljeni i prorijeđeni.

— Odgovorite! zapovjedi drugi vojnik. — Što radite ovdje?

— Pokažite svoju plavu karticu — reče treći. — Da vidimo broj vašeg Sektora. — Pogled mu skrene do vrata na kojima je stajala Mary s djecom. Otvori usta u čudu.

— Ž e n a?

Vojnici su je gledali zapanjeno.

— Koji li je ovo đavo? — upita prvi. — Od kada je ova žena ovdje?

— Tim se sabere i prozbori:

— To je moja žena. Što je to? Što...

— Vaša žena? — kao da još nije mogao vjerovati.

— Moja žena i djeca. Za ime svijeta...

— Vaša žena! I vi ste je doveli ovamo? Mora da ste poludjeli!

— On se razbolio od pepela — reče jedan. Spusti revolver i pođe prema Mary. — Dođi, sestro. Ti ćeš poći s nama.

Tim se zaleti prema njemu.

U tom ga času nešto snažno udari. Zatetura. Pred očima mu se počnu kovitlati tamni oblačići. U ušima mu zazvoni. U glavi mu je sve zvonilo, a zatim sve iščezne. Jedva da je nazirao sjene koje su se kretale oko njega. Glasovi. Soba. Pokuša se sabrati.

Vojnici su djecu potiskivali natrag. Jedan od njih zgrabi Mary za

ruku. Povuče joj haljinu i otrgne komad tkanine s ramena.

— Ha! — prosikće on. — Doveo ju je ovamo a da uopće nije cijepljena.

— Povedi je.

— U redu, kapetane. — Vojnik povuče Mary do izlaznih vrata. — Učinit ćemo s njom ono što možemo.

— Djeca. — Kapetan se obrati drugom vojniku. — Povedi ih. Nije mi jasno. Bez maski. Bez kartica. Kako je ova kuća ostala pošteđena? Prošle je noći bala najžešća paljba u toku cijelog mjeseca.

Tim se bolno podizao. Iz usta je krvario. Još mu se maglilo pred očima. Čvrsto se privije uza zid.

— Slušajte — promrmlja Tim. — Pa nemojte... Kapetan se uputi u kuhinju.

— Je li... je li to h r a n a? — Pođe polagano u blagovaonicu. — Gledajte!

Vojnici pođu za njim ostavljajući Mary i djecu. Zadivljeni stali su kraj stola.

— Pogledajte ovo!

— Kava! — Jedan od njih zgrabi lončić i lakomo ispije kavu do dna. — Gle! Mlijeko. Jaja. Maslac. Meso. — Glas mu se prelomi. — Sve je puno hrane.

Kapetan se izgubi u smočnici. Začas se vrati vukući sanduk pun konzervi graška.

— Pokupite ostatak iz smočnice. Sve dovucite. Sve ćemo ukrcati u tenk.

Ispusti bučno sanduk na stol. Pažljivo motreći što se dešava, Tim počne prebirati po džepovima dok nije pronašao cigarete. Polako zapali cigaretu. Kapetan ga pogleda.

— U redu — reče. — Da čujemo što nam imaš reći. Tim načas otvori usta da bi ih istog časa zatvorio. Mozak mu se ukočio. Nije mogao misliti.

— Ova hrana. Gdje si je nabavio? I sve ove stvari. — Kapetan rukom mahne po kuhinji. — Suđe. Namještaj. Kako to da ova kuća nije pogođena? Kako ste preživjeli sinoćnji napad?

— Ja... — prošapta Tim. Kapetan mu odlučno priđe.

— Žena. I djeca. Svi vi. Što radite ovdje? — Glas mu je bio grub. — Bilo bi vam bolje da odgovorite. Odgovorite što radite ovdje, jer ćemo vas inače sve pobiti.

Tim sjedne na stol. Duboko udahne nastojeći da se sabere. Boljelo ga je cijelo tijelo. Obriše krv s usana i osjeti da mu je polomljen zub. Izvadi rupčić i ispljune krhotine zuba. Ruke su mu se tresle.

— Time — reče Mary spuštajući mu ruku na rame. — Jesi li dobro?

— Dobro sam — kimne Tim. Mary povuče haljinu, i poravna je.

— Time, oni neće uspjeti. Netko će doći. Poštar. Susjedi. Oni ne mogu...

— Umuknite — procijedi kapetan. Oči su mu mrgodno svijetljele. — Poštar? O čemu to pričate? — Ispruži ruku. — Da vidimo vaš žuti kombinezon, sestro.

— Žuti kombinezon? — u čudu će Mary.

— Nemate ni žuti kombine, ni maske, ni plavu karticu?

— Oni su pripadnici »N« trupa — reče vojnik.

— Možda. A možda i nisu.

— Jesu kapetane. Bolje da ih odmah ukokamo. Ne smijemo riskirati.

— Ovdje se događa nešto čudno — reče kapetan. Povuče s vrata malu kutiju koja mu je, ovješena o uže, bila uvučena u košulju.

— Pozvat ću komesara.

— Komesara? — protrnu vojnici. — Čekajte kapetane. Možemo i sami. Nemojte ga zvati. Poslat će nas u zonu četiri, a tada više nikada nećemo .. .

Kapetan je govorio u kutijicu.

— Dajte mi Web B. Tim pogleda Mary.

— Slušaj, dušo. Ja...

— Umuknite! — zareži vojnik. Tim ušuti. Kutija odgovori: »Web B.«

— Možete li mi poslati jednog komesara? Nabasali smo na nešto neobično. Na skupinu od petoro: muškarac, žena i troje djece. Bez maski, bez kartica, žena nije cijepljena. Stan netaknut. Namještaj i oko sto kilograma hrane.

Kutija je oklijevala.

— U redu. Komesar stiže. Ostanite gdje ste. Pazite da ne pobjegnu.

— Hoću. — Kapetan spusti kutiju natrag u košulju. — Komesar treba da stigne svakog časa. Natovarimo u međuvremenu hranu.

Izvana se začuje neki snažni tutanj. Zatrese se kuća. Suđe zazvoni po policama ormara.

— Oh — reče vojnik. — Ova paljba je bila sasvim blizu.

— Nadam se da prava paljba neće početi prije mraka. — Kapetan dohvati sanduk s konzervama. — Uzmite ostatak. Moramo to natovariti prije no što stigne komesar.

Dva vojnika natovare hranu i krcatih ruku podu za kapetanom kroz kuću prema izlaznim vratima. Kako su se udaljavali stazom, tako su im se i glasovi postupno gubili.

Tim se osovi na noge.

— Ostani ovdje — reče muklo.

— Što ćeš učiniti? — upita ga nervozno Mary.

— Možda bih mogao izaći. — Pohita do stražnjih vrata i izvuče zasun. Širom otvori vrata i stupi na stepenište sa stražnje strane kuće.

— Ne vidim ni jednog. Kad bismo samo mogli... Zastane.

Oko njega su lebdjeli sivi oblaci. Sivi se pepeo rasprostirao unedogled. Ocrtavali su se nejasni likovi. U tom je sivilu sve bilo nepomično i tiho.

Ruševine.

Porušene kuće. Hrpe otpada. Posvuda krhotine. Počne polako silaziti stepenicama. Opet zastane. Same ruševine i pijesak. I ništa više. Ništa unedogled.

Ništa se ne pomakne, ne pokrene. U sivoj tišini nije bilo života. Samo oblaci lebdećeg dima. Pijesak i beskrajne go¬mile ruševina.

Grad je nestao. Zgrade su bile uništene. Ništa nije preo¬stalo. Ni ljudi, ni život u bilo kojem obliku. Prazni, porušeni zidovi stršali su uokolo. Nekoliko stabljika tamnog korova vi¬rilo je iz ruševina. Oštre, debele stabljike. A tek šljunak! Bio je to metalni šljunak. Rastopljeni metal. Tim se uspravi.

— Vratite se! — jetko će neki glas.

Okrene se sav ošamućen. Na vratima je stajao neki čovjek podbočenih ruku. Nizak čovjek okruglih obraza. Nosio je drugačiju uniformu od vojnika. Masku je skinuo s lica. Koža mu je bila žuta, umorna, opuštena. Na licu mu se ocrtavala iscrpenost.

— Tko ste vi? — upita Tim.

— Douglas. Komesar Douglas.

— Vi ste komesar?

— Tako je. A sada uđite. Očekujem od vas neko objašnjenje. Odgovor na samo nekoliko pitanja.

— Prvo što bih htio znati — reče komesar Douglas — jest kako to da ova kuća nije uništena? — Tim, Mary i djeca sjednu na kauč, tihi, nepokretni, šokirani. — Dakle? — zahtijevao je Douglas.

Tim dođe do glasa.

— Gledajte — reče. — Ja ne znam. Ništa ne znam. Jutros smo ustali kao i svakog jutra. Obukli smo se, doručkovali...

— Vani je bila magla — reče Virginija. — Pogledali smo kroz prozor i vidjeli maglu.

— A radio nije funkcionirao — reče Earl.

— Radio? — Douglasovo lice zatitra. — Pa već mjesecima nema ni jednog audio-signala. Osim za potrebe vlade. Ova kuća i svi vi... Ne shvaćam. Da niste kojim slučajem pripadnici NT?

— NT? Što to znači? — promrmlja Mary.

— Neprijateljske trupe.

— Znači, počeo je rat?

— Da, 1978. — reče' Douglas. — Prije dvije godine. Tim se zgranuo.

— 1978? Znači da je sada 1980. — Hitro gurne ruku u džep. Izvuče lisnicu i baci je pred Douglasa. — Pogledajte unutra.

Douglas sumnjičavo otvori lisnicu.

— Zašto?

— Iskaznica iz knjižice. Potvrda o predaji paketa. Provjerite datume. — Tim se okrene prema Mary. — Sada tek počinjem shvaćati. Pomisao o tome stvorila se dok sam gledao ruševine.

— Da li mi pobjeđujemo? — upita Earl.

Douglas je pažljivo proučavao sadržaj Timove lisnice.

— Vrlo interesantno. Sve je ovo zastarjelo. Sedam do osam godina. — Oči mu zasvjetlucaše. — Što to sve znači? Dolazite li vi iz prošlosti? Jeste li vi putnici u vremenu?

Kapetan uđe u sobu.

— Tenk je nakrcan, gospodine Douglase. Douglas kratko kimne glavom.

— U redu. Možete otići sa svojom patrolom. Kapetan pogleda na Tima.

— Hoćete li?...

— Ja ću se pobrinuti za njih.

— U redu, gospodine. — Kapetan salutira i brzo se izgubi kroz vrata. Popne se sa svojim vojnicima na teško vozilo, usko i dugačko poput goleme lule. Vozilo se pokrene uz gromoglasni tutanj. Ostali su samo sivi oblaci i nejasne konture ostataka porušenih kuća.

Douglas je stao proučavati dnevnu sobu, tapete, svjetiljke i stolice. Dohvati nekoliko časopisa i prelista ih.

— Iz prošlosti. Ali ne iz daleke prošlosti.

— Sedam godina.

— Može li to biti? Pretpostavljam da može. Mnogo se stvari dogodilo u posljednjih nekoliko mjeseci. — Douglas se naceri ironično. — Putovanje u vremenu. McLean, odabrali ste krivo vrijeme. Trebali ste otići još malo naprijed u vremenu. Sada je rat.

— Nisam to ja odabrao. To se jednostavno dogodilo.

— Morali ste n e š t o učiniti. Tim zaniječe.

— Ne. Ništa. Ustali smo... i bili smo ovdje.

Douglas se duboko zamisli.

— Ovdje. Sedam godina u budućnosti. Pomaknuti kroz vrijeme.

— Mi ništa ne znamo o vremenu. Ništa o tome nije nam poznato.

— Kako je počeo rat? — upita Mary.

— Počeo? On nije počeo. Vi se toga sjećate. Rat je bio i prije sedam godina.

— Ali, pravi rat. Ovaj.

— Nema nekog određenog dana kada je počeo. Ovaj rat. Koreja. Kina. Njemačka, Francuska. Iran. Rat se sve više i više širio. Na koncu su i ovdje počele padati bombe. Došao je poput pošasti. Rat je rastao. On nije počeo. — Odloži svoju teku. — Izvještaj o vama bit će prihvaćen sa sumnjom. Mogli bi pomisliti da sam se razbolio od

pepela.

— Što je to?

— Radioaktivne čestice u zraku. Kada dopru do mozga, uzrokuju umni poremećaj. Svatko ima bar djelić toga u sebi, iako nosi masku.

— Htio bih znati tko pobjeđuje — ponovo će Earl. — Što je to vani? Ono vozilo. Ima li raketni propeler?

— Misliš na tenkzmiju? Ne. Ima turbine. Tako se lakše probija kroz ruševine.

— Sedam godina — reče Mary. — Toliko se toga promijenilo. Čini se nevjerojatnim.

— Mnogo? — začudi se Douglas. — Pretpostavljam da je tako. Sjećam se što sam radio prije sedam godina. Još sam išao u školu. Učio. Imao sam stan i automobil. Izlazio sam na ples. Kupio sam TV aparat. Ali, to pripada prošlosti. Sumrak.

— Vi ste politički komesar? — upita Tim.

— Predvodim trupe. Motrim na eventualne političke manipulacije. U totalnom ratu moramo ljude držati pod stalnom paskom. Samo jedan oficir iz Websa mogao bi sve upropastiti. Ne smijemo riskirati.

Tim kimne glavom.

— Da, bio je sumrak. Samo što to nismo shvatili. Douglas je proučavao knjige na polici.

— Uzet ću nekoliko ovih knjiga. Već mjesecima nisam vidio neki roman. Većina ih je nestala. Spaljena još 1977.

— Spaljene knjige? .

— Da. Shakespeare, Milton. Dryden. Uzet ću ove starije. Sigurnije je. Neću ništa od Steinbecka i Dos Passosa. Čak bi i komesar mogao doći u nepriliku. Ako ostanete ovdje, bilo bi najbolje da ih se oslobodite. — Rukom pogladi »Braću Karamazove« Dostojevskog.

— Ako ostanemo? A što nam drugo preostaje?

— Želite li ostati?

— Ne želimo — tiho će Mary. Douglas je brzo pogleda.

— Ne, i ja mislim da ne želite. Ako ostanete, bit ćete odvojeni. Djeca u kanadski Regrutni centar. Žene su smještene dolje, u podzemnim tvorničkim kampovima. Muškarci istog časa postaju dio vojske.

— Poput onih što su bili ovdje? — upita Tim.

— Jedino ako bi se mogli osposobiti za IDT blok.

— Što je to?

— Industrijski dizajn i tehnologija... Što ste po zanimanju? Imate li kakve veze s naukom?

— Nemam. Knjigovođa sam. Douglas slegne ramenima.

— Onda će vam dati uobičajeni test. Ako vam je kvocijent inteligencije dovoljno visok, mogli biste se uključiti u političku službu. U tom nam poslu treba mnogo ljudi. — Zastane razmišljajući ruku

pretrpanih knjigama. — Bilo bi bolje da se vratite, McLean. Imat ćete problema dok se ne prilagodite. Ja bih se vratio kad bih samo to mogao. Ali, ne mogu.

— Vratio? — u čudu će Mary. — Kako?

— Ovako kako ste vi došli.

— Ali mi smo jednostavno došli a da toga nismo bili svjesni.

Douglas se zaustavi na vratima.

— Prošle je noći bio najžešći RAS napad do sada. Sravnili su sa zemljom čitav ovaj kraj.

— R A S?

— Robotski automatski sistem napada. Neprijatelji sistematski uništavaju kontinentalnu Ameriku, milju po milju. RAS sistem je jeftin. Proizvode na milijune takvih robotskih sistema i lansiraju ih ovamo, čitav je proces automatiziran... Proizvode ih robotske tvornice i onda to ovamo dovode za napad. Prošle su noći došli u ovaj kraj, stotine njih. Kada je jutros stigla patrola, našla je pustoš. Osim vas, naravno.

Tim polako kimne.

— Počinjem shvaćati.

— Mora da je koncentrirana energija pomakla neku nestabilnu grešku u vremenu. Kao što postoji greška u stijeni, zemlji. Svjesni smo potresa zemlje, ali potresa vremena... čudno. Mislim da se upravo to dogodilo ovaj put. Oslobođenje energije i uništenje materije odbacilo je vašu kuću u budućnost. Odnijelo kuću sedam godina unaprijed. Zahvaćena je vaša kuća. Sada tamo zjapi praznina koja se nekako mora ispuniti. Zato i kažem da postoji mogućnost da se ipak vratite.

— Pomaknuti u budućnost — reče Tim. — U toku noći. Dok smo spavali.

Douglas ga je pažljivo promatrao.

— Večeras — reče — bit će ponovni RAS napad. Trebalo bi da dokrajči sve što je preostalo. — Pogleda na sat. — Sada su četiri sata poslije podne. Napad će početi za nekoliko sati. Vi biste morali biti pod zemljom. Ništa na površini neće preživjeti. Ja vas mogu povesti dolje, ako želite. No, ako se hoćete izložiti riziku i ostati ovdje...

— Mislite da bi nas moglo baciti unatrag?

— Možda. Ne znam. To je čisti hazard. Moglo bi vas baciti natrag, u vaše pravo vrijeme postojanja, a možda ne. Ako ne... — Ako ne bude tako, nemamo mogućnost da preživimo.

Douglas razvuče džepnu kartu i prostre je po kauču.

— Patrola će u ovom kraju ostati još pola sata. Ako se odlučite poći s nama pod zemlju, pođite ovom ulicom. — Pokaže pravac na karti. — Sve do ovog ulaza. Patrola je politička jedinica. Oni će vam pokazati put ispod zemlje. Mislite li da ćete moći sami pronaći ovaj ulaz?

— Mislim da hoćemo — reče Tim gledajući kartu. Usne mu zadrhte. — Na mjestu gdje je taj otvor, nekada je bila škola u koju su išla moja djeca. Tamo su i pošli kada su ih zaustavili vojnici. Prije samo nekoliko sati.

— Prije sedam godina — ispravi ga Douglas. Sklopi kartu i stavi je u džep, navuče masku i pođe prema izlazu. — Možda ču vas još vidjeti, a možda i neću. To zavisi od vas. Morate odabrati između dvije mogućnosti. No — sretno!

Okrene se i hitro napusti kuću.

— Tata — poviče Earl — hoćeš li i ti poći u vojsku? I nositi masku? Pucati iz revolvera? — oči su mu sjale od uz¬buđenja. — Hoćeš li voziti tenk?

Tim povuče sina k sebi.

— Da li ti to želiš? Ž e l i š l i o s t a t i o v d j e? Ako ću nositi masku i pucati iz revolvera, onda se ne možemo vratiti natrag, u naše vrijeme.

Earl ga sumnjičavo pogleda.

— A zar se ne bismo mogli kasnije vratiti? Tim zaniječe glavom.

— Bojim se da ne bismo. Sada moramo odlučiti hoćemo li se vratiti ili ne.

— Čuo si što je kazao Douglas — reče Virginija. — Napad će početi za nekoliko sati.

Tim ustane i pogleda oko sebe.

— Ako ostanemo u kući, raznijet će nas u komadiće. Da razmotrimo. Postoji samo vrlo malo nade da ćemo biti bačeni u naše vlastito vrijeme. Zaista vrlo malo. Želimo li ostati ovdje dok oko nas pljušte RAS granate, svjesni da svakog časa može doći kraj? Da ih slušamo kako nam se približavaju, kako su eksplozije sve bliže i da napeti i mrtvi od straha ležimo na podu, čekamo, osluškujemo?

— Želiš li se zaista vratiti?

— Naravno. Ali rizik...

— Ne pitam te za rizik. Pitam te da li se zaista želiš vratiti? Možda hoćeš ostati ovdje. Možda Earl ima pravo. Ti, u uniformi, s maskom i jednim od onih igličastih revolvera. Voziš i tenk.

— A ti u tvorničkom kampu, pod zemljom. Djeca u državnom Regrutnom centru. Kako ti to zamišljaš? Što misliš, čemu će ih tamo poučavati? Što misliš u kakvim će uvjetima rasti? Vjeruješ li...

— Vjerojatno će ih učiti da budu korisni.

— Korisni? Kome? Sebi? Ljudskom rodu? Ili ratnim ciljevima.

— Bit će živi — reče Mary. — Bit će na sigurnom. A ako ostanu ovdje u kući čekajući na napad koji treba uslijediti...

— Naravno — složi se Tim. — Bit će na životu. Možda čak i potpuno zdravi. Dobro hranjeni, obučeni i zbrinuti. — Napeta lica pogleda svoju djecu. — Ostat će na životu, slažem se. Živjet će da bi

jednom mogli postati odrasli ljudi. Ali, kakva vrst odraslih ljudi? Čula si što je rekao. Knjige spaljene 1977. godine. Iz čega će ih poučavati? Koja je literatura preostala? Koja teorija, kakve ideje? Kakva će vjerovanja usvojiti u tom Centru? Kakve će im opće životne vrijednosti biti predočene?

— Postoji industrijsko-tehnološki odsjek za bolje đake. Za one koji su pametni i imaju mašte. Crtanje, planiranje, pronalasci. Djevojčice bi mogle pohađati taj odsjek. Mogle bi crtati revolvere. Earl bi mogao u političku školu. On bi provjeravao upotrebu tih istih revolvera. Ako bilo koja vojna jedinica iznevjeri i ne želi pucati, Earl bi ih morao prijaviti i natjerati ih na prisilno doškolovanje. Da bi ojačao njihov borbeni duh i svijest. A sve to u svijetu u kojem oni koji i m a j u mozga stvaraju oružje, a oni koji n e m a j u mozga, njime se koriste.

— Ali, oni bi tamo pod zemljom ostali živi. To je jedino što smo sigurni — ponovo će Mary.

— Imaš čudne predodžbe o tome što to znači ostati na životu. Ti to nazivaš življenjem? Možda to i jest život. — Tim zabrinuto zatrese glavom. — Možda imaš pravo. Možda bismo trebali poći s Douglasom pod zemlju. Ostati na životu.

— Nisam to rekla — Mary će blago. — Time, moramo ustanoviti da li ti z a i s t a shvaćaš koja je cijena ovog rizika. Je li vrijedno ostati u kući i preuzeti na sebe rizik da ne budemo »prebačeni« natrag, u naše vrijeme.

— Znači, i ti si spremna na taj rizik?

— Naravno. Mi m o r a m o. Ne možemo djecu mirne duše prepustiti Regrutnom centru. U njemu bi učili kako da mrze, ubijaju i uništavaju. Mary se nasmiješi ohrabrujući ga.

— Da li se vraćamo? — upita Judy. Dohvati Tima za rukav. — Idemo li sada natrag?

Tim se oslobodi njezine ruke.

— Vrlo skoro, zlato.

Mary otvori ormar u kojem je držala zalihu hrane.

— Sve je ovdje. Što su oni, zapravo, uzeli?

— Sanduk konzervi od graška i sve što smo imali u hladnjaku. Usput su uništili ulazna vrata.

— Kladim se da mi pobjeđujemo — usklikne Earl. Potrči k prozoru i zagleda se van. Nepregledni sivi oblaci i magla su ga razočarali. — Ne mogu ništa vidjeti. — Ispitivalački se okrene prema Timu. — Da li je ovdje uvijek ovako?

— Jest — odgovori Tim. Earl se namršti.

— Samo magla? I ništa više? Zar nikada ne zasja sunce?

— Pristavit ću kavu — reče Mary.

— Dobro. — Tim pođe u kupaonicu i stane se proučavati pred ogledalom. Usne su mu bile ozlijeđene. Ostaci osušene krvi. Boljela ga

je glava. Osjećao je mučninu u želucu.

— Sve mi se ovo čini nestvarnim — reče Mary pošto su sjeli za stol u kuhinji.

Tim natoči kavu.

— I meni. — Sjedne tako da je mogao gledati kroz prozor. Oblaci dima. Nejasne konture porušenih kuća.

— Hoće li se onaj čovjek vratiti? — upita Judy. — Tako je smiješno izgledao. Neće se vratiti, zar ne?

Tim pogleda na sat. Deset sati. Pomakne kazaljke na četiri i petnaest. Dakle, neće čekati još dugo.

— Znači, mi ostajemo u kući — reče Mary.

— Tako je.

— Čak i uz tako malo nade?

— Čak i uz tako malo nade u to da ćemo se vratiti u naše vrijeme. Je li ti drago?

— Drago mi je — reče Mary, a oči joj zasvjetlucaše. — Vrijedi pokušati, Tim. Dobro znaš da jest. Samo da se vratimo. I još nešto. Ovdje ćemo svi biti zajedno. Nećemo biti razdvojeni.

Tim si dolije još malo kave.

— Sada bismo se mogli malo raskomotiti. Preostalo nam je još tri sata. Ta tri sata mogli bismo uživati.

U šest i trideset začuje se prvi prasak. Po snažnom valu koji je zatresao tijelu kuću osjetili su da je udar bio prilično jak.

Judy dotrči iz blagovaonice, lica blijeda od straha.

— Tatice, što je to?

— Ništa. Ne brini.

— Vrati se — nestrpljivo je pozove Virginija. Igrale su »Čovječe ne ljuti se«. — Na tebi je red.

Earl skoči na noge.

— Hoću vidjeti — uzbuđeno krene prema prozoru. — Vidim gdje je pala bomba.

Tim pomakne sjenila na prozoru i pogleda van. Daleko dolje, na kraju njihove ulice, nekada ulice, oblak bijela dima.

Drugi je udarac još snažnije odjeknuo kućom. Posuđe poleti s polica ravno u sudoper.

Vani je bio gotovo mrak. Osim dviju bijelih točaka ništa se više nije vidjelo. Pepeo i dim.

— Sada je bilo mnogo bliže našoj kući — reče Mary.

I treća je bomba pala. U dnevnoj su sobi popucali prozori i staklo se raspršilo po sagu.

— Bolje da se povučemo — reče Tim.

— Kamo?

— Dolje u podrum. Pođite! — Tim otključa vrata podruma i oni hitro krenu za njim.

— A hrana? — upita Mary. — Bilo bi najbolje da ponesemo ostatak hrane.

— Dobra ideja. Vi, djeco, pođite dolje. Vratit ćemo se začas.

— I ja mogu nešto ponijeti — reče Earl.

— Pođite dolje. — Odjeknu četvrta bomba, nešto dalje od prethodne. — Smjestite se podalje od prozora.

— Uzet ću nešto čime ću zagraditi prozor — reče Earl. — Veliki komad šperploče koji smo upotrebljavali za moj vlak.

— Pametno. — Tim i Mary se vrate u kuhinju. — Hrana. Suđe. Što još?

— Knjige. — Mary nervozno pogleda oko sebe. — Ne znam. Ništa više. Hajdemo.

Jezovit prasak nadjača njezine riječi. Razbije se prozor na kuhinji. Komadići su stakla padali po njima. Popadalo suđe se u krhotinama prosulo po prostoriji. Tim zgrabi Mary i povuče je za sobom.

Kroz rupu na prozoru ulazili su sivi oblaci u kuhinju. Osjete težak i nepodnošljiv smrad.

— Zaboravi na hranu. Pođimo dolje.

— Ali...

— Zaboravi. — Povuče je prema stepenicama koje su vodile u podrum. Kad su ušli u podrum, Tim snažno zalupi vrata za sobom.

— Gdje je hrana? — upita Varginija.

— Zaboravi. Neće nam trebati — muklo će Tim.

— Pomozi mi — pozove ga Earl. Tim mu priđe i pomogne da dovuče šperploču i stavi je preko prozora. Podrum je bio hladan i tih. Betonski pod na kojem su stajali bio je prilično vlažan.

Dva tutnja jedan za drugim. Tima nešto snažno baci na pod. Pogodilo ga je nešto snažno i on progunđa. Za trenutak mu se sve zamrači. Zatim klekne, nastojeći da se uspravi.

— Jeste li svi čitavi — promrmlja on.

— Ja jesam — reče Mary. Judy počne jecati. Earl je puzao po podu.

— Ja sam dobro — reče Virginija. — Mislim... Svjetla su se iznenada utrnula. U podrumu je bio mrkli mrak.

— Imam bateriju. — Earl zapali ručnu bateriju. — Je li sada bolje?

— Dobro je — reče Tim.

Još nekoliko udaraca. Pod njima se tresla zemlja. Cijelu kuću zahvati val od neke neopisive sile.

— Najbolje da legnemo na pod — reče Mary.

— Ležite. — Tim se opruzi po tlu.

— Kada će prestati? — sa zebnjom će Earl.

— Uskoro — reče Tim.

— A onda ćemo se vratiti?

— Onda ćemo se vratiti.

Slijedeći ih je udar teško uzdrmao. Tim osjeti da se tlo pod njim diže. Raslo je, dizalo se sve više i više. On se podizao. Zatvori oči i snažno se upre. Išao je sve više u zrak, nošen nekom strašnom silom. Oko njega se lomio zid. Otpadala je žbuka. Čuo je kako puca staklo. A podalje, jezičci plamena.

— Time! — U Marynu se glasu osjećala bespomoćnost.

— Čujem te.

— Mi... mi nećemo uspjeti.

— Ne znam.

— Nećemo. Znam sigurno.

— Možda nećemo. — Bolno se okrene i vidi da mu je na leđa pala daska. Po njemu daske i žbuka. Osjetio je opori miris noćnog zraka i pepela. Sve je to ulazilo u podrum kroz otvoreni prozor.

— Tatice — začu se slabašan Judyn glas.

— Što je?

— Da li se vraćamo?

Otvori usta s namjerom da odgovori. Mukli mu topot presiječe riječi. Poleti u stranu bačen snažnom silom. Sve se oko njega vrtjelo. Osjeti snažan, topao vjetar koji ga pomakne. Čvrsto se prihvati za dasku. Vjetar ga odgurne i povuče za sobom. Poviče u času kada mu se lice počelo pržiti. Lice i ruke.

— Mary...!

Tišina. Samo tama i tišina. Automobili.

Negdje u blizini su se zaustavljali automobili. Glasovi. Topot nečijih koraka. Tim se pomakne sklanjajući sa sebe daske. S mukom ustane i uspravi se.

— Mary — pogleda oko sebe. — Vratili smo se.

Podrum je bio porušen. Zidovi razvaljeni. Velike udubine u zidu kroz koje je vidio zelenu travu u dvorištu. Mali cvjetnjak. Bijeli zid susjedne kuće.

Telefonske žice. Krovovi. Kuće. Grad. Kao i uvijek. Svakog jutra.

— Vratili smo se. — Obuze ga divlja radost. — Vratili! Spašeni. Sve je prošlo. — Tim naglo odgurne krhotine oko sebe. — Mary, gdje si?

— Ovdje. — Mary ustane i stane tresti sa sebe prašinu od žbuke. Posvuda je bila bijela. Kosa, lice, odjeća. Lice joj je bilo isječeno i ogrebeno. Haljina poderana. — Jesmo li se zaista vratili?

— Gospodine McLean! Jeste li čitavi? — Policajac u plavoj uniformi zagleda se kroz vrata podruma. Za njim dotrči dvoje ljudi u bijelim ogrtačima. Grupa je susjeda stajala pred kućom, znatiželjno iščekivajući da vide što se dogodilo.

— Sve je u redu — reče Tim. Pomogne Judy i Virginiji da ustanu. — Mislim da smo svi u redu.

— Što se dogodilo? — Policajac stavi u stranu letve i priđe im

bliže. — Bomba? Neka vrst bombe?

— Kuća je jednostavno sravnjena sa zemljom — reče jedan od bolničara. — Sigurni ste da niste ozlijeđeni?

— Bili smo ovdje dolje. U podrumu.

— Jeste li dobro, Time? — pozove ga gospođa Hendriks, spuštajući se u podrum.

— Što se dogodilo? — poviče Frank Foley. Pojuri niz stepenice. — Zaboga Time, što si, do đavola, uradio?

Dvojica su bolničara sumnjičavo gledala na ruševine oko njih.

— Sretni ste, gospodine. Vraški sretni. Gore nije ostalo ništa od vaše kuće.

Foley priđe Timu. . — Do đavola! Rekao sam ti da nešto nije u redu s prekidačem na bojleru. Morao je stalno gorjeti. Nisi ga smio iskapčati. — Foley nervozno žmirne. — Ali, Time, neću ni slova reći Osiguravajućem zavodu. Možeš računati na mene.

Tim zine u čudu. Htio je nešto reći, ali riječi jednostavno nisu dolazile. Što je mogao reći? — Ne, to nije bio neispravan bojler koji sam zaboravio popraviti. Ne, nije to bio kratak spoj u peći. Ništa od svega toga. Ni istrošena plinska cijev, a ni lonac pod pritiskom koji smo zaboravili isključiti. To je rat. Totalni rat. Ne samo za mene. Za moju obitelj. Moju kuću. I naša je kuća dio toga. Vaša, naša i sve kuće. Ovdje i u susjednoj četvrti, u susjednom gradu, susjednoj državi. Cio je svijet ovakav. Ruševine. Dim i magla. Rat za sve nas. A kada zaista dođe, kad prođe još sedam godina, neće biti izlaza. Neće biti povratka, vraćanja u prošlost, bježanja od rata. Kada im svima dođe, bit će im to zauvijek. Nitko se više neće vratiti kao što su se on i njegova obitelj vratili.

Mary ga je gledala. Policajac, susjedi, bolničari. Čekali su da im kaže što je bilo.

— Je li stvarno bojler u pitanju? — polako ga upita gospođa Hendriks. — To je pravi razlog, zar ne Time? Takve se stvari događaju. Nikad nisi siguran . ..

Nije im mogao reći. Oni to ne bi razumjeli zato što ne bi htjeli razumjeti. Oni ne žele znati. Potrebno im je neko pouzdanje. Vidio im je to u očima. Sažaljivi, patetičan strah. Slutili su nešto strašno i zato su se bojali. Ispitivali su mu pogled, tražili njegovu pomoć. Riječi utjehe. Riječi koje bi otklonile njihov strah.

— Daaa... — polako će Tim. — Riječ je o bojleru.

— Tako sam i mislio — odmahne Foley. Svi su odahnuli. Mrmljanje, žamor, kimanje.

— Trebao sam ga dati popraviti — nastavi Tim. — Trebao sam to već odavno učiniti. Prije no što je došlo do kvara. — Tim pogleda oko sebe na krug zabrinutih ljudi koji su ga slušali pažljivo. — Trebao sam ga dati pregledati. Prije nego što je bilo prekasno.

(Objavljeno prema dogovoru s GPA München)

Čovjek s mjesečnom kartom

Philip K. Dick:

The Commuter

Prevela *Nada Kralj*

Mali je čovjek bio umoran. Polagano se probijao kroz mnoštvo ljudi u staničnoj čekaonici i uputio se do šaltera za prodaju karata. Nestrpljivo je čekao da dođe na red. Umor mu se očitovao u klonulim ramenima, u opuštenu kaputu.

— Slijedeći — hrapavima glasom reče Ed Jacobson, pro¬davač karata.

Mali čovjek ispusti novčanicu od pet dolara na pult.

— Dajte mi novi mjesečni blok karata. Potrošio sam stari. — Pogled mu prijeđe preko Jacobsona na zidni sat. — Oh, zar je zaista već tako kasno?

Jacobson prihvati pet dolara.

— U redu. Jedan mjesečni blok. Do kojeg mjesta?

— Macon Heights — izjavi čovječuljak.

— Macon Heights. — Jacobson pogleda na svoju ploču. — Macon Heights. Ovdje nema takvog mjesta.

Lice malog čovjeka posta sumnjičavo.

— Pokušavate se našaliti?

— Ne postoji nikakav Macon Heights. Ne mogu prodati kartu ako ne postoji takvo mjesto.

— Kako to mislite? Pa ja tamo stanujem.

— Ne tiče me se. Već šest godina prodajem karte i znam da ne postoji takvo mjesto.

— Ali tamo stanujem. Svake noći idem tamo. Ja... Čovječuljak u čudu razrogači oči.

— Evo — Jacobson mu pogurne svoju ploču. — Nađite ga vi!

Mali čovjek povuče ploču, okrene je k sebi i počne je u bijesu proučavati. Prst mu je podrhtavao dok je do kraja prošao imena svih mjesta.

— Nađite ga — zatraži od njega Jacobson položivši ruku na pult. — Nema ga tu, zar ne?

Čovječuljak zbunjeno zaniječe glavom.

— Ne shvaćam. Pa to je nelogično. Mora da nešto nije u redu. Sigurno je posrijedi neka...

Iznenada iščezne. Ploča padne na betonski pod. Mali je čovjek nestao — u jednom je trenu jednostavno prestao postojati.

— Za ime svijeta — izusti Jacobson. Usta mu se načas otvore a onda opet zatvore. Sve što je ostalo bila je ploča na betonskom podu.

Mali je čovjek prestao postojati.

*

— A zatim? — upita Bob Paine.

— Pošao sam okolo i pokupio ploču.

— Je li odista nestao?

— Nestao je, baš tako. — Jacobson obriše čelo. — Da ste bar bili u blizini. Nestao je poput svjetla. Potpuno. Bez ikakva šuma i bilo kakve kretnje.

Paine zapali cigaretu upirući se o naslon stolice.

— Jeste li ga ikada prije vidjeli?

— Nisam.

— U koje se to doba dana dogodilo?

— Upravo u ovo vrijeme. Oko pet. — Jacobson se okrene prema šalteru. — Evo, nadolazi mnoštvo ljudi.

— Macon Heights. — Paine okrene stranicu popisa svih gradova u zemlji. — Nije označeno ni u jednoj knjizi. Ako se ponovo pojavi, želio bih s njim razgovarati. Dovedite ga u kancelariju.

— Svakako. Ne želim imati bilo kakve veze s njim. To sve skupa nije normalno. — Jacobson se okrene prema šalteru. — Izvolite, gospođo.

— Dvije povratne karte za Lewisburg. Paine ugasi cigaretu i zapali drugu.

— Neprestano mi se čini da sam već čuo za to ime. — Ustane i ispitivačkim pogledom prijeđe preko zidne mape. — Ali nije na popisu.

— Nije na popisu zato što takvo mjesto i ne postoji — reče Jacobson. — Zar mislite da ne bih znao za to mjesto a svakodnevno stojim ovdje i prodajem kartu za kartom? — Okrene se prema šalteru. — Izvolite, gospodine.

— Molim mjesečni blok za Macon Heights — reče niski čovjek nervozno pogledajući na zidni sat. — I požurite!

Jacobson zatvori oči. Ostane tako na trenutak čvrsto žmureći. Kada ih je ponovo otvorio, čovječuljak je još bio tu. Lice sitno, naborano. Kosa prorijeđena. Naočale. Izlizan i izvješen kaput.

Jacobson se okrene i pođe kroz kancelariju do Painea.

— Vratio se. — Jacobson proguta riječ kroz grlo, blijed u licu. — To je ponovo on.

Paineove oči zasvjetlucaše.

— Dovedite ga ravno ovamo!

Jacobson kimne i vrati se do šaltera.

— Hoćete li, molim vas, ući. — Pokaže na vrata. — Potpredsjednik bi vas htio načas vidjeti.

Lice malog čoveka se smrači.

— Što je to sad? Vlak samo što nije krenuo. — Poluglasno gunđajući, gurne vrata i uđe u kancelariju. — Ovo mi se još nikad nije dogodilo. Očito je prodavanje mjesečnih karata postalo problem. Ako propustim vlak, tužit ću vašu kompaniju...

— Sjednite — reče Paine pokazujući stolicu s druge strane pisaćeg stola. — Dakle, vi ste taj čovjek koji želi mjesečni blok za Macon Heights?

— Ima li što neobično u tome? Što je svima vama? Zbog čega mi ne možete prodati mjesečni blok kao uvijek do sada?

— Kao... kao u v i j e k do sada? čovječuljak se s naporom uspio suzdržati.

— U prosincu prošle godine žena i ja smo se preselili u Macon Heights. Vozim se vašim vlakom deset puta u toku tjedna, dva puta dnevno već šest mjeseci. Svakog mjeseca kupujem novi mjesečni blok.

Paine se nagne prema njemu.

— Recite točno, kojim se vlakom vozite, gospodine...

— Critchet. Ernest Critchet. Vlakom B. Zar vam nije poznat vaš vlastiti red vožnje?

— Vlakom B? — Paine na karti pogleda smjer kojim ide vlak B slijedeći liniju olovkom. Macon Heights nigdje nije bio označen. — Koliko dugo traje vožnja? Koliko vam treba da stignete"?

— Točno četrdeset tri minute. — Critchet pogleda na zidni sat. — Ako uopće stignem na njega.

Paine je računao u sebi. Četrdeset tri minute. Oko trideset pet kilometara od grada. Ustane i pođe do velike zidne karte.

— Što nije u redu? — u očitoj nevjeri upita Crichet. Paine na karti povuče krug u promjeru od trideset pet kilometara. Krug je obuhvatio mnogo gradova, ali nijedan nije bio Macon Heights. Na liniji B ga isto tako nije bilo.

— Kakvo je to mjesto Macon Heights? — upita Paine. — Koliko ima stanovnika, ako znate?

— Ne znam. Možda oko pet tisuća. Većinu vremena provodim ovdje, u gradu. Radim kao knjigovođa u Osiguravajućem zavodu Bradshaw.

— Da li je Macon Heights mjesto novijeg datuma?

— Pa, prilično je moderno. Posjedujemo malu dvosobnu kuću, sagrađenu prije nekoliko godina. — Critchet se nemirno meškoljio. — Onda, što je s mojim mjesečnim blokom?

— Bojim se — polako reče Paine — da vam ga ne mogu prodati.

— Što? A zbog čega ne?

— Nemamo vlaka koji bi vozio do Macon Heightsa. Critchet poskoči.

— Kako to mislite?

— Ne postoji takvo mjesto. Pogledajte sami na kartu. Critchet zine u čudu. Zatim se ljutito okrene prema zidnoj karti zureći napeto u nju.

— Ovo je zaista neobična situacija, gospodine Critchet — promrmlja Paine. — Ne nalazi se na karti i nema ga na popisu u imeniku gradova u zemlji. Nema ga ni u jednom redu vožnje. Ne postoji mjesečna karta za to mjesto. Mi ne...

Prekine govoriti. Critchet je iščeznuo. Ovog je časa bio tu i gledao na zidnu kartu, a već ga slijedećeg trena nije bilo. Iščeznuo je. Kao kada se ugasi svjetlo.

— Jacobson — zagrmi Paine. — Nestao je. Jacobson širom otvori oči. Na čelu mu izbio znoj.

— Stvarno — promrmlja.

Paine se duboko zamisli, tupo zureći u prazan prostor gdje je maločas stajao Critchet.

— Nešto se zbiva — promrmlja. — Nešto vraški čudno. A zatim naglo dohvati ogrtač i uputi se k vratima.

— Ne ostavljajte me samog — zavapi Jacobson.

— Ako ćete me trebati, bit ću u Laurinu stanu.

— Sad baš i nije pravi trenutak za igru s djevojkama.

— Ne bih rekao da je to igra — oštro odgovori Paine, gurnuvši vrata koja su vodila u čekaonicu.

*

Penjući se do Laurina stana, Paine je grabio po dvije stepenice odjednom. Naslonio se na zvonce i pustio ga da zvoni sve dok se nisu otvorila vrata.

— Bob! — usklikne Laura začuđeno žmirkajući očima. — Čemu da zahvalim na ovom...

Paine je gurne i uđe u stan.

— Nadam se da te nisam omeo ni u čemu.

— Ne, ali...

— Riječ je o važnim stvarima. Bit će mi potrebna pomoć. Mogu li računati na tebe?

— Na mene? — Laura zatvori za njim vrata.

Njezin lijepo namješteni stan bio je napola osvijetljen. Gorjela je samo stolna svjetiljka kraj tamnozelenog naslonjača. U uglu je, sasvim tiho, bio uključen fonograf.

— Možda sam i poludio — Paine se baci na prostrani na¬slonjač. — Upravo to bih i želio otkriti.

— Kako bih ja tu mogla pomoći? — Laura mu polagano priđe, prekriženih ruku i s cigaretom u ustima. Zabaci s očiju dugu kosu. —

Dakle, što si naumio?

Paine pogleda djevojku i zahvalno joj se nasmiješi.

— Iznenadit ćeš se! Želim da sutra ujutro, svježa i orna, pođeš do grada i...

— Sutra ujutro? Nemoj zaboraviti da moram na posao. A upravo ovog tjedna počinjemo u uredu čitav niz novih izvještaja.

— Do đavola s tim! Uzmi slobadno prijepodne. Pođi u grad do glavne knjižnice. Ako tamo ne uspiješ sakupiti sve podatke, onda u mjesnoj sudnici pregledaj staru arhivu. Traži tako dugo dok to ne nađeš.

— To? A što TO?

Paine zamišljeno pripali cigaretu.

— Možeš li se sjetiti mjesta po imenu Macon Heights? Znam samo da sam to ime čuo već jednom. Prije mnogo godina. Razumiješ? Pregledaj stare zemljopisne karte. Stare novine u čitaonici stare časopise. Izvještaje. Gradske urbanističke planove. Planove iz vremena prije registrature ovog okruga.

Laura polagano sjedne na naslon stolice.

— Da me, možda, ne zafrkavaš? —. Nikako.

— Koliko godina se moram vratiti unatrag?

— Pa, možda i deset godina, bude li potrebno.

— No, krasno! Tako bih mogla...

— I ostani tamo tako dugo dok sve to ne pronađeš. — Paine naglo ustane. — Vidjet ćemo se kasnije.

— Zar odlaziš? Nećeš me izvesti na večeru?

— Žalim. — Paine se uputi k vratima. — Bit ću zauzet. Zaista.

— A što ćeš to raditi?

— Posjetit ću Macon Heights.

*

Kroz prozor vlaka vidio je samo beskrajna polja koja su se protezala unedogled. Tek ponegdje pokoja gospodarska zgrada. Izblijedjeli telefonski stupovi stršali su u večernji svod.

Paine pogleda na ručni sat. Sad više nije daleko. Vlak je prolazio kroz nekakav gradić. U njemu nekoliko crpnih stanica, otvorene trgovine pod šatorom, trgovina s TV aparatima. Kočnice zaškripaše i vlak se zaustavi na stanici Lewisburg. Siđe nekoliko putnika, sve ljudi u ogrtačima i s večernjim novinama pod rukom. Vrata se zalupiše i vlak ponovo krene.

Duboko zamišljen, Paine se smjesti odostraga, nasuprot svom sjedalu. Critchet je iščeznuo dok je gledao na zidnu kartu. Prvi put je nestao kada mu je Jacobson pokazao ploču s imenima stanica... Na ploči nije bilo Macon Heightsa. Nije li u svemu tome nekakvo rješenje? Cijela priča je bila nestvarna, poput onih iz snova.

Paine pogleda kroz prozor. Samo što nije stigao — ako uopće

postoji takvo mjesto. Pred njim su se ponovo pojavila smeđa polja. Brežuljci i izorane ravnice. Telefonski stupovi. Automobili koji jure glavnom auto-cestom doimaju se kao sitne crne mrlje raspršene u sumrak.

Ali, ni traga Macon Heightsu.

Vlak je jurio svojom uobičajenom rutom. Paine provjeri vrijeme na satu. Protekle su pedeset četiri minute, a on još ništa nije vidio. Ništa, osim ravnice.

Izađe iz kupea i sjedne pokraj kondustera, sijedog, postarijeg čovjeka.

Paine mu pokaže svoju iskaznicu.

— Jeste li ikada čuli za mjesto Macon Heights? — upita Paine.

— Nisam šefe.

— Sigurni ste da nikada niste čuli za mjesto koje bi se tako zvalo?

— Sasvim siguran.

— Koliko ste već dugo na ovoj liniji?

— Jedanaest godina.

Paine se odvezao do iduće stanice, Jacksonvillea, a potom siđe i prijeđe na vlak linije B koji je išao u suprotnom smjeru, u grad. Sunce je već bilo zašlo. Nebo je postalo gotovo crno. Kroz prozor vlaka vrlo se nejasno nazirala okolica.

Paine napeto zadrži dah. Još jedna minuta. Četrdeset sekundi. Ima li uopće nečega? Ravna polja. Crni telefonski stupovi, između jednog i drugog grada, samo neplodan, napušten kraj.

I z m e đ u? Vlak je jurio, hukćući kroz mrak. Paine je napeto buljio van. Ima li nešto tamo? Nešto iza polja?

Nad poljima se prostirao pojas jedva providna dima. Bila je to homogena masa rasprostranjena gotovo dva kilometra. Što je to? Dim iz lokomotive? Ali ovo je dizel lokomotiva. Da nije možda od kamiona s auto-ceste? Ili pak od izgorjela grmlja? Ni na jednom polju njie bilo tragova vatre,

Iznenada, vlak počne usporavati. Paine se u trenu ukoči. Vlak se zaustavljao, samo što nije stao. Kočnice zacvile i vagoni se zaljuljaju. Zatim muk.

Jedan visoki čovjek u svijetlu ogrtaču ustane, stavi šešir na glavu i brzo se uputi k vratima. Iskoči iz vlaka. Paine ga je gledao u čudu. Čovjek se užurbano udaljavao od vlaka i uputio prema tamnim poljima. Žustro je koračao u pravcu obronka utonula u sivu maglu.

Slijedećeg trena, čovjek se vine u zrak. Hodao je čitavih trideset centimetara iznad zemlje. Zatim se još više podiže, sad već gotovo metar od zemlje. Hodajući usporedo sa zemljom, i dalje se udaljavao od vlaka. A onda iščezne. Nestane u magli.

Paine pohita između redova klupa u vagonu, ali je vlak već ubrzavao vožnju. Tlo je sve brže odmicalo. Paine zaustavi konduktera,

bljedunjava mladića naslonjena o zid vagona.

— Hej! — usklikne Paine. — Koja je ovo stanica bila? .— Što, molim?

— Stanica! Gdje se, do đavola, nalazimo?

— Ovdje se uvijek zaustavljamo — kondukter posegne rukom u džep kaputa i izvuče čitav snop redova vožnji. Prelistavajući ih, uze jedan i pruži ga Paineu. — Vlak B se uvijek zaustavlja u Macon Heightsu. Zar to niste znali?

— Nisam!

— Tako stoji i u redu vožnje. — Mladić dohvati svoj izgužvani časopis. — Uvijek tu stane. Uvijek je stajao i uvijek će stajati.

Paine rastvori red vožnje. Macon Heights se na popisu nalazio između Jacksonvillea i Lewisburga.

Oblak sive magle. Golem oblak mase što je rasla sve brže. Kao da se nešto vraćalo u postojanje. Zapravo, nešto se i jest vraćalo u stvarnost.

Macon Heights.

*

Lauru je slijedećeg jutra zatekao u njezinu stanu. Sjedila je za niskim stolićem odjevena blijedoružičastu majicu i crne hlače. Pred njom hrpa bilježaka, olovka i gumica, čokoladno mlijeko.

— Kako si obavila posao?

— Dobro. Prikupila sam ti podatke.

— No, pa kako stoje stvari?

— Ima tu dosta materijala. — Prijeđe rukom preko snopa bilježaka. — Sakupila sam ti dobar dio toga.

— Hajde da onda nešto i zaključimo.

— U kolovozu, prije sedam godina, Vijeće pokrajinskih nadzornika izglasalo je da se nadomak gradu sagrade tri nova prigradska naselja. Macon Heights je bilo jedno od ta tri predložena naselja. Prijedlog je izazvao duge rasprave. Većina trgovaca iz središta grada protivila se gradnji naselja. Tvrdili su da bi to odvuklo iz grada previše trgovina na malo.

— Nastavi.

— Nastala je borba. Napokon je odobreno da se sagrade dva umjesto tri naselja. Dva su naselja odmah zatim i bila podignuta. Waterville i Ceder Groves. Ali ne i Macon Heights.

— A tako — promrmlja zamišljeno Paine.

— Macon Heights je izgubio bitku. Kompromis; dva naselja umjesto tri. Znaš da smo jedan dan prošli kroz Waterwille. Zgodno malo mjesto.

— A od Macon Heightsa ništa?

— Ništa. Odustalo se od njegove gradnje. Paine protrlja zglob.

— Dakle, takva je to priča.

— Da, takva. Jesi li ti svjestan da sam izgubila čitavu polovicu svoje dnevnice zbog toga? Ti me moraš večeras izvesti. A možda bih trebala potražiti drugog momka. Počinjem razmišljati i dolazim do spoznaje da baš i nisi tako dobra partija.

Paine odsutno kimne glavom.

— Prije sedam godina. — Odjednom mu sine misao. — Glasanje. Koliko je glasova nedostajalo pa da se odobri gradnja Macon Heightsa?

Laura pogleda u bilješke.

— Projekt je izgubio zbog toga jer mu je nedostajao samo jedan glas.

— Samo jedan glas? Prije sedam godina. — Paine pođe prema hodniku. — Hvala ti, dušo. Stvari počinju dobivati smisao. Jasan smisao.

Uhvatio je taksi na ulici. Taksi ga poveze kroz grad u pravcu željezničke stanice. Blještavilo uličnih natpisa. Ljudi, trgovine, automobili.

Predosjećaj ga nije prevario. On je stvarno čuo za to ime. Prije sedam godina. Bila je to oštra rasprava oko predloženog projekta gradnje prigradskih naselja. O dva naselja su se složili. Jedno je izgubilo bitku i bilo zaboravljeno.

Ali, sada se zaboravljeni gradić vraćao u stvarnost i to nakon sedam godina. Gradić i neka neodređena stvarnost zajedno s njim. Zašto? Da li se u prošlosti nešto promijenilo?

Činilo se da bi to bilo objašnjenje. Broj glasova bio je vrlo blizu. Macon Heights je zamalo bio izglasan. Možda su izvjesni dijelovi prošlosti bili nestalni. Možda je upravo to doba, od prije sedam godina, bilo kritično doba. Možda se nikada nije »zamrzio«. Čudna misao: prošlost se mijenja pošto se već dogodila.

Naglo se uspravi. S druge strane ulice opazi jedan natpis na zgradi, maloj neupadljivoj zgradi. Dok je taksi prolazio kraj zgrade, Paine se još jednom zagleda u natpis.

OSIGURAVAJUĆI ZAVOD BRADSHAW

Duboko se zamisli. Critchetovo radno mjesto. Da li je i ono također došlo i nestalo? Je li uvijek bilo tu?

— Požurite! — naredi Paine vozaču. — Što brže!

*

Vlak je usporavao ulazeći u stanicu Macon Heights. Paine se brzo digne i pođe k vratima duž čitavog niza klupa. Kotači naglo stanu, vlak se zanjiše i Paine iskoči na pošljunčeno tlo. Pogleda uokolo.

Macon Heights se presijavao na popodnevnom suncu, a pravilni redovi kuća nizali su se u svim pravcima. U središtu grada velika kupola nekog kazališta.

Pazi, čak i kazalište. Paine pođe iza stanične zgrade i krene prema

gradu. Iza zgrade bilo je parkiralište. On stupi na to parkiralište i prijeđe ga poprijeko, slijedeći put koji je vodio od stanice pa sve do pješačke staze.

Izbije na glavnu gradsku ulicu. Pred njim su se s obje strane ulice nizali redovi trgovina. Zeljezarija. Dvije kafeterije. Svaštarnica. Moderna robna kuća.

S rukama u džepu, Paine je koračao i gledao uokolo. Pred njim se uzdizala stambena zgrada, visoka i ravna. Vratar je prao ulazne stepenice. Sve je bilo novo i suvremeno. Kuće, trgovine i pločnici. Satovi na parkiralištu. Policajac u smeđoj uniformi stavljao je ceduljicu na jedan automobil. Stabla zasađena u pravilnim razmacima. Uredno podrezana i dotjerana.

Prođe pored velike samoposluživaonice ispred koje je stajao sanduk voća. Naranče i grožđe. Dohvati jedan grozd i zagrize ga.

U redu, grozd je bio pravi. Lijepi, veliki, crni, grozd, sladak i zreo. A samo prije dvadeset četiri sata ovdje nije bilo ničega osim pustih polja.

Paine uđe u jednu kafeteriju. Prolista nekoliko časopisa pa zatim sjedne za šank. Naruči kavu obrativši se sićušnoj konobarici rumenih obraza.

— Ovo je lijepi gradić — reče Paine kad mu je donijela kavu.

— Uistinu, zar ne? Paine je načas oklijevao.

— Koliko... koliko dugo već ovdje radite?

— Tri mjeseca.

— Tri mjeseca? — Paine je proučavao malu plavušu. — Živite ovdje u Macon Heightsu?

— O, da.

— A od kada?

— Nekoliko godina. — Uputi se da posluži mladog vojnika koji je upravo sjedao na stolicu.

Ispijajući kavu i pušeći, Parne je usput promatrao ljude koji su prolazili ulicom. Obični ljudi. Muškarci i žene, većim dijelom žene. Neke su nosile torbe ili vukle mala kolica za hranu. Automobili su lagano vozili u oba pravca. Pospani gradić nedaleko od predgrađa velikog grada. Gradić suvremen, čak otmjen. Bez huligana i prljavštine. Male, dopadljive kućice. Trgovine s kosim staklenim pročeljima i neonskim osvjetljenjem.

Nekoliko đaka nagrne u kafeteriju smijući se i gurkajući se. Dvije djevojke u svijetlim majicama sjednu do Painea i naruče limunadu. Veselo su čavrljale. Paine je uspio čuti samo neke riječi iz tog razgovora.

Duboko zamišljen i neraspoložen, upre pogled u djevojke. Bile su stvarne, u redu. Majice i školske knjige pod rukom. Ruž za usne i lak za nokte. Skupina školaraca u trku nahrupi u kafeteriju.

Umornim pokretom Paine obriše čelo. Sve mu se to činilo nestvarnim. Možda mu se um poremetio? Gradić je bio s t v a r a n. Sasvim stvaran. Bit će da je postojao oduvijek. Čitav jedan grad nije mogao niknuti iz oblaka sive magle. Pet tisuća ljudi, kuće i ulice i trgovine.

Trgovine. Osiguravajući zavod Bradshaw.

Naježi se od mučne spoznaje. Odjednom shvati. Bradshaw se širio. Iz Macon Heightsa. U grad. I grad se mijenjao. Osiguravajući zavod Bradshaw. Critchetovo radno mjesto.

Macon Heights nije mogao postojati a da se ne »prilijepi« uz grad i tako su se isprepleli. Pet tisuća ljudi je došlo iz grada. Njihovi poslovi. Njihovi životi. Grad je tu bio umiješan.

Ali k o l i k o? Koliko se mijenjao grad?

Paine baci na šank kovanicu od četvrt dolara i požuri van. Uputi se prema željezničkoj stanici. Morao se vratiti u grad. Laura, promjena. Da li je još tamo? Da li je njegov vlastiti život zaštićen?

Obuze ga strah. Laura, sva njegova svojina, svi planovi, nade i snovi. Odjednom Macon Heights postane nevažan. Vlastiti mu je život bio u opasnosti. Sada je same jedna stvar bila važna. Morao se u nju uvjeriti da mu tamo još postoji vlastiti život. Netaknut od bujajućeg kruga promjena koje su izranjale iz Macon Heightsa.

— Kamo, prijatelju? — upita taksist Painea koji je dojurio sa željezničke stanice.

Paine mu pruži adresu stana. Taksi zabruji i uputi se u gradsku vrevu. Kroz prozor su promicale ulice i uredske zgrade. Službenici su već izlazili iz ureda slivajući se niz pločnike i stvarajući grupice na svakom uglu.

Koliko se sve promijenilo? Usredotočio je pažnju na redove kuća. Velika robna kuća. Je li oduvijek bila tu? Pokraj nje mala čistionica cipela. Nikad je ranije nije opazio.

»NAMJEŠTAJ NORRIS«. Toga se nije sjećao. Ali, kako da bude siguran? Osjeti zbrku u glavi. Kako to može tvrditi?

Taksi ga doveze ispred stambene zgrade. Paine zastane na trenutak, osvrćući se uokolo. Dolje, na kraju ulice, vlasnik talijanske delikatesne trgovine podizao je ceradu. Da li je ikada prije opazio tu trgovinu?

Nije se mogao sjetiti.

A što je s velikom mesnicom na drugoj strani ulice? Nije bilo ničeg do lijepih kućica; bile su to starije kuće čija je fasada odavala da su već postojale poduže. Je li mesnica ikada bila tu?

U slijedećem bloku kuća opazi natpis nad brijačnicom. Da li je tu ikada postojala brijačnica?

Možda i jest uvijek bila tu, a možda i nije. Sve je bilo pomaknuto. Nove su stvari postale stvarnost, dok su stare iščeznule. Prošlost se

mijenjala a sjećanje je bilo tijesno vezano za tu prošlost. Kako da vjeruju svom sjećanju? Koliko može biti siguran?

Obuze ga strava. Laura. Njegov svijet...

Paine potrči uz ulične stepenice i gurne ulazna vrata kuće. Pohita stepenicama pokrivenim sagom do drugog kata. Vrata stana nisu bila zaključana. Gurne ih, otvori, uđe i osjeti kako mu srce silazi u pete.

U dnevnoj sobi tišina i tama. Zavjese su bile napola navučene. Uzbuđeno pogleda uokolo. Svijetloplavi naslonjač, časopisi na njegovu naslonu. Niski, hrastov stolić. Televizor. Ali, soba je bila prazna.

— Laura — zaviče.

Laura požuri iz kuhinje gledajući ga sa zebnjom u očima. Paine se opusti, odahnuvši s olakšanjem.

— Zdravo dušo. — Poljubi je i čvrsto privije uza se. Bila je topla i stvarna; savim stvarna.

— Bobe! Što radiš kod kuće? Da li se nešto dogodilo?

— Ne, ništa se nije dogodilo. Sve je u redu. Sigurno?

— Sigurno. — Paine skine kaput i baci ga preko naslonjača. Znatiželjno je gledao po sobi, ispitujući stvari, dok mu se ponovo vraćalo samopouzdanje. Njegov stari dobri naslonjač oprljen od cigareta. Njegova stara izlizana podnožna klupica. Njegov pisaći stol gdje je noću radio. Njegovi štapovi za pecanje naslonjeni o zid pokraj police za knjige.

Veliki TV aparat su kupili tek prije mjesec dana; i on je bio na mjestu.

Sve, sve što je imao bilo je netaknuto. Uščuvano, neoštećeno.

— Večera će biti gotova tek za pola sata — promrmlja Laura zabrinuto dok je pritezala pregaču. — Nisam te očekivala tako rano. Čitav dan sam samo sjedila. Očistila sam dobro peć. Jedan je prodavač ostavio uzorak novog sredstva za čišćenje.

— Dobro, dobro. — Ispitivački je promatrao kopiju Renoireove slike na zidu. — Tako je lijepo vidjeti ponovo sve ove stvari. Ja...

Iz spavaće se sobe začuje plač. Laura se brzo pomakne.

— Mislim da smo probudili Jimmy ja.

— Jimmy ja? Laura se nasmije.

— Dragi zar si zaboravio vlastitog sina?

— Nisam — promrmlja Paine uznemireno. Polako je pratio Lauru do spavaće sobe.

— Samo mi se na trenutak nešto pomutilo i učinilo strano. — Obriše čelo mršteći se. — Neobično i strano. Poput nekog iskakanja iz tračnica.

Stajali su kraj krevetića i promatrali bebu. Jimmy je gledao mamu i tatu.

— Bit će da ti se ošamutilo od sunca — reče Laura. — Tako je strašno vruće vani.

— Bit će da je od sunca. Sada je ponovo sve u redu. — Paine se sagne i dotakne sina. Zatim rukom obuhvati ženu i privuče je k sebi. — Bit će da je to od sunca — reče. Pogleda je u oči i nasmiješi se.

(Objavljeno prema dogovoru s GPA München)

Profesorovo putovanje

Branko Pihač

— Ne, ne i ne! Kategorički poričem bilo kakvu smislenost tih vaših obezglavljenih tlapnji! Pa gdje smo to mi? U sudnici ili u ludnici? Poštovani suče, dopustite da ustvrdim kako ova nečuvena drskost kojom optužena i njezin branitelj jednostavno vuku za nos jedan slavni sud...

— Smirite se, smirite, profesore. Pokušajte sve to shvatiti... ovaj... rutinski. Uzeti zdravo za gotovo, tako eto, nekako, pa neće biti nikakvih problema.

— Što? — prodere se ratoborno sklupčana prilika i ustoboči prkosno poskočivši s klupe za svjedoke zvjerajući okolo i bubne svom snagom teškom šakom po masivnom stolu tako da zatreperiše odsjaji loptaste rasvjete, poput biljarskih kugli u kutovima naočala koje u posljednji čas odluče da ipak ostanu na nosu slavnog profesora.

— Kakva je to lakrdija, kakav je to cirkus? I da li vi uopće znate tko sam ja? — zagrmi.

— Svakako, svakako, profesore Temboriusu. Znamo i to kako se osjećate, no, kako da kažem, i mi imamo svojih dužnosti, pa ako biste bili toliko ljubazni da nam pomognete da stvar dovedemo do sretnog završetka, bili bismo vam vrlo zahvalni.

— Da! — zaurla glavni svjedok, a to je zvučalo više kao naređenje samom sebi da ostane na miru.

— Uh, baš vam hvala. Vidite da se može raditi ako se ljudi lijepo dogovore. Inače, možete sjesti, nije potrebno da stojite, pogotovu stoga što ste se već zakleli.

— Sjesti, jah.

— Dobro. I to je gotovo. Dakle, odlučili ste da nam pomognete. Lijepo. Vi ste radili s... nestalim, nije li tako?

— Da, uh. Tri godine i još nešto uz to.

— Pa, da li ste u tom periodu opazili da se vaš kolega vlada čudno? Mislim, u smislu kritičnih indikacija koje su se, eto, iskristalizirale.

— Ne, zar vam već nisam rekao da je takvo što nemoguće?

— O tome ćemo odlučiti mi, dopustite. Dakle, što se toga tiče niste opazili ništa čudno?

— Kolega je bio svojeglav, pomalo ekscentričan, ali je inače sve

bilo u najboljem redu.

— Hm... da. Sa stručne strane isto tako, nadam se?

— Da, razumije se. Osim toga, u nas nije običaj da kontroliramo jedan drugoga. A bio je i stariji.

— Znači, vi nepobitno tvrdite da činjenice na kojima obrana optužene temelji svoje iskaze nisu istinite, zar ne?

— Da, da i da! Zar vam to još nije jasno?

— Jasno je, kako da ne. Hvala. Ja, kao tužitelj, — okrene se naklonivši se prema poroti — ne bih imao više nikakvih pitanja.

— Ni ja — odazva se branitelj.

— Svjedok može napustiti sudnicu.

*

— Hvala vam što ste pristali da svjedočite!

— Što se mora, mora se, kako to već i riječi govore.

— U redu. Vaše ime i prezime?

— Doktor Amelius Viktor Malabaya, psihijatar.

— Možete li nam otprilike reći kada ste prvi put došli u kontakt s nestalim?

— Pa, bilo je to otprilike prije mjesec dana. Neće biti više.

— Možete li nam reći kako se to zbilo?

— Mogu, naravno. Ne sjećam se, istina, svih pojedinosti. U moju ordinaciju dolaze, znate, ljudi sa svakojakim problemima, pa...

— Pokušajte se sjetiti!

— Bilo je to nekako ovako. Imao sam mnogo pacijenata toga dana i bilo je već kasno. Sjećam se da mi je jedan prije toga telefonirao. »Aha, vi volite ostrige«, rekao sam mu. »Točno«, promrmljao je mumljajući dalje u slušalicu. »Ah, tako. Vidite, onda je to nešto drugačije. Mislim, drugačije je ako ih jedete s ljušturom, zar ne?«, pokušao sam biti susretljiv. To je ponekad kod nas osobito važno. »Da, imate sasvim pravo«, rekao sam mu. »U tim prokletim javnim govornicama na udaru ste svim psima lutalicama«, složio sam se s njim, susretljivost, znate, kao što sam bio upravo rekao. »Prvo, to nije javna govornica«, othuknuo je. »A drugo, što se tiče psa, on se zove Aron, ima pedigre i sve uvjete za CACIB, imajte to na umu«, odvratio je psujući i mrmljajući u slušalicu. »Ne? Dakle, ne volite meso? Preljigavo je, ha? Jedete samo ljušturu? E, onda već imamo mali problem«, primijetio sam susretljivo i naručio ga za sutradan, na što mi je on odgovorio da smo svi mi psihijatri umišljene budale koje ne znaju što je dobro i da je znao da ću ga proglasiti ludim. Zalupio sam slušalicom, bio sam revoltiran i...

— Oprostite što vas prekidam, pokušajte se vratiti na naš problem.

— Sve je to tu. U tom je trenutku zazvonio telefon i, da budem iskren, palo mi je to kao trenutno olakšanje, a i poučen ranijim iskustvom, odlučio sam da pričekam i primim pacijenta. Znate, katkad

se ljudi mogu spasiti u posljednji čas a kod nas je to naročito važno.

— Vi ste otvorili vrata?

— Razumije se. Primio sam ga držeći da je najbolje da ga naručim za sutradan ujutro.

— I što je bilo dalje?

— Ušao je. Odmah sam uočio da je nervozan. Ljudi se, na to smo već naučeni, teško odlučuju da dođu k nama na razgovor. No, nije to ništa naročito, sve takve slučajeve smatramo u načelu lakšima, očuva se tu i tamo koja oaza zdrava razuma za koju se dade uhvatiti.

— Možete li nam opisati kako izgleda taj čovjek.

— Kako da ne! U prvi mah mi se učinilo kao da ga netko progoni. »Manija proganjanja, kombinirana s Edipovim kompleksom«, pomislio sam. »Odmah ćemo vidjeti o čemu je riječ.« Sve su to manje-više rutinski slučajevi. Zamolio me da ga saslušam i ja sam na to pristao. Bio je očigledno uplašen, stalno se trzao i ogledavao, no meni je prije svega upalo u oči da se grčevito drži za sve što je imalo masivnije.

— I tako ste počeli razgovarati?

— Da. Rekao mi je da sam ja jedini koji ga još mogu spasiti, a ako mi to ne pođe za rukom, tada mu preostaje jedan jedini izlaz. Način izražavanja i logička strukturiranost naveli su me da ga saslušam pažljivije. Kod većine fizioloških poremećaja postoje karakteristične »logičke jame« prilikom izražavanja pacijenta, a kako ovdje to nisam uspio zapaziti, odlučio sam da se malo pozabavim slučajem. Ah, da, rekao mi je također da zna da sve ovo nema smisla, ali da ga ono što mu se dešava u posljednje vrijeme tjera u očaj. Vjerovao sam mu. Hm... na svoj način, dakako. Djelovao je strašno izgubljeno, zagledao bi se katkada u neku točku i zastao kao da se boji da odvoji pogled, a zatim se trgnuo i gotovo usplahireno hvatao pogledom slike oko sebe i umirio tek kad je prepoznao okolinu u kojoj se našao.

— I koji je bio njegov problem?

— Rekao mi je da mu se u posljednje vrijeme dešava nešto vrlo čudno i da zna da mu to neću vjerovati, ali da nema više kamo. »To mi se počelo dešavati još prije nekoliko tjedana«, nastavio je. »Jednog jutra baš sam razmišljao kako bi bilo zgodno da se nađem u toploj kuhinji — znate, najgora je stvar ustati zimi rano i čekati u hladnoj kuhinji dok se ne zagrije — i baš kada sam se spremao okrenuti na drugu stranu. — Ne, to mi nećete vjerovati«, zavapio je — »našao sam se u kuhinji, zagrijanoj, istina, i toploj, samo što to nije bila moja kuhinja nego susjedova. Srećom, tamo nije bilo nikoga i pokupio sam se što sam brže mogao. Znate,« rekao je, »ženi bih teško mogao dokazati kako sam dospio tamo, pogotovu stoga što je ona mnogo starija od naše susjede čiji je muž bio tada na službenom putu, pa . ..« »Da, da«, rekao sam. »Podsvjesni tokovi pojačani emocijama koji stvaraju konglomerate iskrivljene stvarnosti«. »Uspio sam se izvući, ali

to mi, na žalost, nije pošlo za rukom slijedeći put kada sam se u pidžami našao pred šefom — on uvijek dolazi na posao skoro sat ranije — i bio strogo ukoren. Nije me otpustio jer ga je interesiralo kako mi je pošlo za rukom da se nađem u njegovoj kancelariji koju je osobno zaključao i tako... tako je počelo.«

Jednom je tako naletio i pred ženu i, kako je rekao, prepao je do kosti. Drhtao je i zadihano soptao, pa sam mu dao malo konjaka da se smiri. Rekao je da sada nema više što kriti i da se boji da nešto ne pode po zlu. Tražio je neka sredstva za umirenje koja bi blokirala kritična područja u mozgu i tako ga oslobodila napasti. Naravno, propisao sam mu nešto bezazlena, zbog autosugestije, naravno, pa ga naručio na konzultacije slijedeći tjedan, ako mu se to desi još koji put.

— Je li došao na taj razgovor?

— Istini za volju, ne znam. Čitav slijedeći tjedan bio sam na službenom putu, no kasnije ga nisam vidio.

— To bi bilo sve, nadajmo se. Hvala na suradnji.

— Molim.

*

— Policajče Bookinghame, vi ste kritične noći bili dežurni u Karinstreet, nije li tako.

— Da, kao i uvijek, samo što sam te noći zamjenjivao i jednog kolegu pa nisam mogao kako treba paziti na vlastitu četvrt.

— Možete li nam reći što se desilo te večeri?

— Bilo je oko dva sata poslije ponoći. Kao i obično, obilazio sam pazeći da se ne dogodi nešto što nije u skladu sa zakonom. Pubovi su već bili zatvoreni i sve je teklo u redu, osim što sam jednu zaostalu veselu grupu opomenuo da ne dižu galamu u kasne sate. Kad sam skrenuo iza ugla, opazio sam nekog čovjeka kako grčevito kliještima siječe lanac s ulaza u ljekarnu u jednoj kućnoj veži.

— Nije li to malo, kako da kažem, naivno?

— Jest, priznajem, ali zaista je tako. Pomislio sam da je to neki amater: barbiturati, amini, droge i znate kako to već ide. Imali smo već desetke takvih slučajeva.

— Kako ste sigurni da je on to uopće namjeravao?

— Pa, presjekao je lanac i otvorio rešetke. Zatim je nožićem izrezao iz izloga pored vrata... to su, znate, one starinske prodavaonice... dva manja komada stakla da uzmogne rukama dohvatiti onaj glavni kada ga bude izvlačio. Manje je prilično vješto prihvatio selotejpom. Pustio sam ga da to u miru obavi i to je trajalo do pola tri i zatim se uvukao u ljekarnu.

— Vi ste ga čekali vani, pretpostavljam.

— Upravo tako. Poznajem otprije taj dućan i znam da nema drugi izlaz.

— I, što je bilo dalje?

— Izišao je i nosio u rukama omot pun najrazličitijih sredstava za umirenje, kako se kasnije pokazalo.

— I što dalje? Molim vas, budite pažljivi!

— Presreo sam ga i on se zgranuo. Mislim da to nije uobičajena reakcija lopova. Načas mi se učinilo da umalo što me nije počeo preklinjati neka ga pustim. Nečega se bojao i čak sam se i ja, priznajem, počeo osjećati nelagodno.

— Ispričajte nam što je bilo dalje. I nemojte gnječiti svoju kapu, policajce Bookinghame!

— Oh, da, oprostite. Dakle, prišao sam mu i namjeravao mu reći da je najbolje za njega da se ne opire i da sa mnom mirno pođe u policijsku stanicu.

— Molim vas, skoncentrirajte se, policajce Bookinghame!

— Pa, dogodilo se nešto čudno, vrlo čudno. Kao što sam rekao, prilazio sam mu spreman na iznenadne akcije, no on je, ovaj...

— Da? Da?

— To je nevjerojatno, ali on je jednostavno nestao.

— Upotrijebili ste riječ »nestao«. Da li ste sigurni da nije nešto drugo posrijedi?

— Apsolutno, siguran sam isto tako kao što sam siguran da vi sada stojite ispred mene i čačkate po nosu, ovaj, oprostite...

— Da, hm... Možete li nam reći kamo je nestao?

— Nakon nekoliko trenutaka došao sam k sebi i odmah telefonirao u stanicu da ih obavijestim o provali. Namjeravao sam sve to prešutjeti, iako bih u tom slučaju bio ukoren i tako...

— Ali, desilo se nešto nepredviđeno, zar ne?

— Da, kada sam se ujutro vratio u stanicu nakon dežurstva, on je već bio tamo. Uzbunio je cijelu stanicu i tvrdio kako je ovamo upao greškom ili tako nekako.

— I što ste vi onda učinili?

— Šefu stanice konačno je to postalo sumnjivo i naredio je istragu. Tada se pokazalo da tog čovjeka nitko zapravo nikad nije uhapsio. Tada sam odlučio da sve ispričam.

— Kako je na to reagirao šef stanice?

— Isprva je pažljivo slušao, a zatim se nasmijao i rekao mi da ne budem lažno skroman, jer sam svakako zaslužan što se on našao u stanici. A ako mislim drugačije, tada bi se to nezgodno moglo shvatiti kako tjeram šegu s policijom. Tada sam se zakleo u ono što sam rekao istaknuvši da ga ja nisam priveo. Šef se uozbiljio i rekao mi da je najbolje da sve to zaboravim i da ga pustimo, bez tih njegovih sredstava za umirenje, razumije se. To je nešto kao nedostatak dokaza, bili smo sretni što smo ga se riješili.

— Vi ste to i učinili, zar ne?

— Da. Mada je čovjek neprekidno tvrdio da to nije htio napraviti i

ispričavao se na sve moguće načine.

— Još nešto, policajce Bookinghame. Sigurni ste da je to bio čovjek s ove slike?

— Potpuno.

— Tada bi to bilo sve, hvala na suradnji.

*

— Vi ste, dakle, opazili da se vaš muž čudno vlada u posljednje vrijeme?

— Da, dvaput je niotkuda banuo ispred mene, a jednom je... nestao i javio mi se iz neke telefonske govornice na obali, gotovo u isto vrijeme.

— Je li vam ispričao o čemu je riječ?

— Isprva nije, htio je da sve to ispadne kao zgodno zamišljena šala, ali kada mu se to dogodilo po treći put, odlučio je da mi sve kaže.

— I... vi ste mu povjerovali?

— Pa, bilo je teško iz početka, moram priznati. Ipak, uspjela sam ga nagovoriti da posjeti psihijatra. Mnogo je radio u posljednje vrijeme, govorio mi je nešto o nekom koji je uskoro trebao ići u penziju, pa je moj muž trebao pretećі jednog koji je također želio to mjesto i imao šanse za unapređenje.

— I šta vam je na to odgovorio?

— Rekao mi je da slijedećeg tjedna ima dogovoren sastanak s psihijatrom koji ima kliniku u blizini, ali da, po svemu sudeći, neće imati dovoljno novca da plati konzultacije. A nikako mu nije uspijevalo da pred njim demonstrira, ovaj, svoje sposobnosti.

— Zatajio vam je da je pokušao opljačkati ljekarnu?

— Pa, nije mi ništa rekao, ali ja sam sigurna da bi mi on o tome kad-tad pričao. Takav je uvijek bio, sve bi mi priznao kada je bio siguran da se sve dobro završilo.

— U vašem braku poslije toga nije sve išlo kako treba?... Oprostite na intimnosti pitanja.

— Nije, počeo se opijati. Govorio je kako se tada osjeća sigurnije, a ja nisam znala kako da mu pomognem. Počeli smo se svađati. Jednog dana smo se prepirali naročito oko nečega i ja sam mu rekla da je najbolje za nas da...

— Da?

— Vi to ne možete razumjeti. Počeo je biti strahovito dosadan, išao mi je na živce. Rekla sam mu da je najbolje da se izgubi dok još ima šanse da mi ostane u lijepoj uspomeni i dok je još mlad da si nađe drugu.

— I šta je on učinio?

— Bilo je to posljednji put. On je jednostavno rečeno ispario. Tada sam prvi put shvatila da s njim zaista nešto nije u redu.

— Vratio se, pretpostavljam.

— Da, još ni danas ne znam gdje je bio. Uglavnom, vratio se tek sutradan, sav blatan i iznemogao. Srušio se pred ulaznim vratima. Rekao mi je da je sve gotovo.

— Vi to niste shvatili ozbiljno?

— Mislite li da bi mi tko vjerovao?

— Pa, ovaj... Ja mislim da je stvar jasna. Vaš je muž počeo zazirati od vas, nije li tako?

— Da, ali ja sam bila kriva za sve to.

— Polako, gospođo Sandwick, u to ne možemo ulaziti, i to zbog toga jer drugi svjedok iz razloga više sile nije prisutan. Vaš se brak počeo raspadati?

— Da, pomalo, na žalost.

— Jeste li ga pokušali zadržati?

— Šta vam to znači »zadržati«?

— Oprostite na koincidenciji pitanja. Mislio sam, da li ste mu stavili do znanja da želite da i dalje budete zajedno?

— Jesam, pokušavala sam to na sve načine i vidjela sam da mu je to bilo drago, ali je postajao sve mrzovoljniji. Iznenada bi planuo, a onda je njegovu mrzovolju smijenilo čudno ravnodušje. Priznajem, ono mi je teže padalo od neprestanih svađa.

— Znači li to da ste se pokušali riješiti vašeg muža? — (Obrana: »Prigovor! Tužitelj navodi svjedoka na odgovor koji njemu ide u prilog!« Sudac: »Prigovor se usvaja!«)

— Naravno da nisam, ali...

— Ne morate odgovoriti, gospođo Sandwick!

— Nemam što kriti: naravno da nisam pokušala da ga se otarasim, iako sam znala da bi on bio najsretniji kada bi se na bilo koji način mogao osloboditi te svoje napasti.

— Rekli ste »na bilo koji način«, gospođo Sandwick?

— Nisam tako mislila.

— Da, naravno, nisam niti ja pomislio da ste vi pod time nešto loše mislili. E, pa, hvala, to bi bilo sve.

— Sud se povlači na vijećanje.

*

Nakon tri snažna udarca drvenim maljem o masivni stol presvučen tamnocrvenim baršunom, vrhovni sudac ustane.

— Dakle, stvar je jasna. Dokazano je da je nestali bolovao od čudnog oblika manije proganjanja, tj. da što prije stigne na ono mjesto kojeg se pribojavao. Suđenje ovdje prisutnoj gospođi Sandwick, zakonitoj supruzi nestaloga i optuženoj za ubojstvo muža s predumišljajem proglašava se završenim i optužena se oslobađa optužbe.

A zatim doda tiše, zamišljeno kimajući glavom:

— Iako bih htio izraziti svoje mišljenje da čovjeku koji, da tako

kažem, boluje od tako nezgodne... bolesti nije imalo nikakva smisla dati kao rođendanski poklon Danteovu »Božansku komediju« i to s vrpcom umetnutom na stranicama paklenih krugova... Hm — doda pomalo ljutito fiksirajući tu ženu, do malo prije optuženu, namrštenim pogledom — to zaista nije imalo smisla...

Bijeg

Sever Gansovskij:

Pobjeg

Prevela *Jadranka Vrbnjak Ferenčak*

Osvijestio se. U ušima je još tutnjio stravičan zvuk koji je dopirao do najudaljenijih zvijezda galaksije i bacio ga u nepoznato. Isprva je Stvan mislio da je mrtav. Nije se mogao pomaknuti i natren ga ponovo obuze strava. Što su mu uradili s tijelom? Zar više ne postoji? Zar su mi ostavili samo razum? Ne. Čak ni oni se ne bi usudili to učiniti.

Tutanj u ušima je jenjavao. Stvan dotakne nogu i uvjeri se da ona zaista postoji. Nešto, ipak, nije bilo u redu. Ah, odjeća! Nema je! Uzeli su mu odjeću! Ostavili su samo gaćice.

Bio je sretan što opet posjeduje svoje tijelo, mršave noge, bijele ruke... Načinio je nekoliko nesigurnih koraka i tek tada mu dopre do svijesti da je nestala tamna dvorana s uređajima koji su tada bili upereni u njegovo tijelo.

Iznad njega nebo, pod stopalima pijesak, a ispod plavo, nešto poput jezera ili mora. Ogledao se. Uokolo, sve do niskog horizonta koji se jedva nazirao u polutami sutona, rasprostiralo se nebo, golemo, nematerijalno. Ni zidova, ni stvari.

Sunce je izlazilo. Stvan se okrene i ugleda svoju izduženu sjenu. Potpuna tišina. Vrućina. Na trenutke je bilo svjetlije, kao da negdje sijeva.

Gdje je?

Odjednom Stvan shvati da dršće od preživjela šoka i da su mu oči pune suza. Grčevito i bolno uzdahne. Dobro, sada je sve iza njega. Utvrdili su da je kriv i osudili ga.

— Fućka mi se! zaprepasti ga kreštavost glasa.

— Znači, prognali su me. Moglo je biti i gore. Krenuo je ni sam ne znajući kamo. Pod nogama je osjećao glatku koru pijeska. Približavao se vodi — druga obala je ležala na dvadesetak metara ispred njega. Toplim plićakom Stvan prijeđe na drugu stranu. Koračao je teško, kao svi ljudi odrasli u gradu. Bilo bi dovoljno da propješači kilometar pa da ga počne neizdrživo štrecati u boku. Žuta se ploha prostirala nedaleko i Stvan pomisli da je to kopno. Opet je nakon petnaestak

minuta sijevnulo u daljini. Dokopao se nove pješčane strmine, pa opet druge... Kad bi barem našao drvce, makar grmić ili vlat trave. Sunce je neizdrživo peklo. Nalijevao je bilo more, a iza plićaci koji su se, pošto ih je on pregazio, slili u svijetlosmeđe pruge.

Na sredini spojnog kanala, Stvan se smoči do pojasa. Dno je bilo prekriveno vodenim biljem, a uz njega je plivala ružičasto-crvena meduza. Na dugačkim stabljikama su se lelujali morski cvjetovi. Pomisli natren da su to primitivni organizmi. Stvan ustukne. U njega su piljila dva velika smeđa oka. Oči su mirno počivale na mrko-žutoj glavi veličine šake, uokvirenoj pregrštom dugih ticala. Bila je to školjka čunjasta oblika. Stvan se nagnuo i izvadio životinju iz pijeska. Bila je teška oko dva kilograma. Opušteni pipci mlohavo su joj lelujali u zraku.

Još nikada Stvan nije vidio takvu nakazu. Gadljivo je odbacio neobično biće i istog trena otkrio da je cijelo dno puno očiju koje su se nepomično zapiljile u njega. Neke su oči pripadale istim takvim čunjastim školjkama, dok su druge pripadale malim tanjurima, zamršeno građenim, s hrptom po sredini i sa dva okretna ticala.

To ga je izbezumilo. Jurnuo je na obalu, dok se voda pjenila oko njega. Zatim se zaustavio. Zašto bježi? Nitko ga ne goni. To su živci. Jednostavno se ne može smiriti nakon svega što se dogodilo u onoj dvorani s uređajima iz koje su danima prenosili svijetu tok sudskog procesa.

Zbunjivala ga je neprirodna tišina. Potpuna, kretala se zajedno sa čovjekom, tako da je jasno čuo vlastito disanje. Odjednom mu je sinulo — ptice! Nad morem uvijek kriješte ptice, a ovdje nema ni jedne. To je područje bez ptica!

Sunce se diglo već odavna. Stvan se sjeti istrage. Socio-higijeničar je izjavio da se zločin često može objasniti time što okrivljeni nije tjednima ili čak mjesecima izlazio na sunčevu svjetlost.

Osmjehne se. Čini se da su njega istovremeno osudili i na izlaganje suncu. Ovdje se zaista nije imao gdje skloniti.

Još nije prešao plićak, a već se otkriveno more ponovo pojavilo s druge strane. Pejzaž je bio do ludila jednoličan, strašno dosadan kud god pogledaš.

Jednoličan... Stvan nije uspio do kraja shvatiti značenje riječi, a već se sledio. Kako će sada naći put natrag, usred tih plićaka koje je nemoguće razlikovati?

— Propao sam — pomislio je. Uhvatila ga je drhtavica. A što, zapravo, u njegovu položaju znači »natrag«? Sada je njegov dom tamo gdje se zatekne. U istom trenutku je shvatio još nešto: hrana!... Kako će se ovdje prehraniti?

— Pričekajte! Stanite! — uzvikivao je nebu, pijesku, kao da se tamo nalaze sakriveni njegovi suci. — Smrtna kazna nije predviđena

zakonom! Vi me nemate pravo ubiti glađu!

Uvjeren u moć onih koji su ga bacili ovamo, Stvan je vjerovao da ga oni pomoću nepojmljivo složenih uređaja zaista mogu čuti i razumjeti što im govori.

Nije bilo odgovora. To je značilo samo jedno. Mora se brinuti sam o sebi, ako želi preživjeti. Možda ulovi kakvu ribu?

Bacio je pogled prema moru i shvatio da ni jednom nije vidio ni najmanju ribicu. Samo školjke i meduze. Opet je zakoraknuo u vodu i zagledao se u hladetinasti okrajak uz rub. Želatina je bila neprovidna, boje cimeta, nešto dalje se već bjelasala, a s druge strane, tamo gdje ju je ljuljao val, nalikovala je na staklo. Što bi to moglo biti? Mikroskopski račići?... Sagnuo se i dohvatio malo hladetinaste mase.

Zaboljeli su ga zglavci, leđa. Osjećao je kako mu se opaljena koša steže sve više.

Bio je svjestan svojeg izgleda. Slabi mišići su mu mlitavo visili. Koža je bila toliko prozirna da je nalikovala na list papira. Prsni koš je bio uleknut, a leđa povijena.

Uostalom, uvijek je bio svjestan da mu fizički izgled znatno zaostaje za misaonim sposobnostima.

Podigao je pogled prema savršeno plavom nebu. Dobro. Ali koliko će još ovdje trpjeti neumoljivo sunce i osamu? Ako krene u jednom pravcu, prije ili poslije mora stići do nekog naselja.

Ali, gdje je sada? U kojem dijelu svijeta? Promislivši, Stvan shvati da se nalazi u umjerenom pojasu jer mu se sunce koje je počelo zalaziti nalazilo nad glavom, već mnogo niže.

Učini mu se da se nalazi u Nizozemskoj, negdje između Haga i Flensburga, gdje se prostiru kilometri nenaseljenih područja. Ali se isto tako mogao nalaziti i u Kanadi ili čak na kraju američkog kontinenta. Ako se nalazi u Kanadi, onda mu je vjerojatno najbliži grad megapolis Goodsoncity, a ako je u Ognjenoj Zemlji onda će se morati dočepati Magellana. Odjednom shvati da more u umjerenom pojasu nije tako topio i da nema takvu tropsku faunu.

— Trilobiti — reče mračno. Rječca iz programa koji škola ulijeva u svakog čovjeka metodom sugestivne impresije. Na taj način u memoriji ostaju zauvijek periodi razvoja zemlje, Aleksandar Makedonski, Puškin, izotopi, tablica množenja, Mendeljejeva tablica, logaritamske tablice, enciklopedija, zbrka podataka kojima se u životu nikada ne služiš, a u određenom trenutku odjednom izlaze iz podsvijesti.

— Trilobiti — promrmlja. Kao da je nešto u toj riječi najavljivalo opasnost.

I tišina je uznemiravala. Potpuna tišina. Zato što nema muha, pretpostavljao je. Pogledao je sagnjilu mrku mrlju planktona. Začudi se. Nad tom gnjilom hrpom nije ništa migoljilo, ništa nije zujalo.

Sve se to uklapalo u određeni sistem. Nema ptica, nema riba ni kukaca, nema ni travke u pijesku. Postoje samo trilobiti (trorežnjaci) i more pod suncem umjerene klime.

Ali trilobiti su fosili! Iz kambrija! Iz prastare paleozojske ere?

Stvanu se upalila lampica. Njega su izbacili! Udaljili iz suvremenosti u kojoj je živio i u kojoj se rodio. I to milijune godina unatrag.

Spustio se na koljena i zaklopio oči. Klečao je tako nekoliko minuta. Zatim je na koljenima dopuzao do gomile planktona i strpao je u usta kao da se želi ugušiti.

— I što? — zaderao se — mislite li da ste mi napakostili?... Ne, ni najmanje! Ja sam zadovoljan!

Daveći se, trpao je u usta žitku masu i halapljivo je gutao.

— Čujete li me? — vikao je moru i pijesku. — Mislili ste da ću plakati zato što sam na ovim obalama ostavljen sam?

Ne, ni govora! Ja se smijem! To nije kazna! To je nagrada! I tako bi trebalo nagraditi cijelu zemaljsku kuglu kako... Ovdje mogu živjeti i prehraniti se.

Odjednom slomljenim glasom reče:

— Suci nemaju pravo suditi. Tko zna nije li svijet takav od postanka. Ako jest, zar sam ja kriv zbog toga . .

Spustio je glavu mrtav umoran, odvukao se malo dalje od vode, promeškoljio se i zaspao kao dijete.

Sunce je zašlo. Planet je plovio sazvježđima koja uopće nisu bila nalik na ona iz Stvanova vremena. Medvjed je još bio mladunče. Na leđima Lava još nije sjedila Djevica, već djevojčica.

Daleka sazvježđa su svjetlucala još bezimena.

*

Kada je Stvan otvorio oči, učinilo mu se da je u zraku i da lebdi. Pod leđima mu je bilo tako meko da ih uopće nije ni osjećao. A slijeva nadesno je tekla procesija, karnevalsko šarenilo boja. U stogovima su lebdjeli kao limun žuti, narančasti oblaci. Vjetar je mreškao površinu vode, tako da se činilo kao da sve ono što se odražava na njoj, leluja.

Svijet je tog jutra bio biseran, sedefast. Zadnji plan te slike se gubio u mrkom plavetnilu.

Skočio je.

— I sve to samo za mene?... Nije li sve to ipak san, hipnoza? Zgrabio je na dlan grudu skrućena pijeska, rukom dotakao površinu mora.

Ne sanja, stvarno je kambrij. Početak života. Jednostavni oblici života još nisu izašli na kopno. Bacio se na pijesak valjajući se kao dijete, a onda legao na leđa zureći u nebo. Sjeti se prenatrpanih ulica, stiske, meteža, buke, smrada. Nasmijao se sretan, uživajući u netaknutoj svježini i miru. Obično bi se njegovo jutarnje raspoloženje

proteglo i na nekoliko sati, a često je tinjalo u njemu cijeli dan. Ali, ovdje je bio dovoljan jedan pogled na okoliš pa da mu se ugasi zlovolja.

Bio je gladan. Došao je do vode. Hladetinasta masa se na dlanu doimala poput protoplazme. Bila je to neka biološka tvar, ali takva da joj se čestice nisu vidjele golim okom. Prvobitna životna materija koju će priroda kasnije vajati u razrede, vrste, oblike.

Bojažljivo je liznuo jezikom. Hladetina. Morska voda je bila slankasta upravo koliko mu je odgovaralo. Odjednom ga obuze ushićenost. Kako je sve lijepo, dobro i kako je napokon sretan. Nema polaganja računa. Može ležati, može hodati. Njegov nerad ili rad ne mogu ništa izmijeniti. Sada je bea dugova, bez odgovornosti. Novi dan može čekati bez obaveza, naslađujući se. Može jedino s tugom da ga ispraća, jer je san dobio drugi smisao. Sada san nije bijeg od more, sada je san dosadna neizbježnost koja prekida sreću življenja.

— Poći ću na jug — pomisli. — Ili prema sjeveru. Kroz nekoliko godina ću se dočepati tropa, a tada ću na istok ili zapad. Imam vremena na bacanje! Cijeli svoj život. Napokon mogu živjeti bez opravdanja.

Sunce se već visoko diglo na horizontu. Čokoladnomrki pijesak je mamio svojom podatljivošću i svilenkastim sjajem.

— Tko zna da li je sva površina planeta ovakva... more, sprudovi bez kraja. Ili se već negdje nalaze kopna, oceani?

*

Stvan nije brojao dane. Možda ih je prohujalo stotinu, možda dvjesta. To sada više nije bilo važno. Vrijeme je izgubilo svaki smisao. Pola dana je provodio napredujući, osjećajući u svakom trenutku smisao potpune slobode koju su mu poklonili tako nenadano.

U početku se ujutro sjećao starih uvreda i po navici vodio zlobne monologe. Ali s vremenom je postao uravnotežen. Smijao se s razlogom i bez razloga, šalio se na vlastiti račun. Mišice su mu se razvile, ruke i noge su radile usklađeno i prvi put zaista činile cjelinu s tijelom. Koža je poprimila divnu boju i on je prvi put sa zanosom osjetio kako je ugodno postojati fizički.

Pejzaž se smjenjivao: ravnica, plitko pokrivena vodom ili bolje rečeno more s gusto nabacanim pješčanim sprudovima. Ali, u tom jednoličnom pejzažu je ipak sve bilo zapanjujuće raznoliko. Na mjestima je dno bilo pokriveno vatreno-crvenim, gusto isprepletenim biljem. Stvan je satima promatrao kako život buja u tim plićacima.

Naučio se veseliti sitnicama. Sada ga je radovalo ako bi na primjer spazio veće zrnce pijeska. Kada je Stvan našao prvi kamen, ovalan, velik poput jabuke, toliko se uzbudio da se kasnije toga sjećao kao važnog događaja. Stvan je taj kamen nosio nekoliko dana, prebacujući ga iz ruke u ruku.

Ali, jednom se spremalo nevrijeme. Stvan je shvatio da je u toj nepreglednoj ravni njegova glava najviša točka. Brzo je iskopao u pijesku jamu koja se istog trenutka napunila pjenušavom tekućinom. Legao je iščekujući. Nevrijeme je na sreću prohujalo u daljini.

Slijedeće noći mu se dogodilo nešto zaista strašno. Noću se probudio i ustanovio da se promijenilo mjesto. Ležao je u vodi i jasno vidio kako joj se na površini odražavaju zvijezde. Pješčani sprudovi su jednostavno nestali. Osjetio se tragično malenim pred licem gigantske katastrofe u prirodi. Predosjećajući nesreću, tumarao je sve do jutra probijajući se kroz bilje koje mu je dopiralo do prsiju, kroz tamne mase ljigavih mekušaca. U zoru je već voda počela nadirati kao da izvire iz zemlje. Lokve su se spajale, oblikujući jezera. Naglo je zahladnjelo, kao da se nešto slomilo u klimi. Jezera su se spojila i otoci — pješčani sprudovi su nestajali jedan za drugim, a kada je svanulo, Stvan se našao usred mora kojem se nije nazirala obala. Voda mu je dopirala do gležnja. Nigdje nije bilo ni mrlje kopna, a voda se i dalje dizala. Digla se do koljena, pa do pojasa i na kraju do prsiju. Stvan nije znao plivati. Proveo je nekoliko stravičnih sati nemajući snage da savlada drhtavicu. Smrzavajući se, bespomoćno je čekao.

Nije vikao ni plakao. Bio je čvrsto uvjeren da je plima izazvana položajem Sunca, Mjeseca i Zemlje. Čitavih dvjesta minuta (brojao je po pulsu), voda je nepokretno stajala u visini njegovih prsiju, a zatim se napokon počela spuštati milimetar po milimetar. Milijarde crknutih meduza, morskih lijana i trilobita je pokrilo pijesak. Plankton podignut plimom isplivao je na površinu i Stvan se opskrbio hranom. Pokušao je otvoriti male srebrne školjke i ustanovio da su vrlo ukusne.

Sada je odlazak u tropski pojas dobio potpuni smisao i nužnost. Morao je što prije otići iz ovog pojasa u kojem je tako naglo zahladnjelo.

Krenuo je noću, pokušavajući se orijentirati prema zvijezdama. Dosađivala mu je oštra dlaka brade koja je dosezala do prsa. Stvan je podkreše oštrim krajem školjke. Nokte na rukama je grickao, a na nogama otkinuo pomoću oblutaka, najprije ih razmočivši.

Postojalo je sve toplije i toplije, tako da mu je tijelo bilo mokro od znoja. Život u moru je bio sve bujniji, raznolikiji. Ponekad je dno lagune bilo ustalasano od tjelašaca tako da ih je morao zaobilaziti. Na mjestima je voda bila potpuno ispunjena uskipjelom prozračnom kašom. Bilo je tu i hidri, ličinki, meduza, sićušnih biljaka i živahnih jednostaničnih bića koja još nisu znala u što će se razviti. Sve se kretalo mijenjajući boje i oblike. Stvan je pretpostavljao da će život uskoro prijeći na kopno. U tim je bazenima bila akumulirana golema kemijska, električna i bogtepitaj kakva sve još energija. Stvan se kupao a zatim trčao i nekoliko kilometara. Skakao je uvis i žalio što ne može izmjeriti skokove. Počeo je osjećati kako sunce, voda i zrak polako, ali

sigurno djeluju na njegovo tijelo i kako u njemu buja svakim danom sve veća snaga.

Pomišljao je kako bi bilo lijepo da ljude koji su se umorili od luđačkog tempa svakodnevice (a ne samo kažnjenike) šalju na oporavak u različite sekunde palezoika.

Ipak ga je neprestano mučilo pitanje gdje se nalazi. Možda je upravo ovog trena trčao po prakontinentu Pangea, koji će se kasnije raspasti na pet dijelova svijeta. Ili se nalazi na južnoj Gondvani, kćeri Pangea? A tko zna, možda je čak negdje uz pliće dijelove mora Tetis, mora bez obala?

Konačno je stigao do kraja. Pješčani sprudovi su bili za njim, a ispred njega se na sve tri strane prostiralo more. Ležao je na trbuhu, podbočivši se na laktove, i promatrao plavo bespuće koje se prostiralo pred njim. Tako se odmarao tri dana ništa ne razmišljajući.

Dosađivao se, ali je bio svjestan da se neće vratiti. To bi bilo kao da se predaje. Osim toga, što se više udaljavao od onog mjesta na kojem je plakao bespomoćno, to se osjećao jačim.

Ali, dalje nije imao kamo.

Sjetio se suđenja. Prvi put je trijezno razmišljao o epohi koju je ostavio prisilno. Naselja su se koncentrirala u megapolise koji su se dizali u nevjerojatne visine. Prostranstva kopna vraćena su lugovima, šumama, savanama. Nebo prostreljuje Toranj u kojem se odvija sav život civilizacije iz kojeg su ga prognali.

Uhvatio se za grlo.

— Mene su izbacili! Nije li... Ah, mene su survali s Tornja . ..

Neshvatljivo da mu je to palo tek sada na pamet. Sinulo mu je. Koliko su samo u tom njegovom prošlom životu odvrtjeli traka? Ovamo, u početne periode paleozoika su otpremali na oporavak kompletne dječje vrtiće. Stvan je u svom životu vidio te prizore bar tisuću puta, jasno na ekranu. Malena djevojčica, bucmasta i njena odgojiteljica.

Posjeti prošlosti, sve tamo do pitekantropa su vrlo česti, tako da su postali uobičajena stvar. Dakako, te izlete u prošlost čine paleobotaničari, umjetnici, geolozi, klimatolozi.

Stvan se čak ogledao. Mreža vremena je naseljena. Možda i ovog časa netko na horizontu gaca po plićacima. Zatim se sjetio da djecu šalju u ordovik ili silur. Nije bio baš siguran. Svakako, ako ih i šalju u kambrij, koji traje oko sto milijuna godina, onda je sasvim sigurno da ih neće sresti. Nemoguće je da ih sretne on, koji sada predstavlja otpad svoje civilizacije. (Uostalom, po cijelom svijetu su zacijelo razaslali njegove slike. Vjerojatno imaju i njegov sadašnji izgled.)

Osim djece, posjetilaca je malo. U toj sferi također postoje bezbrojni dokumenti, dozvole, koordinacija. Upravo je takva savršena organizacija svijeta prisilila Stvana na prijestup. Slobodnije se mogu

osjećati samo oni koji su već genima predodređeni, veliki poduzetnici, misionari, ili koji su savladali đavolsko iskušenje i ušli u samu bit nekog problema. Takvi su ljudi proučavali određeno područje i dvadeset godina i tako izborili pravo da sudjeluju u svemu što je u vezi s njihovim zanimanjem. U to su bili uključeni razni simpoziji, koncerti, putovanja kroz vrijeme, izleti u prostor, mečevi.

— A ja? Ja kao običan čovjek? Što ostaje meni? Zar mislite da ja stoga što sam prosječan čovjek, ne želim vidjeti erupcije na Marsu, ili sjesti u prvi red na šampionatu boksa?

Tišina. Ovdje Stvanu nije imao tko odgovoriti. Ali, Stvan je dobro znao odgovor.

»Tako i tako, dragi kolega. Mjesto uz sami ring će danas dobiti bivši šampion svijeta u srednjoj kategoriji. Na rub marsovskog kratera će ići predstavnik sa Zemlje, poznati vulkanolog koji se već spuštao u ždrijelo Vezuva. A vi budite tako dobri, pa sjednite pred ekran televizora i čekajte. Možda će prenositi ono što vas zanima, a možda i neće. O tome odlučuje komisija...«

Eto, zbog takvih se stvari pobunio u njihovoj visoko razvijenoj civilizaciji.

Stvan je nekoliko slijedećih dana promatrao obzor, satima nepomičan. Ništa. Zatim se odlučio. Piramida od pijeska. S nje će moći vidjeti što je pred njim. Izabrao je mjesto na većem pješčanom sprudu. Pijesak je nosio rukama, sav mokar od znoja. Zaustavio se. Zašto je počeo raditi tako mahnito? Uzeo je školjku koja je u presjeku imala oko pola metra. Na nju je mogao staviti toliko pijeska da je sve jedva podigao. Radio je dok ne bi osjetio ugodnu iscrpenost, a onda bi se odmarao lješkareći u toploj laguni.

Vrijeme je bilo divno, kao da se neće mijenjati tisućljećima. Ponekad se Stvan pitao ne bijesne li ipak u visinama uragani. Ali to nije mogao doznati. Njemu je deset metara nad površinom zemlje bilo nedostupno. Mogao je podignuti tijelo samo snagom svojih mišica. Ali ako želiš više, moraš izgraditi kule, ili imati bar drvo na koje se možeš popeti.

Njegova piramida je rasla svakim danom. Kako se pijesak osipao sa strane, Stvan je došao na ideju da stranice svoje piramide obloži školjkama i planktonom, tako da se pijesak više nije osipao. Tako je njegova piramida dobivala sedefastu boju.

Bilo je to prvo djelo ljudskih ruku na trećem planetu. Počeo je osjećati potrebu da se netko divi njegovu djelu.

Na um su mu padale kojekakve misli. Kako bi bilo da napakosti antropolozima posljednjih stoljeća pred civilizacijom Tornja? Mogao bi iskopati veliku jamu, uvući se u nju i ugušiti. Ah, kako bi se začudili! Čovjek u kambriju! Ili izrezati u kamenu riječ, neka je nađu u antracitnom sloju zajedno s pterodaktilom.

Ali sve je to izmišljao samo radi zabave. Nije mislio prodati svoju kožu tako jeftino. Uostalom, on nije imao ništa protiv predatomskih učenjaka. Naprotiv, uvijek ih se sjećao s neskrivenom simpatijom.

Njegova piramida je rasla i naposljetku je Stvan stavio i posljednju gomilu pijeska na piramidu visoku šest metara. More se s njena vrha doimalo čudesnim. Daleko su se prostirali plavi i zeleni prostori. Maleni valići uz kraj su se spajali u daljini u velike valove a otoci - pješčani sprudovi su se bijelili kao da su od soli.

Stvan se spustio s piramide, čučnuo i s razdaljine promatrao svoje djelo. Bilo mu je žao što je mora ostaviti. On je u nju ugradio dio sebe i kao što se obično događa, postao dio nje. Rad mu je ojačao leđne mišiće, na dlanovima je izrasla debela zaštitna koža.

Djelovao je muževnije i osjećao je to. Sa zalaskom sunca je legao uz podnožje svoje ružičasto svjetlucajuće stijene. Ujutro je krenuo. Pred njim su se prostirali još topliji predjeli, druge morske životinje, a moguće i kopna drugih kontinenata.

Hodao je punih pet sati bez predaha. Na mjestima je bilo tako plitko da mu je voda dosezala do gležnja. Na tom prostoru se Stvan osjećao kao Guliver kada se spremao odvući neprijateljsku liliputansku flotu. Sedefasta piramida je sada bila samo zlatna mrlja, ali još nije vidio obalu pred sobom.

Ništa zato. Još nije kraj. Vratio se na svoj sprud, potapšao svoj brežuljak dlanom kao da je živo mezimče. Naspavao se, a ujutro ponovo krenuo prema horizontu, ali pod drugim uglom.

Stvan je tako izlazio nekoliko dana. Jednom ga je suton zatekao dvadesetak kilometara od njegova spruda. Vrh piramide je bio samo iskra u daljini, slična bljesku svjetlosti na valovima. Bilo je dovoljno da učini još samo jedan korak pa da potpuno izgubi orijentaciju. Morao se odlučiti. Ili se vratiti na sprud ili možda zauvijek ostati u vodi. A more mu je dosezalo do pojasa.

— Moram staviti na kocku sve ili ništa. — Glas mu je bio hrapav, muževan. — Ići ću do kraja. Na plićacima ću noću sjediti s glavom na koljenima i tako spavati.

Sve je počelo iz početka. Ponekad mu se činilo da neće izdržati. Voda mu je dosezala do brade. Veće dubine je zaobilazio. Ali cijelo dno se počelo spuštati. Stvan je shvatio da mora naučiti plivati. U početku je plivao kao psić, a zatim i prsno. Naučio je drijemati na površini vode, nepomično ležeći. Više nije mogao natrag. Znao je da pješčane sprudove više ne može naći.

Mehaničko, jednolično kretanje ga je ubijalo i on se probijao naprijed ne misleći više ni na što. Korak, korak, još jedan korak... Pomagao je sebi i rukama... Kraj njega je proplivala meduza, pod nogom trilobit... Ne, još nije gladan... Rano je... Ovdje će plivati. Grudni koš mu se razvio i osjećao je kako mu pluća rade snažnije.

Noću, mirno ležeći pod zvjezdanim svodom, on se pitao da li još uopće postoji kao ličnost.

— Možda ja više i nisam čovjek, već nešto slično anemoni nošenoj vjetrom ili strujom? — Želio se udaljiti od ljudi i udaljio se neshvatljivo daleko.

U ušima je šumjela voda. Teško je bilo zamisliti da će na tom mjestu čovjek podići grad i da će se upravo na tom mjestu gomile sudarati na raskršćima.

Vrijeme je zaista neshvatljiva dimenzija. Stvan je smjer prema ekvatoru održavao samo približno. Kada je noću spavao na valovima, oni su ga nosili tko zna kamo. Već je pet dana plivao ne dosežući dno. Kako je nestalo dno, nestao je i svaki oblik života. Pod Stvanom se možda nalazio bezdan. Valovi su bili sve veći, a površina mora nije više bila plava već siva, gotovo crna.

Mučila ga je strašna glad, koja se pretvarala u očaj. Stvan je i dalje bio uporan. Nije se još htio predati. Šestog dana je njegova upornost bila konačno nagrađena. Ugledao je na horizontu oblačić i pod njim sivu tanku liniju.

Kopno!

Počeo je plivati brže i poslije nekoliko sati je napokon osjetio dno pod nogama.

Prokleo je poražen. Tu se obalu nije moglo nazvati obalom. Pred njim se iz mora dizala potpuno glatka crna litica. Protezala se kilometrima na jednu i drugu stranu. Pri vrhu je bila čunjasta oblika.

Stvan nije znao što bi to moglo biti.

Kambrijski svijet se odjednom promijenio pred Stvanom. Pitao se nije li pred njim tvorevina neke strane civilizacije. A isto tako su to mogli biti i bjegunci iz još dalje budućnosti nego što je njegova. Možda su ga suci izbacili na neki drugi planet? Morao je u trenu odbaciti sve svoje teorije o moru Tetis.

— Gluposti! — Zatresao je glavom. — Mi još nismo stigli do drugih galaksija. Samo automatske stanice...

Srvao ga je umor. Stvan se jedva održavao na površini. Prepustio se valovima da ga nose.

*

Litica je ipak bila prirodna tvorevina. Na nekoliko stotina metara od nje Stvan je vidio neravan gornji dio, a zatim je počeo razlikovati izbočine na površini koja se potpuno okomito survavala u more.

Bio je malo razočaran. Kao da je priželjkivao nešto neobično. Sada je mogao biti mirniji.

Istodobno...

Uvečer je sjedio pod stijenom izubijan, iscrpen i gledao prema horizontu na kojem su se ocrtavali pješčani sprudovi.

Morao se prije dokopati obale. Još dok je plivao, do njega je

dopirao šum koji se postepeno pretvarao u zaglušujući tutanj. Valovi koji su se strahovito ubrzavali, sada su jednostavno letjeli prema kamenim liticama pod stijenom, razbijajući svoja golema tijela, kipteći, grohoćući, slijevajući se u bijelu uskipjelu pjenu kroz koju se nije moglo ništa vidjeti.

Zgranuo se. Pokuša natrag. Prekasno. Slijedeći val ga je jednostavno podignuo kao perce i ponio u jednom dahu.

... Strahovito komešanje, pakao groznih sila. U svakoj su sekundi te sile mijenjale pravac, svaka je vukla na svoju stranu. Stvan se našao izgubljen u središtu uskiptjele vodene mase. Sa svih strana su ga udarale grozne šake, kamena rebra su nalijetala na njega poput izgladnjelih ptica... Tijelo mu je bilo izloženo na milost i nemilost tom žrvnju koji ga je mlio tako da Stvan nije više znao što je gore a što dolje. Potpuno je izgubio orjentaciju. U glavi mu je tutnjala samo jedna misao: Kraj! Kraj!

Odjednom se grohot počeo udaljavati. Osjetio je udarac u trbuh a zatim je odjednom sve prestalo. Ležao je. Nad njim je visila stijena, a grozni žrvanj valova ga više nije mogao dohvatiti. Spašen!

Oprezno, kao da skuplja pojedine dijelove tijela Stvan se pridigne i sjedne. Isprao je krv s lica i ustao posrćući. Odjednom je osjetio beskrajno olakšanje. Napokon je bio na kopnu, gdje je svaki korak tako lagan i jednostavan. Dišeš a ne osjećaš to — možeš glavu spustiti, dignuti. Nema više onog groznog dana. vodenog prostora kojem se ne nazire kraj.

Uzeo je u ruku kamen i opipavao svaki njegov milimetar. Kako dugo nije držao u ruci nešto kruto, opipljivo! Mučila ga je strašna glad. Krenuo je u potragu za hranom. Spustio se do vode. Između kamenih blokova ugleda koloniju školjaka. Znao je kako su ukusne. Najeo se, pao i zaspao. Osjećao je čak i u snu da je na kopnu i radovao se. Ustao je osvježen i prošetao stijenom. Sunce se već nalazilo visoko. Kamen je bio topao. Linija pjene nije prestajala sa svojom tutnjavom.

Stvan je obišao stijenu i zamro. Pred njim je zjapilo potpuno crnilo. Kraj svijeta? Zatim se, pogledavši bolje, nasmijao. Bila je to sjena. Obična velika, duboka sjena. A on se potpuno odviknuo od sjena na svojim pješčanim, ravnim sprudovima. Sjenu je činila velika crna stijena. U njoj je urezan klanac. Tišina.

Klanac je bio dug, a na njegovu vrhu, na uskom koridoru neba visila je bijela mrlja. Stvan je shvatio da to nije oblak, već vrh divovske planine, ili krater iz kojeg se izlila ova obala. Možda i prije tisuću godina, izljev lave se sručio u more koje je snagom valova oblikovalo današnji izgled obale.

Bilo je vruće. Smračivalo se. Stvan se zagledao u more. Sjetio se užasnog puta kroz ono more vode i ponosio se što je sagradio piramidu a zatim našao snage da je ostavi. Sjetio se kako je četiri dana

plivao bez odmora. Osjećao je da se u njemu rodio novi izvor snage iz kojeg će sada često crpsti snagu.

Sunce je zašlo i u trenu su potamnjele i stijene i voda. Stvan legne. Bilo je ugodno osjećati tlo pod nogama i znati da mu rika valova ne može više ništa.

Stvan je sanjao...

Rano jutro, on izlazi iz stana u neboderu i stapa se s bujicom ljudi. Dizala, dizala i opet dizala. Sabijen u gomili probija se kroz prijelaze želeći da se sve što prije završi. Tisuće dodira i od tih stalnih dodira počinješ ljude prihvaćati samo kao dosadne objekte koji smetaju...

Sišao je na nivo trećeg kilometra, stao na pokretnu traku i preskočio na drugu. S kratkim prekidima neprestano emitiraju novosti. Potok ljudi se postepeno prorjeđuje. I odjednom se Stvan našao u praznoj ulici. Na lijevoj strani drveće parka, s desne strane more zraka, a daleko dolje se prostire zelenilo šuma. Park je ograđen starom livenom ogradom, a pod nogama osjeća kamene ploče. Osama, tišina. Nalazio se u jednom od kutaka megapolisa kakve zaobilaze ljudske rijeke. Ulica se mijenja, prelazi u natkrivenu terasu u starom talijanskom stilu. Niska ograda od debelog kamena, nad glavom visi vinova loza... Mramorna klupa. Stvan sjedi i zna da će se za nekoliko trenutaka na teleekranima Zemlje pojaviti ovo mjesto, spikeri će javiti novost o prekršaju koji je učinio.

— Ne treba! — kriknuo je i probudio se. Sjao je pun mjesec. Stvan je osjećao u očima suze. Još jednom je proživio svu strahotu svog zločina.

— Dakako, sve je to reakcija od premorenosti...

*

Nema žutog, samo plavo i crveno. Vjetar neprestano fijuče. Valovi udaraju bez prestanka se pjeneći... Sve je bilo pred njim. Plavo nebo, plavo more, bijela pjena valova. Ali izlaza nije bilo.

Klopka!

Ujutro je mirno pokušao razmisliti o svemu i naći izlaz. Litice su se okomito strmoglavljivale u more. Preostao mu je još samo klanac. Teško se probijao. Podvodno kamenje je bilo sklisko od algi, na mjestima je morao plivati. Ipak se uspio probiti u dubinu klanca. Što je dublje zalazio to su stijene bile bliže jedna drugoj. Odjednom je postalo tako tijesno da nije mogao dalje.

Iznad njega se dizala litica visoka poput deseterokatnice. Ispalo je tako da je on na beskonačnom prostoru planeta izabrao upravo stupicu. Legao je.

A što će s hranom? Za tren oka je obišao cijelu plažu i uvjerio se da nema ničega za jelo osim one kolonije školjki. Osim toga, nije bilo ničeg, baš ničeg za jelo što bi podsjećalo na izobilje mjesta na kojem je podigao svoju piramidu. Imao je samo četiri tuceta školjki kojima se

mogao hraniti mjesec dana. Možda više, jer će kroz to vrijeme narasti one najmanje.

Zar je prevalio sav taj strašni put zato da bi na kraju upao u ovu groznu jamu?

Na trenutak ga obuze očaj. Zašto nije ostao na pješčanim sprudovima? Hoćeš — nećeš ovdje će se morati naučiti verati kao koza. Stvan je čekao pet dana da mu rane i masnice prođu i mislio: »Ne danas!« Stjenovita tamnica ga je gušila. Šesto jutro je prebrojio školjke. Ostalo ih je još samo za dva tjedna!

Mora pokušati!

Prišao je stijeni na najpristupačnijem mjestu. Prve je metre prešao s lakoćom. Imao se gdje uhvatiti rukom, staviti nogu. Stvan se penjao skvrčen, kao da se nalazi na kosim ljestvama. Ali uspon je bivao sve teži i teži, sada je morao prsa prisloniti uz kamen. Zatim je stijena postala potpuno okomita i Stvan je izgubio pola sata pažljivo se krećući bočno dok nije naišao na kosinu. Pogled mu je pao dolje. Oblio ga je znoj. Bezdan pod njim je bio strašan.

Sada je prema vrhu naišao na nekoliko metara kosine. Popeo se polagano. Odmorio se na izbočini. Pred njim se opet dizala okomica. Prilijepivši se uz stijenu rukama, prsima, nogama, slijepo je opipavao neravnine i izbočine na stijeni gmižući tijelom prema vrhu. Nije birao pravac već se verao kud je mogao.

Dočepao se još jedne izbočine i uspio se uhvatiti. Malo je nedostajalo da izgubi ravnotežu, opipao je rukama prostor iznad glave i uvjerio se da je sve glatko. Gotov je! Nije se mogao pomaknuti. Na leđima je osjećao vjetar. Šum mora se jedva čuo. Ako ne može dalje, mora natrag. Ali kako da se sagne, kako da se "zgrči ako nema prostora, ako se na kosini ne nalaze stepenice? Mora se odmaknuti od stijene, a on balansira kao da je na žici, ne može ni glavu pomjeriti!

Da se odmori? . .. Ali sa svakom sekundom je sve umor¬niji jer stoji na vršcima prstiju. A tridesetmetarska provalija je mamila, vukla.

Spontano, Stvan je polagano savio koljena, skvrčio se. Desna ruka je skliznula po ravnom, a lijeva je zapela za jamicu u stijeni. To ga je spasilo! Očajnički je zabio nokte u izbočine u stijeni. Još nekoliko ovakvih kretnja i on samo što se nije srušio u bezdan. Nakon čitave serije trzaja, Stvan se ipak našao na uskoj strmoj izbočini. Cijelo mu je tijelo drhtalo. Ipak nema ničeg strašnijeg od visine. Obliznuo je usne.

— Mirno! Ne treba ništa govoriti!

Podne ga je zateklo četrdesetak metara nad morem priljubljenog poput kukca uz liticu. Cilj je nestao — samo bespoštedna stijena i on sam kako visi na njoj. Bio je uvjeren da će ovaj put izgubiti glavu. Spremao se da u posljednji trenutak u sebi suzbije stravu i krik.

Tješio se da će sve trajati kratko. Još je pokušao nekoliko puta. Ne u želji da se popne još više, već zato što mu je bilo teško stajati.

Odjednom je postalo svjetlije i pred njim se ukazalo nebo.

Ležao je prsima priljubljen uz samu stijenu. Bilo je tiho. Šum valova nije dopirao na ovu visinu.

Dočepao se vrha! Uspio je! Ne dižući glavu, ne dopustivši si ni jedan jedini pogled na drugu stranu, odmarao se pola sata, a onda se počeo spuštati natrag. Ponovo je počela agonija. Ali sada, kao da se na stijeni nije nalazio on, već netko drugi. Kao da se tijelo muči, spremno da padne, a svijest ga mirno prati sve do samog kraja, do hrpe okrvavljena mesa na stijeni.

— Ah, kako su me prevarili! Riješili su sve probleme koje sam im stvarao na tako jednostavan način. Dobro su znali da moje tijelo neće izdržati i da će popustiti pred svim tim preprekama. A ja sam mislio da imam vremena napretek. Eto, to je sve. Smrt mi dolazi tako jednostavno i bez dramatiziranja.

Odjednom je osjetio strahovitu mržnju prema svojim sucima, prema civilizaciji koja ga je bacila ovamo.

— Penjao sam se iz očaja, spustit ću se zato što mrzim. A tijelo se mučilo kojekako. Stvan je osjetio pod nogama okruglo kamenje plaže. Bez misli se spustio do vode i dugo i halapljivo pio, slušajući s nasladom svaki gutljaj u grlu.

Zaspao je. Ujutro je odmah bio na stijeni. Ravnodušan, bez emocija. Popeo se do vrha i ne pogledavši prijeko, na drugu stranu i spustio se natrag. Tako se to produžilo na čitav tjedan i pogledavši se jednom u vodi, on shvati da se istanjio, omršavio napol. Na licu su mu oštro iskočile jagodične kosti, samo su oči i dalje iskrile fanatično.

Počeo se oporavljati. Prsti više nisu krvarili, na dlanovima je izrasla debela koža. Stvan je počeo uživati u penjanju, snalazeći se na liticama poput kameleona.

Došao je dan kada Stvan više nije imao hrane. Mirno je prošetao plažom. Klopka više nije bila klopka. Sada mu se sve činilo ugodnim. Zakoraknuo je prema stijeni i bez teškoća se uzverao na vrh.

Ostao je na vrhu. Bilo mu je drago što nije pogledao s vrha ranije, jer bi tada još dojam bio uprljan strahom od stijena. Granitni plato je ležao pred njim, polako se spuštajući. U daljini, slijeva, uzdizalo se nešto nalik na polovicu jajeta postavljena donjim dijelom prema vrhu, svijetlo, gotovo bijelo. Zdesna se kamen pretvarao u veliki pehar. Zatim komadić plavog mora, prevlaka koja vodi na drugu ravan, a nad njom snježni vrh u čistom plavetnilu neba.

— Poći ću bez straha od stijena u dubinu kambrijskog kontinenta.

Kamen je bio crn pod nogama, ali je ispred Stvana u neshvatljivim prijelazima mijenjao odsjaje. Postajao je crven, rastvarao se u ružičasta jezera, razlijevao se u mrke lokve. Mjestimice se na glatkoj kamenoj plohi izdizao bijel kameni blok. Nigdje ni zrnca pijeska, ni komadićka odlomljena kamena. Cijeli plato potpuno gladak i ravan.

Postajalo je sve toplije i toplije. Pustinja se usijala kao peć i samo je koža opaljena suncem, kao što je bila Stvanova, mogla podnijeti takve temperature. Bio je strašno žedan. Vreli zrak je nailazio u naletima. Zaustavio se i istog trena je sve zastrla magla, konture krajolika su se izgubile. Zatresao je glavom. Koprena se digla. Pošao je dalje. Magla se razišla ali bi se, čim bi Stvan zastao pojavila istog trena.

Da li on sam stvara maglu? Odskočio je li stranu i na tom mjestu gdje se maločas nalazio, ugledao vlastitu s jedne strane izbrisanu figuru koja još je trenutak lelujala, a onda se istopila.

Učinio je nekoliko skokova i iza sebe uspio »uhvatiti« svoje tri figure. Tri prozračne figure koje su se jedna za drugom rastvorile i nestale.

— Znači, ja se topim.

Vrućina mu je palila prste na nogama, listove, čak i koljena. Stvan je pokušao pljunuti — htio je znati da li će proključati slina. Ali, grlo je presahlo. U ušima mu je počela neka neobična zvonjava.

Bježati? Ali kamo... Bolje je ići naprijed, na drugi kraj pustinje.

Počeo je trčati ali su mu pluća od vrelog zraka skoro izgorjela. U redu, ići će korakom. Pred njim se nalazila bijela kamena ploča, Stvan še popeo na nju. Ovdje, na metar od uzavrele ravni, bila je drugačija klima.

Ubrzo se dočepao mora. Bacio se u valove. Imao je osjećaj da će more oko njega proključati. Najeo se planktona i odmorio na valovima. Uvečer se opet popeo na vrh. Pred njim su se ukazali vrhovi planine.

Odmarao se tri dana. Od isušenog vodenog bilja je opleo školjkurog, napunio je vodom, a na vrhu premazao planktonom. Odlučio je još do večeri stići do planine. Možda je tamo i kakva rijeka. Tada će uz nju moći ući duboko u kontinent.

Noću se popeo na zaravan i s prvom svjetlošću zore došao do kratera. Gigantski pehar od lave gubio se u sjeni. Stijenke tog pehara strmo su se spuštale, a tamo dolje je zjapila crna mrlja bezdana.

— Možda su to podzemne dvorane, labirinti? Ulaz u tajnu tajni, samo crijevo planeta?

Stvan je preskočio nizak rub, sjeo na strminu i skliznuo prama dolje. Do vraga! Kamen je ovdje bio gladak kao da ga je netko polio lakom. Još ne shvaćajući što se dogodilo, Stvan se okrene kako bi se uhvatio za rub lijevka, ali ga je ta kretnja odskliznula još dublje. Glatko, kao kroz zrak. Stvan je bespomoćno ležao i tražio pogledom kakvo izbočenje za koje bi se mogao uhvatiti. Ništa. Sve je bilo glatko kao staklo.

Školjkarog mu je smetala i Stvan je skine oprezno. Ali, nije bio dovoljno oprezan. Sada se odskliznuo još za metar.

Prestao je disati. Brzo ga je obuzimala vrućina. Osjetio je kako mu se leđa znoje i odjednom shvatio da nezadrživo klizi prema dolje.

Stvana je opet oblio znoj, dok se na kraju nije zaustavio. Opet mu je koprena magle zastrla oči, a u ušima je čuo zvonjavu. Približavao se provaliji. Bijelo jutarnje nebo nad glavom bilo je u oštrom kontrastu s tamnim stijenkama lijevka.

Zatvorio je oči ležeći i sam ne znajući kako dugo. Otvorio je oči i ugledao nad sobom sunce i nebo. Prošao je s jedne strane lijevka kratera i izašao na drugu...

*

Neman je podigla njušku, glasno dahnula uskovitlajući kratak oval prašine oko pastilišta. Ustajala je i činilo se kao da se uzdiže samo dno. Voda joj se spuštala s leđa u slapovima, opasujući mrko-zeleno tijelo. Glava se uzdizala na visini od pet šest katova i tada se nad površinom ukazao donji dio trbuha. Stvarajući virove, uzdigla se prvo jedna nožica, pa druga... Zvijer je žderala. Grabila je travu u snopovima. Njuška je nalikovala na konjsku, ali je zvijer imala malene bezizražajne oči.

Spremalo se nevrijeme. Vjetar je puhao u naletima, savijajući drveće. Nešto je sijevnulo i začula se grmljavina. Jedna, i još jedna...

Grom je udario tako blizu da se Stvan spotaknuo i pao. A životinja je i dalje žderala. Poput dizalice, dizala se i spuštala šija, istezala se crna, elastična gubica.

— Kakva je to đavolština?

Grom je životinju pogodio u sam hrbat, ali ona to čini se nije ni osjetila. I dalje je poput stroja trpala ritmički u sebe cijele snopove hrane. Tek nakon pet minuta, kada joj je na hrptu iskočila čvoruga visoka oko pola metra, zvijer je digla glavu, onjušila zrak dok su joj oči nezainteresirano buljile u prazno. A onda je istim jednoličnim ritmom nastavila žderati.

— Moj mozak ovo jednostavno ne može shvatiti — pro¬mrsi Stvan u bradu.

Nevrijeme se brzo udaljilo. Tmasti oblaci su se rastvorili u male bijele oblačiće. Stvan je bio ovdje već više od tjedan dana, ali se još nije naviknuo na nagle promjene vremena. Sve vrijeme ga je mučila strašna hladnoća. U onaj prvi tren, kada je ugledao grmlje i palme, Stvan je dojurio do stabala i grlio ih kao stare prijatelje koje je izgubio davno. Čak se uplašio jačine svojih osjećaja i pomislio da će vjerojatno na kraju poludjeti. Pokušao se smiriti. Pogled na svu tu vegetaciju, zelenilo raslinja, koje tako dugo nije vidio, uzbuđivao ga je do ludila. Kada je prošao prvi zanos, osjetio je strašnu hladnoću.

Tijelo su mu prekrili čirići, poplavio je. Znao je da temperatura nije niža od dvadeset stupnjeva, ali ga ta spoznaja nije mogla ugrijati. Tijelo mu je bilo naučeno na trideset stupnjeva tople klime paleozoika.

Nije mogao trčati da se ugrije jer mu je trava dosezala do prsiju, a malokalorični puževi kojima se hranio nisu ga mogli ugrijati. Tješilo ga je što je sve živo oko njega obamrlo od nagle promjene klime.

Danima je nad vrhovima drveća visio tmasti sloj oblaka, lišće je bilo nepomično jer nije bilo ni daška vjetra, kornjača u njegovoj blizini je dremuckala nepomično, na drvetu je visjela tamna vreća, priljubivši lišće uz grane. Stvan je pretpostavljao da je to neki leteći ljuskar. Tišini je bila potpuna, gotovo kao kambrijska, ali je noću Stvana nekoliko puta probudila udaljena tutnjava, kao da se propinje cijeli kontinent.

Zbog magle nije imao pregled nad okolišem, pa se nije micao s komadića obale na kojoj se našao usred gnjilih trava. Tek je prošle noći zatoplilo, a ujutro poslije nevremena, pod sunčevim zrakama, počela se buditi priroda. Kornjača se dovukla do vode, a to što je Stvan sve vrijeme držao stijenom, odjednom se pokrenulo i on je shvatio da je to gigantska, izgladnjela životinja. Sa svih strana je dopiralo pljuskanje, klokotanje, lomljava, dreka. Stvan se popeo na obližnji brežuljak. Činilo mu se kao da je na onom istom mjestu, gdje umalo nije izgubio glavu, u kambriju. Ali, dakako, nakon milijune, stotine milijuna godina. I opet mu se učinilo da se pejzaž ipak može prepoznati.

Visoka se zaravan spustila, srušena, prorez klanca se pretvorio u ušće široke rijeke. Više nije bilo malog zlokobnog kratera sa skliskim stijenama, ali onaj udaljen, nekada uokviren snježnom krunom se sačuvao. Samo što je postao niži, manji i probudio se, postavši pravi aktivni vulkan. Ugledavši stup dima Stvan je shvatio da noćna tutnjava dopire iz vulkana.

Desno i lijevo od čunjaste uzvisine prostirali su se lanci golih brežuljaka, a cijeli prostor između rijeke i planina je bio obrastao masom bilja. Sve je bilo gusto isprepleteno raznovrsnim biljem i travama koje Stvan nije razlikovao.

Očaran, Stvan je zurio u tu netaknutu prirodu. Tako je, znači izgledala Zemlja u doba gmizavaca.

Plavo nebo, topla sunčeva svjetlost, tisuće nijansa zelenog, žuto-narančasti brežuljci na horizontu, modrina riječne vode i plavetnilo morske površine, palme kojima korijenje viri iz kaljuže...

Nečija crna tikva je izronila iz močvare, tamo druga upravo uranja — čini se da ovdje sve vrvi ljeskavcima. Ali, najviše ga je oduševljavalo zelenilo: trava, grmlje, drveće.

Na kraju su se goli kontinenti odjenuli. I to kako! Matična zvijezda brižno isijava iz bezdana svemira energiju koju planet prima i koristi vajajući različite oblike života.

Stup dima se pušio nad vatrenom gorom, golem, zastrašujući. Nad morem se izdizala još jedna tamna mrlja... Dobro, Stvan zna da će

ubrzo riješiti i tu zagonetku...

Malleyjev sistem

Miriam Allen de Ford:

The Malley System

Preveo *Nikola Popović*

— Je li to daleko? — pitala je ona. — Moram požuriti kući na školsku teleemisiju. Samo sam istrčala van da kupim slatkiša. Ja već učim kibernetiku a samo mi je sedam godina — dodala je mala hvalisavo.

Prisilio sam se da govorim nepromuklo.

— Ne, samo nekoliko koraka i neće trajati dugo. Moja mala djevojčica me je zamolila da dođem po tebe. Ona te je opisala pa sam te prepoznao lako.

Dijete me pogleda sumnjičavo,

— Ne činiš mi se toliko star da bi mogao imati djevojčicu. I ja doista ne znam tko je ona.

— Evo tu odmah — držao sam je čvrsto za rame.

— Dolje niz ove stepenice? To mi se ne sviđa... Pogledao sam brzo oko sebe, nije bilo nikoga. Gurnuo sam je kroz mračna vrata i stavio kračun.

— Što, ti si bespravni stanovnik! — povikala je zgranuta. — Ti me možeš imati...

— Zaveži! — Stavio sam joj ruku na usta i bacio je na hrpu krpa koja mi je služila kao krevet. Njezino slabašno opiranje bilo je samo još jedan izazov. Strgao sam joj hlačice s uzdrhtalih nogu.

— O, ah, sada, sada. — Krv je potekla.

Djevojčica je izvukla glavu i počela vrištati upravo kada sam utonuo u blaženstvo. Bijesan, dohvatio sam joj tanki vratić i počeo udarati glavicom o betonski pod dok krv i mozak nisu potekli iz razbijene lubanje.

Zatim sam se mirno spustio na krpe i zaspao. Nisam ni čuo kucanje na vratima.

CARLO:

— Eno tamo jednoga! — reče Ricky, pokazujući dolje. Pogledao sam kamo je upro prstom. Sklupčana ispod okvira pokretnog nogostupa ležala je tamna nepokretna masa.

— Možemo li sići?

— On je sišao i nešto tražio, jer, inače, ne bi bio tamo. Ili, jednostavno spava.

Nikoga na vidiku. Bilo je oko ponoći. Ljudi su već bili u svojim kućama ili su se negdje zabavljali. Lunjali smo ulicama već satima tražeći nešto čime bismo utukli vrijeme i razbili dosadu.

Uspjeli smo se spustiti na rukama polagano. Ove su stvari elektrificirane, ali se s vremenom čovjek nauči kako da izbjegne opasna mjesta.

Ricky je izvukao atomsku svjetiljku. Bio je to neki starkelja u svom drugom stoljeću, tako se bar doimao. Morao bi biti mnogo razumniji u svojim godinama. Tja, zaslužio je što je dobio.

Pokazali smo, tko smo. Dečki, kako se samo digao i počeo vikati kao sumanut. Sredio sam ga udarcem pete u zube. Da ste ga samo vidjeli kada je ustao i pokupio svoju odjeću koju smo mu strgnuli. Prljava siva dlaka na prsima, sva su mu se rebra vidjela, veliki opušteni trbuh, smežurana koža. Počeli smo ga obrađivati. Bilo je ogavno, ali smo ga dobro udesili. Mogao nas je vidjeti pa sam mu zato pritisnuo oči palcima. Stao sam mu cipelom za vrat da ušuti. Pretražili smo mu džepove ali u njima nije bilo mnogo. Uzeli smo kreditnu karticu. Valjda ćemo već smisliti kako da je iskoristimo a da nas ne ulove. Ostavili smo ga i počeli se penjati natrag.

Bili smo napol puta kada smo čuli zujanje prokletog koptera saobraćajne patrole iznad nas...

RACHEL:

— Pa ti si sasvim luda — siktao je na mene. — Što ti sebi, do vraga, umišljaš? Da sam se oženio s tobom po starim običajima i da sada imaš na mene nekakvo pravo?

Jedva sam mogla govoriti od plača.

— Pa zar mi ne duguješ bar malo pažnje? — jedva sam uspjela progovoriti. — Napokon, koliko sam ih ostavila zbog tebe.

— Nemoj biti tako vraški posjednički raspoložena. To što govoriš zvuči kao da smo još u tami prošlih vjekova. Kada te želim i ti želiš mene, onda je sve u redu. Ostalo smo vrijeme slobodni. A što se tiče drugih, oni su tebe napustili, zar nije tako.

Kada je to rekao, prekipjelo mi je. Krenula sam iza video-ploče gdje sam skrivala starinski laserski pištolj koji sam dobila od djeda dok sam još bila djevojčica. Još je funkcionirao a on mi je pokazao kako se njime rukuje — i ja sam ga upotrijebila. Pucala sam mu ravno u lažljiva usta.

Prestala sam pucati tek kad se pištolj ispraznio. Pretpostavljam da sam se onda onesvijestila. Prva stvar koje se sjećam jest da je moj sin s prvim mužem otvorio vrata i našao nas oboje na podu, ali samo sam ja bila živa. Dakako, onda je taj John sa svojim diplomama iz

humanistike i s osjećajem građanske dužnosti...

RICHIE:

Potpuno nepravedno! On je bio samo ušljivi dotepenec, vrag zna s kojeg planeta, a ja sam se samo malo zabavljao. Pa ovo je 2078, zar ne? A novi zakoni vrijede već dvije godine, a ti bi nezemaljski stvorovi morali znati gdje im je mjesto, a ne da upadaju bilo gdje. Park za zabavu imao je oznaku »SAMO ZA LJUDE«, a on se našao upravo na mjestu gdje sam imao sastanak s Mary. Držao je nekakav aparat u rukama i pretpostavljam da je bio turist, ali je morao ustanoviti što je što, prije nego što je kupio karte. Ne bi im trebalo dopuštati da švrljaju tako slobodno po Zemlji, bar ja tako mislim.

Umjesto da je umakao što dalje, imao je smjelosti čak da me upita — Možete li mi reći — tako je počeo onim piskavim glasom s krivim akcentom.

Malo sam uranio, pa sam pomislio, hajd' da vidim što će biti. — Da, ah, da mogu vam reći — nakesio sam se. — No u jednu sam stvar siguran: za moj ukus svakako imate previše prstiju na tim šapama..

Pogledao me je iznenađen, a ja sam se jedva suzdržao od smijeha. Osvrnuo sam se, Ove su kućice privatne i nikoga nije bilo u blizini, vidio sam sve do ulaza u park, a Mary još nije bilo na vidiku. Izvadio sam iz džepa oštar nožić koji nosim za obranu.

— I mrzim takve uvrnute repove — dodao sam. — Mrzim ih ali ih sakupljam. Daj mi svoj.

Sagnuo sam se, zgrabio taj odurni rep i počeo ga rezati pri dnu.

On je dreknuo i pokušao umaći ali sam ga čvrsto držao. Mislio sam ga samo malo zaplašiti, ali on me izazvao. Kada sam vidio ljubičasto obojenu krv, pozlilo mi je pa sam se još više razbijesnio. Čuvao sam se da me ne udari ali on nije ni pokušavao nego se onesvijestio. Do vraga, nikada ne znaš na čemu si s tim dotepencima — jer po onome što znam o njima, on bi mogao biti i ONA.

Odrezao sam rep i otresao ga od krvi. Bio sam spreman da ga još udarim po glavi i gurnem u grmlje ali netko je nailazio. Pomislio sam da je Mary, jer ona uvijek naiđe iznenada, pa sam zato pozvao — Hej, saharinčiću, pogledaj kakav sam ti suvenir našao!

Ali, nije bila Mary. Bilo je to jedno od onih mršavih federalnih njuškala...

BRATHMORE:

Ponovo sam gladan. Snažna sam i vitalna ličnost; potrebna mi je prava hrana. Zar te budale očekuju da ću neprekidno živjeti od neurosintetske i enzimirane hrane? Kad sam gladan, moram jesti.

A ovaj put bio sam sretne ruke. Moja ih mala obavijest uvijek primami; ne naiđe uvijek ono što baš želim, a tada ih puštam da odu i čekam drugoga. Sada je naišao baš pravi — sočan i nježan i ne previše mlad. U premladih nema dovoljno mesa na kostima.

Vrlo sam metodičan: zapisujem. Bio je to sedamdeset i osmi za sve četiri godine, otkada mi je sinulo da stavim oglas u dnevne novine na komunitajpu. »Traži se partner za ples, muškarac ili žena od 16 do 23 godine«. — Jer poslije tih godina ,ako su doista plesači, mišići su im pretvrdi.

S dvadeset i četiri satnim radnim tjednom svaki drugi radnik na kompjutoru ili radnik u servisu odaje se nekom zabavnom hobiju, a predosjećao sam da mnogi žele postati dobri plesači. Nisam rekao da sam na »tri de« ili na »senza živom« ili na nekom zabavnom punktu, no gdje bih inače bio? Koliko ti je godina? Gdje si učio do sada? Kako dugo? Što znaš? Pustit ću glazbu pa mi pokaži.

Nikada mi ne pokazuju predugo — ipak toliko da ih mogu brzo ocijeniti koliko mi vrijede. Imam pravi ured na 270. katu Sky-High-Rise. Sve vrlo ugledno. Moje ime — ili ime kojim se koristim — na vratima je. — Zabavljački menedžer.

Ako zadovoljava, kažem — U redu. Sada ćemo u moju vježbaonicu da vidimo kako će ići zajedno.

Penjemo se gore i s kopterom dalje — ali prema mom skrovištu. Ponekad postaju nervozni ali ih umirujem. Ako ih ne mogu umiriti, spuštam se na najbliže sletište i kažem — Napolje braco ili sestro, već prema tome. Ne mogu raditi ako nemate povjerenja u mene.

Dva puta su cajkani došli u moj ured zbog nekih nesuvislih pritužbi, ali sam to brzo sredio. Ne bih ni pomišljao na ples da nisam imao dokumente za to. Trebali ste me vidjeti prije desetak godina kad sam bio fanatik plesa i profesor.

O onima koji su nestajali, nitko se nije brinuo previše. Obično nikome i ne kažu kamo idu. Ako i kažu i mene poslije pitaju, tvrdim da nikada nisu bili kod mene, a nitko mi ne može dokazati da jesu.

Tako tu je broj 78. Žensko, devetnaest, zgodna i bucmasta, bez jakih mišića.

Kada smo jednom u kući, sve ostalo je lako.

— Obuci svoju trenirku, seko, pa ćemo u vježbaonicu. Tamo ti je svlačionica, koja je bila tako uređena da se ispuni plinom kada samo pritisnem dugme. Traje oko šest minuta, a onda u moju specijalno uređenu kuhinju. Odjeća u peć za spaljivanje smeća, a sve što je metalno i od stakla u aparat za otapanje i u rastvarač. Kontaktne leće, nakit, novac, sve tamo nestaje. Nisam kradljivac. A onda u peć, dobro zamašćena i začinjena.

Za pola sata je onako kako je volim. Poslije jela, kada pospremim sve, peć za spaljivanje smeća pobrinut ću se za kosti i zube. Jednom i za žučni kamenac, nećete vjerovati. Izabrao sam nekoliko pića da mi poboljšaju apetit, uzeo svoje noževe i viljuške — prava antika, mnogo su me stajali — to je još iz dana kada su ljudi jeli pravo meso.

Bogato i pušeći se, fino smeđepečeno i sočno iznutra. Želudac mi je

počeo krčati od zadovoljstva. Zagrizao sam prvi ukusni zalogaj

— Aaaah! Do sto... što je ovo? Nešto s njom nije kako treba? Mora biti da je ona jedna od onih koji uživaju u polaganom drogiranju otrovima! Strašna bol mi prođe cijelim tijelom. Skvrčio sam se. Ne sjećam se da sam vikao ali su mi pričali da su me čuli na cesti i napokon je netko provalio u moj stan.

Odnijeli su me kopterom u bolnicu i morali su izmijeniti pola želuca.

I dakako, našli su i nju...

*

— Vrlo, vrlo zanimljivo — reče čuveni kriminolog, koji nas je posjetio iz Afričke unije. On i upravnik sjedili su u upravnikovoj kancelariji i na ekranu promatrali kako tehničari uklanjanju aparate za moždane stimulacije i praćeni robotstražarima vode četiri čovjeka i jednu ženu (ili je i onaj posljednji bio žena? Teško je bilo razaznati) omamljene i klecavih nogu u ćelije za odmor.

— Hoćete reći da ovo ponavljate svaki dan?

— Svaki dan njihova boravka nakon osude ovdje. Većina je osuđena doživotno.

— Radi li se tako sa svim zatvorenicima ili samo sa zločincima koji su počinili krvni delikt?

Upravitelj se nasmijao.

— Čak ne ni sa svim zločincima — rekao je. — Samo s onima koje svrstavamo u I klasu. To su samo ubojice, otmičari i slučajevi silovanja i sakaćenja. Ne bi bilo preporučljivo da pljačkaše i slične tjeramo da proživljavaju svaki dan svoju posljednju pljačku — imali bi dovoljno vremena da analiziraju gdje su pogriješili i da se za slijedeći put, kada jednom izađu odavde, bolje pripreme.

— A da li ih taj postupak odvraća i zastrašuje?

— Kad ne bi bilo tako, ne bismo ga upotrebljavali. Znate da postoji jedna odredba u Interameričkoj uniji protiv okrutnog i neadekvatnog kažnjavanja. Ovo se više ne drži neadekvatnim jer su naš Vrhovni sud i apelacioni sudovi zemaljskih regija presudili da to nije okrutno. To je terapija.

— Mislim da li odvraća ili zastrašuje potencijalne kriminalce koji su na slobodi?

— Sve što mogu reći jest da svaka srednja škola ima tečaj o osnovnom Krivičnom zakoniku s desetak televizijskih prikaza ove procedure. A bilo je dosta i popularnih prikaza. Često su me i intervjuirali. Od dvije tisuće pitomaca ove institucije (a to je prosjek) samo na petoricu primjenjujemo taj postupak.

Postotak teških zločina je u našoj Uniji sada s najvećeg pao na najmanji na cijeloj Zemlji za posljednjih deset godina otkako smo ovo uveli.

— Ah, da informiran sam o lome, dakako. Upravo sam zbog toga i došao da vidim bi li bilo poželjno da i mi uvedemo taj postupak. Kako rekoste, ja sam jedan od posljednjih posjetilaca iz drugih regija Zemlje.

— Da to je točno. Istočnoazijska unija upravo sada razmatra primjenu toga postupka, a ostale unije već su ga počele primjenjivati.

— Kakvi su rezultati? Dakako, znam da oni ne mogu sada nastaviti zločinačku djelatnost, ali kako djeluje na njih, kakav je psihološki efekt?

— Princip je ustanovio — počeo je tumačiti upravitelj — naš čuveni kriminolog Lachim Malley...

— Da, znam, svakako jedan od najvećih...

— Mi ga kao takva i cijenimo. Na ideju je naišao proučavajući banalnu narodnu predaju. U pradavna vremena, kad su trgovine bile još privatne, i kada su ljudi bili plaćeni da u njima rade i poslužuju, običavali su, naročito u trgovi¬nama kolačima, slatkišima i sličnim delikatesama, a koje su mlađi toliko voljeli, a vjerujem i u pivnicama i vinarijama, dopuštati novozaposlenima da se najedu i napiju dosita. Ustanovljeno je da su se vrlo brzo zasitili, a nakon toga im je postalo čak i ogavno ono za čim su toliko čeznuli donedavno, a to je uštedjelo mnogo muka i novaca, ako se gleda na duži rok.

— Malleyju se učinilo ako neki opasni kriminalac bude prisiljen da stalno ponovo gleda i proživljava epizodu koja ga je dovela u zatvor, tako reći iz dana u dan, da će to na njega djelovati slično. Kako sada uz pomoć nauke koja je unaprijedila te metode, možemo aktivirati bezbolno svaki djelić mozga električnim stimulacijama, odnosno odgovarajući dio mozga, tu smo metodu počeli i ovdje primjenjivati prvi.

— Pa, djeluje li na njih?

— Najprije su najokorjeliji, kao masovni ljudožderi ili kidnaperi na primjer, uživali u vlastitom zločinu. Manje okorjeli su se odmah od početka opirali i strahovali od postupka. Pa čak i oni najgori, koji su tek počeli izdržavati kaznu, kao ona dvojica mladića, prvo su osjećali dosadu, onda su bivali zasićeni, da bi nakon izvjesnog vremena, osjećali potpunu odbojnost prema svojim djelima i prvotnim na¬gonima. Neki su vrlo pokajnički, a među njima i okorjeli kriminalci, uskoro padali na koljena i molili me da ih pustim da zaborave. Dakako, nisam to smio učiniti.

— A kada su izdržali svoju kaznu? Jer, pretpostavljam, da i kod vas doživotna kazna ne traje duže od petnaest godina, što onda s njima?

— Kod nas je oko dvanaest u prosjeku. Ali, neke od ovih, kao na primjer ovog posljednjeg, nikada nećemo moći otpustiti s potpunom sigurnošću. Ne mogu se prilagoditi. Jer, ako ne uzmemo u obzir ovaj

dnevni postupak, ne žive ovdje loše. Imaju sav komfor, mogu se obrazovati i rekreirati, mogu ih posjećivati žene i mnogi od njih rade vrlo korisne poslove kao da nisu zatvorenici.

— Ali, što je s onima koje puštate na slobodu? Jesu li se neki ponovo odali zločinima? Imate li povratnika među njima?

— Ne, nikada nismo imali povratnika koji je bio tretiran po Malleyjevoj metodi — reče upravitelj oklijevajući. — No, mislim da mi je dužnost da vam kažem kako ovaj sistem ima i nedostataka... Do sada nismo mogli otpustiti ni jednog kažnjenika da se vrati u društvo pošto mu je kazna istekla. Svakoga smo morali prebaciti u duševnu bolnicu.

Afrički kriminolog je šutio. Onda prijeđe pogledom prostoriju u kojoj je sjedio. Sada je prvi put zapazio armirane zidove, neslomljivo staklo na prozorima, elektronsko oružje upereno u vrata, spremno da se aktivira pritiskom na dugme Tia upravnikovu stolu.

Upravitelj je pratio taj pogled i pocrvenio:

— Mislim da se bezrazložno plašim — reče on objašnjavajući. — U stvari svi su zatvorenici pod vrlo dobrom paskom a robotstražari imaju nalog da pucaju pri najmanjoj sumnji, ali, znate, stalno imam pred očima iskustvo svojeg prethodnika kada su on i Lachim Malley...

— Znam, dakako — reče Afrikanac — da je Malley umro iznenada za posjeta ovom zatvoru. Kako je objavljeno, od srčanog napada.

— Moj je prethodnik bio malo nemaran — napomene upravitelj s kiselim osmijehom. — Imao je potpuno povjerenje u Malleyjev sistem i nije imao ni robotstražare da pokrivaju tehničare, niti je osuđenike dao pretražiti prije dnevne procedure da vidi imaju li nekakvo oružje. Tada ih je bilo nešto više za ovaj postupak, četrnaest toga dana. Svladali su tehničare i provalili u ovaj ured... — Oh, da, Malley je umro od srčanog napada. To se isto dogodilo i mom prethodniku. Ravno kroz srce, obojica.

Moderna basna

Radu Honga:

Basni modern

Preveo *Lucijan Koraku*

Poslije brzog, nervoznog kucanja na vratima, čulo se »slobodno«. U kancelariju urednika literarne redakcije za mlade uđe dvadesetogodišnji mladić, crnomanjast i razdragan. Bio je visok gotovo metar i devedeset, i najvjerojatnije je to razlog što u prvim trenucima nije ni spazio lektora Gorea, koji je zajedno s peticama imao metar i šezdeset pet i koji kao da je nestao negdje u raskošnoj, golemoj fotelji. Napokon ga je pronašao, podigao s fotelje i bacio mu u naručje cijelo brdo rukopisa. Gore zamalo da se sruši pod težinom rukopisa, jer, činilo se, da su imali više kilograma nego on. Mladić je čekao strpljivo.

— Izvolite — reče Gore, gledajući mladića kao veliku statuu. — Što želite?

— Htio bih da štampam knjigu bajki.

Gore se počeo vrpoljiti u fotelji, gledajući brdo rukopisa pred sobom, otprilike pet stotina tipkanih strana, i upita:

— Vaše ime?

— Furiozni Eustahije, u literarnim krugovima hazvan Geonaja i Lažljivac. Znate, Geonaja je mnogo zaljubljena u mene, a Lažljivcem me nazivaju jer pišem samo bajke. Molim vas, ako imate malo vremena, pogledajte rukopis. Jako me zanima što vi mislite o tim mojim bajkama.

Došljak je bio vrlo simpatičan, pa ga je Gore pozvao da sjedne iako je imao doista malo vremena. Skuhao je kavu i počeo čitati. U toku čitanja mijenjao je boju lica kao kameleon. Nakon četiri sata, za koje vrijeme se Eustahije nije ni pomaknuo s fotelje, Gore ustane, krene prema prozoru i prvi put, otkako radi u ovoj redakciji, zažali što je kancelarija na trećem katu, jer je osjećao potrebu za jednim skokom ali bez posljedica. Uzdahnu duboko, sada malo smirenije, i približi se pisaćem stolu. Eustahije je nestrpljivo očekivao što će reći Gore.

— Što kažete? — upita.

— Što da kažem?

— Kako vam se čini?

— Mislim da su nužne neke intervencije u tim vašim bajkama. Takve kakve su ne mogu biti štampane.

Eustahije naglo ustade. S lica nestade blaženog osmijeha:

— Neću ništa mijenjati — reče odsječno. — To je moje djelo i ja ne dopuštam...

— Dobro, ali...

— Nikakvo ali, ja sam svoje rekao.

— Morali biste shvatiti da postoje neke sudbinske greške. Nisu velike, možemo ih odmah ispraviti. Evo, ovdje, na petoj strani, piše: »Vračara se izgubi u šumi. I tako, hodajući, naiđe na jednom puteljku na putokaz i na njemu znak za plus i beskonačnost. Tog je trenutka shvatila da se nalazi na pravom putu«. Zar nisi mogao tu staviti nešto drugo? Odakle će vračara znati što znači beskonačnost i što će tu putokaz, i kamo bi mogla stići slijedeći taj znak?

— Na odredište — reče Eustahije. — Zar do sada niste čuli da postoje i simbolične bajke?

— A ovdje, što ste htjeli reći ovom frazom: »Ljudi šume stanovali su u četvorokatnim blokovima sagrađenim patriotskim radom.« Zar ne bi bilo bolje da ste napisali da stanuju u groti?

— Grota, a sagrađena patriotskim radom! Budimo ozbiljni, čovječe!

— Ima tu i drugih grešaka. Na četrnaestoj strani piše: »Princ pogleda na sat. Trebalo je čekati još dva sata do dolaska lijepe princeze.« Otkud princu sat?

— Možda ga je ukrao!

— Da ne nabrajam sada ostale greške koje sam uočio — reče Gore, i doda: — Crveni kralj poklanja svom sinu tobolac za strijele, luk i mitraljez, kojim je ratovao, a lovac na orlove ima mokasinke od zmijske kože; Snjeguljica pere rublje svojim omiljenim deterdžentom »Super«; vuk donosi jarićima plan nove lokacije, nove upute da uđe u kuću i požđere ih; dobra vila priča uz kavicu... Ima i drugih grešaka, ali nemam vremena da ih sve nabrojim. Slažem se da ih sam ispravim, jer vi niste jedini autor koji griješi. Poznavao sam velike pisce koji su često griješili nesvjesno, igrajući se riječima, ali završna fraza bila je uvijek ona prava. Evo da vam još citiram: »Uzalud se mi borimo osam sati dnevno, reče Zmaj lijepom Princu u toku ručka...« Ovo bi samo jedan idiot-urednik dao štampati. Gospodine Eustahije, idite i nađite takva urednika da vas lansira. Sada izađite!

Našavši se na ulici, mladi prozaist Eustahije Furiozni, nazvan Lažljivac, zaustavi se ispred novinskog kioska i reče više za sebe:

— Bezobraznog li zmaja. Što mi je taj sve nadrobio!

Dokaz

Dmitrij Karasev:

Dokazatjeljstvo

Prevela *Jadranka Vrbnjak Ferenčak*

Sergej otvori oči. Promatrao je igru zeleno-žutih mrlja svjetla na glinenom podu podno svojih ruku. Okrene glavu i zažmiri. Kroz rascjep je bliještalo užareno, nepoznato sunce. Negdje je ritmički odzvanjalo udaranje batova. Sergej ustane i prijeđe tri koraka prema vratima.

Greda brvnare je toliko ugrijana da je opekao ruku. Dugački list, poput palmina, leluja na vlažnom vjetru zajedno sa svojom sjenom. Ispred brvnare je nešto nalik na pločnik. Na njenu kraju visoko se dižu plameni jezici ognja, zveče mlatovi; milozvučno gudi nakovanj. Zemlja leluja pred očima kao u nedosanjanu snu. Desno, iza redova zelenih grmova nalik na lijehe u povrtnjaku, uzdiže se divovski metalni cilindar.

Dvadesetak metara od Sergej a, crnputasti kovači se iscrpljuju do iznemoglosti, sijeku i udaraju mlatovima. Tko su kovači? Što rade teškim batovima koji se u njihovim brončanim rukama čine poput laganih pera? To što izrađuju podsjeća na ogrlice. Pa jasno! Prave ogrlice za svoje žene, a metal razbacan uokolo su kalupi! Znači da se nalazi na samom početku željeznog doba. Gdje je? Što se dogodilo?

Polako slijedi svoje misli i sjeća se svega što mu se dogodilo. Sada zna! Metalni cilindar na desnoj strani je raketa. Njegova raketa! Sjeća se praska i udarca koji mu je razbio živce i svaku koščicu kao da je od stakla. Sjeća se munjevitog plavog blijeska poslije kojeg je nastala tama, san, ništavilo. A raketa je s njegovim tijelom nastavila let u nepoznatom pravcu.

Automati-sistemi su brinuli za njegov život poslije havarije. Letio je svemirom osiguran njihovom pažnjom. Raketa je očito odoljela nesreći. Ali kamo dalje? Veza je svakako bila prekinuta. U trenutku havarije bio je odsječen od baze. Znači da uređaji nisu mogli konzultirati bazu.

I kada se sve to dogodilo? Koliko je ležao u nesvjestici? Koliko je letio? Dan, dva? Možda nekoliko godina?

Sergej pokuša predočiti položaj rakete u trenutku nesreće. Dakako, s mjesta na kojem se sada nalazio raketa se doimala poput injekcije, s vrhom prema gore. Isijavala je plava svjetlost. Onog trenutka, one sekunde kada je raketa ostala lebdjeti, tada se od nje trebao odvojiti maleni bijeli kružić. Automati su morali izbaciti plutaču s radio-stanicom, kako bi bila pri ruci posadi u slučaju katastrofe. Taj »pojas za spašavanje« mora da je negdje blizu. Mora ga pronaći.

Pokušao je izići i osjetio željezni stisak iza leđa. Osjećao je čelične zagrljaje u rukama, u odjeći, u leđima. Pomislio je da su mu zacijelo slomljena rebra. Pokuša se osloboditi, ali osjeti strašnu bol u lijevoj ruci, kao da su ga proboli nožem. Slabo je kriknuo — ne od boli već od zaprepaštenosti. Pustili su ga. Shvati da je zarobljen.

Stajao je kraj utabane zemljane stazice s prašnjavim površinskim slojem i polako dolazio k sebi. Spazio je »plutaču« s radio-stanicom. Prepoznao joj je antenu koja je stršila poput udice ili koplja. Prepoznao je komadiće plutače i kutijice s rezervnim dijelovima. Dakako, domoroci su ih s velikim trudom kovali u svjetlucave ogrlice.

U dubokoj sjeni palmi igraju se djeca. Žene ga promatraju iz prikrajka, ne skrivajući strah i znatiželju. Ispod nadstrešnice leži mrtvo tijelo dječaka. I muškarci zure surovo i znatiželjno. Nečije ga ruke grubo guraju prema nakovnju. Za njih je on čovjek koji je pao s neba. Spasonosna antena (posljednja mogućnost za vezu sa Zemljom) — za njih je koplje čovjeka koji je doletio s neba. I to stoga što je ta antena pri padu usmrtila dječaka. Sada mu je štošta jasno. Očigledno je da mu žele učiniti malu uslugu — što prije ga otpraviti na nebo, odakle je i došao. Ali zašto to nisu već učinili? Dok je još ležao u nesvjestici?

Netko je udarao u bubnjeve. Tek što su utihli posljednji udarci tam-tama pojavio se lik koji je privukao pažnju cijelog sela. Sjedeći na kožnom prijestolju što je nalikovalo na veliko sedlo, nadvisivao je sve prisutne za dobrih pola metra. Njegovo snažno tijelo je odražavalo nevjerojatnu snagu koju je još više isticalo samouvjereno držanje. Lice mu je imalo svečan izražaj i Sergej shvati da mu je život u rukama toga moćnog bića.

Ukazaše mu prstom na Sergej a i on ozbiljno zakima glavom. Prinesoše mu dugu motku vrška ukrašenog raznobojnim svilenim vrpcama, i on, ustavši sa svog prijestolja dostojanstveno obiđe gomilu, mašući značajno vrškom svoje palice.

— Ngomo! Ngomo! — zažagori gomila, a žene padoše na koljena klanjajući se tom neobičnom biću. »Zacijelo je to vrač«, sine Sergeju.

Međutim, u tom obredu otkrivanja istine bilo je još nekakvih ceremonija, nepoznatih Sergeju. Ngomo je zastao na sredini čistine i zabio u zemlju svoju motku. Donijeli su mu veliku drvenu čašu ispunjenu do vrha nekom tamnom, gustom tekućinom. Vrač ju je

stavio ispred sebe, nekoliko se puta nadvio nad njom, dok su mu iz grla izlazili neki neartiku¬lirani zvukovi koji su nesumnjivo ostavljali na prisutne snažan dojam. Odjednom se ritmički počeo ljuljati oko čaše s tekućinom i motkom, tako da mu se duga kosa splela sa svilenim vrpcama što su lepršale na vjetru.

Sve se žešće njihao, i bilo je očito da tako polako pada u trans, ne zaboravljajući se od vremena do vremena približiti čaši, spuštati se na koljena i klanjati kao nekom božanstvu.

U rukama mu se odjednom pojavio talisman u obliku zmijske glave kojom je silno mahao u taktu ljuljana tijela dok se ritam njihova kretanja luđački ubrzavao.

— Ngomo! Ngomo! — urlala je gomila, instinktivno kopirajući čudesne pokrete tijela svoga vrača.

Napokon se to suludo ljuljanje počelo usporavati, a lica u gomili bila su napeta od pažnje, okamenjena u iščekivanju novog. Možda su sada očekivali nekakvo proročanstvo, nadali su mu se i nestrpljivo ga čekali.

Ngomo se zaustavio licem uz posvećenu čašu i upro prstom u Sergeja, pa u nebo. Prst mu je bio usmjeren prema zenitu.

— Logično — pomisli Sergej. Sada je već potpuno došao k sebi. Istina se pred njegovim očima razotkrila u svojem punom obliku.

Vrač se već naočigled umorio od proricanja i ispitivanja mračnih sila. Kao da se odjednom sjetio tekućine pred sobom. Zgrabio je čašu, spustio se na koljena i počeo halapljivo ispijati sadržaj čaše. Pri tom je gadno mljeckao i srkao, razlijevajući napitak po sebi. Gotovo se ugušio. Povraćao je i nastavljao piti svoje trave kao da ga na to tjera neka nevidljiva sila.

Trajalo je to sve dok lice Ngomoa nije postalo svijetlo-žuto i na kraju zeleno.

Ritual otkrivanja istine nije završio. Skočivši na noge, Ngomo učini još nekoliko krugova oko zanijemljele gomile domorodaca, iščupa zabodenu motku i baci je prema začaranoj rulji.

Zatim su uslijedile duge litanije koje očigledno nitko nije mogao razumjeti. Bili su to neizražajni, nejasni krici. A njegova poza kao da je govorila: »Samo to i jedino to može biti istina, kako sada tako i zauvijek«.

Približivši se mrtvome tijelu dječaka na kojega je tren prije bacio talisman, Ngomo krikne, grubo protrese mladića i ovaj odjednom skoči i izgubi se u grupici žena. Vrač još nekoliko puta neartikulirano krikne, sruči se na brižno pripremljen ležaj, zaspavši istog trena.

Sergejevi čuvari brončanih lica bez riječi pokazaše na antenu.

»Brani se, ratnice«, govore njihova mrka lica. »Podigni svoje koplje!«

Eto, zašto ga nisu ubili još tamo u kolibi ili dok je još bio u

nesvjestici! Eto, zašto nisu dirali radio-stanicu. Ovdje, na pragu kamenog doma ubojstvo nenaoružanog se smatra nečasnim!

Utihnulo je ritmičko udaranje batovima. List koji se otkinuo s grane, bešumno pada u travu. Zna da bi ih mogao ubiti četvoricu prije nego taj list padne na tlo i dotrčati do rakete. A tamo...! Sergej dobro zna. Ne može zaustaviti snagu njihovih mišica. Udarci će biti ubojiti i brzi kao munja. Ubit će četvoricu i ostati živ. Ali, kako će poslije toga preživjeli dočekivati one koji će doletjeti poslije njega, slijedećom raketom? I zar igre smrti, igre rata — zar to nisu zabranjene igre? Kako da im to rastumači? Kako im reći da nije ratnik? Mora objasniti. I to brzo, dok ne bude prekasno.

List je napokon, polako lelujajući pao na tlo. Trenutak. Proračunanim pokretom zgrabi bat iz ruku jednog od čuvara, uspješno izmaknuvši kopljima koja su bacili na njega. Mlat udari o nakovanj. Još tren i Sergej zgrabi antenu. Pokidao ju je u bezobličnu gomilu i bacio u stranu i tako izgubio posljednji kontakt sa svojom civilizacijom. Sada je bio bez oružja. Više nije mogao uraditi.

Začuje glas koji je nešto tumačio na iskrivljenom španjolskom ili francuskom jeziku. Je li se to njegova raketa vratila natrag na Zemlju? Vratila se i spustila negdje u prašumama Južne Amerike? Ili Afrike? Za njega to više uopće nije bilo važno.

Dodatak

PRIKAZI • VIJESTI • OSVRTI • DOGAĐAJI • POLEMIKE

Nove knjige »Kentaura«

»Jugoslavijina« biblioteka znanstvene fantastike »Kentaur«, u posljednje vrijeme naprosto nas zasipa novim knjigama. Naravno da smo zbog toga vrlo radosni, ali recenzenta sila novih naslova stavlja u nezavidan položaj iz jednostavnog razloga što fizički ne može pročitati sve knjige u razumno kratko vrijeme, kako bi javnost ažurno obavijestio o njima.

Iz te gomile novih naslova »Kentaurove« biblioteke izdvojio sam tri naslova. To su Barjavelov »Neoprezni putnik«, Mathesonnova »Ja sam legenda« i »Kolevka za macu« od Kurta Vonneguta. Svaka je na svoj način tipična za znan-fan — »Neoprezni putnik«: ludnica s vremenom; »Ja sam legenda«: čisti šiz-horor; »Kolevka za macu«: posve posebna ludnica.

O svakoj ćemo reči naravno nešto više, ali bi najprije htio čitaoce »SIRIUSA« upozoriti da je ta biblioteka nedavno objavila i Lemov »Glas gospodara«, i Bradburyjevog »Tetoviranog čovjeka«. Naklada od osam tisuća primjeraka podatak je kojeg također ne mogu zaobići, jer je i te kako relevantan za procjenu realnog stanja zanimanja za znan-fan u našoj zemlji.

I prije nego što čitaoce »SIRIUSA« upoznam sa tri nova »Kentaurova« romana, jedan mali upitnik uputio bi redakciji ove biblioteke. Upitnik je

jednostavan, i nalazi se na kraju kratkog pitanja: hoćemo li biti uskoro iznenađeni romanom domaćeg autora? Vjerujem da će se čitaoci »SIRIUSA. složiti s ovim pitanjem, posebno ako imamo u vidu uspjele natječaje »Andromede« i zbirku »YU SIRIUSA«. A sada knjige.

Rene Barjavel francuski je pisac znanstvene fantastike. Rođen je 1911. godine. Roman »Neoprezni putnik« objavljen je prvi put 1943. godine, najprije u časopisu »Je suis partout«, a godinu dana kasnije štampana je i knjiga pod tim naslovom. Godine 1958. Barjavel drugom izdanju ovog romana dopisuje post-scriptum pod naslovom »To be AND not to be«. u kojem sažima čitav problem paradoksa vremena pitanjem sadržanim u naslovu post-scriptuma.

U kontekstu već pomalo klasičnog poimanja znan-fana Barjavelov roman je pomalo »izvan vica«. Tehnika i tehnologija malo ga zanimaju, i ne trudi se objašnjenjima. Za njega je gotova stvar supstanca »noelit«, koja omogućava skokove u vremenu i prostoru.

Svoju maštu pisac oslobađa tek po ostvarenju skoka. Moram priznati da me je ta mašta iznenadila. Ona pripada nadrealističkoj tradiciji u najboljem smislu te riječi. To se posebno odnosi na one dijelove Barjavelovog romana gdje se on upušta u opise svijeta godine 100.000. Osebujnost Barjavelovog romana međutim dolazi do punog izražaja tek pri završetku, odnosno u posljednjoj epizodi putovanja kroz vrijeme, kada glavni junak, izvjesni Saint Menoux. slučajno ubija svog direktnog pretka, i time navodi Barjavela na razmišljanja iznesena u postscriptumu. Treba reći da su takva razmišljanja, razmišljanja na temu paradoksa vremena i problema kauzaliteta, kasnije, posebno u novijem znan-fanu razložena daleko zrelije, ali i ova — Barjavelova — nisu zanemariva.

Richard Matheson pripada danas već zreloj generaciji američkih pisaca znanstvene fantastike. Rođen je 1926. godine. Roman »Ja sam legenda« objavljen je prvi put 1954. godine.

To je napet, uzbudljiv roman. Tematski je vezan uz literarnu tradiciju romana strave i užasa (horror), ali opću razinu žanra kvalitativno znatno nadilazi. Sažeto, roman je povijest posljednjeg čovjeka, koji se uporno tri pune godine bori protiv vampira. Čitav roman doživljava šokantni obrat u času kada spoznajemo da su vampiri postali novo stanovništvo Zemlje, a da je čovjek samo posljednji primjerak vrste koja je izumrla i koja mora nestati — jer nije vampir. Roman »Ja sam legenda« obiluje brojnim situacijama punim akcije koje će — vjerujem — čitaocu pružiti uzbudljive trenutke čitanja.

Posebne podatke o Kurtu Vonnegutu ml. rođenom 1922. godine mislim da ne treba davati. Svaki ljubitelj znan-fana poznaje manje ili više ovog autora i njegova djela. Čitaoce »SIRIUSA« podsjećamo da je nedavno (u ožujku ove godine) dvotjednik »OKO« na vrlo iscrpan način prikazao ovog autora. Zato neka ovdje bude samo riječ o »Kolevci za macu«, Vonnegutovom romanu iz 1965. godine. Radi se bez sumnje o antologijskom djelu novijeg znan-fana, premda bi ovakva kvalifikacija razljutila Vonneguta. Taj autor naime ne priznaje svoju pripadnost žanru; od znan-fana kao žanra Vonnegut se javno distancirao u intervjuu objavljenom u reviji »Playboy« u srpnju 1973. Bilo kako bilo. »Kolevka za macu« pun je pogodak biblioteke »Kentaura, a ta je biblioteka — znamo — znan-fanovska.

Zapanjuje međutim nevjerojatna tematska aktualnost »Kolevke«. Bokononizam, ludi znanstvenik, industrijalac, ambasador, banana-država, diktator, pukovnik i istraživač, patuljasta ruska balerina i američki liliputanac, to je košmar glavnih likova koji tvore jedan naopaki svijet, koji i naopako svršava smrznut »ledom 9«. Ali taj svijet je ogledalo, u njemu prepoznajemo poznate nam likove sa svjetske pozornice, koji nas isto tako ludo mogu dovesti stvarno do »leda 9« ili

do nečeg još strasnijeg. To je jedna dimenzija »Kolevke«. Druga, paralelna jest njena narativna komponenta. To je pravi karusel vrckavih dijaloga, najnemogućijih logičkih i rečeničnih srazova, i u tome prepoznajemo ruku majstora Vonneguta ml. kojemu je do literature, a od znan-fana što ostane! Takav znan-fan — sjetimo se samo Lema ili LeGuinove — obično je i najbolji. (Odlomak iz tog romana SIRIUS je objavio još poodavno — op. ur.).

Od tri spomenute knjige novog kola »Kentaura« toplo bih preporučio upravo ovu posljednju. Mislim da je najbolja.

Još nešto. Znan-fan nema nikakve veze s dizajnom i vizualnim umjetnostima. »Kentaurova« biblioteka međutim oprema svoje knjige s mnogo ukusa i na suvremen način. Ono što nas posebno raduje jest da se naslovne strane u pravilu opremaju nekom slikom jugoslavenskog autora.

Želimir Koščević

Ljubavlju
protiv
nečovječnosti

Jedan od novijih naslova u biblioteci »Kentaur« prilično je značajan za cjelokupni znan-fan. Riječ je o romanu »Ljubavnici« (»The Lovers«), što ga je napisao poznati američki pisac Philip Jose

Farmer. Treba odmah napomenuti da prijevod izlazi sa 27 godina zakašnjenja — kako bi se lakše moglo odrediti mjesto tog djela u znan-fanu.

Pedesetih godina pisci znanstvene fantastike polako se počinju oslobađati tehnološko-tehničke orijentacije, tako da društvene znanosti sve više utječu na njihova razmišljanja. Društveni odnosi, načini života, psihološka problematika i politika postaju polja istraživanja. Ali još je jedno područje gotovo nedotaknuto — seks.

I dok se likovi u djelima zaljubljuju i vjenčaju nekom normalnom rutinom, jedno široko područje ljudskog bića ostaje zanemareno ili tek usput spomenuto u djelima znan-fana.

Farmeru se stvarno mora priznati da je svojim romanom uzburkao duhove, iako nam se danas, iz ove distance cijela stvar može pričiniti pomalo naivnom (tj. seks u spomenutom romanu).

U svijetu, kojim vlada totalna zbrka nakon apokalintićkog rata, civilizacija je dosegla razinu totalitarnog društva, u kojem su ljudi strogo podijeljeni po svojim funkcijama, a religija je samo skup dogmi koje se ne smiju dovoditi u pitanje. Odnose između ljudi kontrolira državni aparat. Takva nas slika svijeta umnogome podsjeća na Huxleyjev »Vrli novi svijet« i Orwellovu »1984.«.

Naravno, u takvu svijetu mora postojati netko tko će biti nezadovoljan postojećim stanjem, netko tko će sumnjati. Ovdje je to

Hal Džerou, lingvist. Zbog posla kojim se bavi, njemu su dostupne informacije (za druge zabranjene) o prošlom vremenu i svijetu.

Džerou se ukazuje prilika da se riješi mučnog braka — on odlazi s međuzvjezdanom ekspedicijom, čije su prethodnice otkrile planet pogodan za naseljavanje. Naravno, društvena hijerarhija unutar broda djelić je zemaljske društvene strukture, tako da Džeroua prati njegov gept (čuvar koji se o pojedinom čovjeku brine od djetinjstva, nadzire ga i ima ga pravo kažnjavati).

Džerou ne zna što ga čeka. On se samo želio riješiti jedne situacije, frustriranog odnosa sa ženom koju ne voli, odnosa u kojem se intima događa samo u mraku. Farmer vrlo suptilno daje naznake društvene represije nad ljudskom seksualnošću u cijelom tom dijelu romana.

Na planeti Ozagen žive razumni stanovnici Sidonci. Njihova je civilizacija na razini zemaljske civilizacije XX stoljeća. Ozagenci su kukci, a njihovo društvo predstavlja potpunu suprotnost društvu Zemljana. Džerou se uskoro sprijateljuje s Fobom, koji ga vodi da vidi ruševine grada izumrle humanoidne civilizacije. U ruševinama dolazi do dramatičnog susreta: Džerou sreće Zanet, djevojku čije je davno porijeklo također zemaljsko.

Upoznavši Zanet, Džerou počinje polako skidati neljudske oklope koje mu je nametnula represivna sredina. Naravno, on se zbog toga sukobljava sa svima na brodu. Skrivajući Zanet u stanu, on uči od nje, počinje spoznavati uistinu svoje tijelo, ljepotu stvarnog odnosa i fizičke ljubavi. Istodobno, otkriva da je cilj ekspedicije da uništi Sidonce i pripremi planet za kolonizaciju. Tako se Džerou nalazi u psihičkom rascjepu — još mora skrivati svoju vezu sa Zanet. a svome prijatelju Fobou ne može priznati pravi cilj ekspedicije.

Čitava stvar ulazi u nagli klimaks onoga trenutka kada Zanet oboli i

Čitava stvar ulazi u nagli klimaks onoga trenutka kada Zanet oboli i zatrudni. U tom trenutku Farmer nas tek čeka s iznenađenjem (kakvim, vidjet ćete ako pročitate roman). Završni dio romana rješava situaciju tako da ona za neke završi loše (zemaljska ekspedicija), dobro (za Sidonce), a za glavnog junaka nastupa katarzički trenutak, trenutak konačnog i potpunog pročišćenja u kojem Džerou otkriva svu svoju ljudskost u jednom neljudskom svijetu.

Goran Pavelić

Alkemija znanja

Koliko god se može raspravljati o značenju »novog vala« u znanfanu i o tome da li taj pojam uopće nešto znači, jedna se stvar mora priznati: mnogi pisci generacije koja je direktno osjetila 68., studentske nemire, rat u Vijetnamu, čovjekovo spuštanje na Mjesec, vrtoglavi tehnološki napredak i sve veći jaz između onih koji imaju i

onih koji nemaju, u svojim su djelima pokazali jaku kritičnu angažiranost, koristeći literarne mogućnosti žanra da bi izrazili zabrinutost problemima i moguće ishode sadašnjeg stanja, vremena u kojem živimo.

Takav je i roman »Logor koncentracije«, Thomasa M. Discha (»Kentaur«). Jedanaest nas godina dijeli od prvog izlaska tog romana, ali čini se da »Logor koncentracije« sadrži onu (ponekad možda mistificiranu trajnu vrijednost koja neko djelo uvijek čini aktualnim.

Iako je Disch u svojim pričama uglavnom poznat kao osoba kod koje preovladava apsurdan, crnohumoran pogled, »Logor koncentracije« pretendira mnogo više.

Osnovni je motiv romana već poznat u književnosti: stjecanje znanja uz opasnost po samu ličnost. Zbog toga i ne treba začuditi što na mnogo mjesta likovi u romanu progovaraju citatima iz »Fausta« (Marlowe, Goethe).

Louis Sacchetti, pjesnik, nalazi se u zatvoru. Politički zatvorenik. Svijet: bezumni rat vodi se atomskim i bakteriološkim oružjem, šireći se sve više. U očajničkom pokušaju da poboljša inventivne i mentalne moći svojih pronalazača novih oružja, vojska SAD počinje stravičan eksperiment.

Sacchettija iz običnog zatvora prebacuju na neko tajno mjesto. Prema riječima Haasta (vođe cijelog eksperimenta), Sacchettijev je zadatak da pažljivo promatra sve što se događa i da sve bilježi.

Na skupini političkih zatvorenika iskušava se jedna nova tvar, droga palidin. Ona od zatvorenika čini genije, nezamislivo im povećava kvocijent inteligencije, ali ima i nezgodno povratno djelovanje: od nje se umire za nekoliko mjeseci. Sacchettiju je jasno da je Mefistovu ulogu preuzela institucija, ali se njegov promatrački stav bitno mijenja, kada spozna da je i sam subjekt tog stravičnog procesa stjecanja znanja. Sacchettijeva opažanja čitamo kao njegov dnevnik, koji počinje kao zanimljiv uvid u karaktere ostalih sudionika u tom eksperimentu, u njihove međusobne odnose, u način života. Međutim, kako Sacchettijeve bilješke postaju sve hermetičnije i natopljene spekulativno-metafizičkim. filozofsko-etičkim itd. razmišljanjem, istovremeno zajedno s njim otkrivamo onu crnu stranu znanja, onu paklenu stranu, koja je ščepala i Fausta.

Slijed događaja kulminira do točke kada se Mordecai Washington (jedan od zatvorenika) odlučuje na izvršenje eksperimenta, koji je podjednako određen znanstvenim i alkemijskim pristupom. Međutim, zatvorenici logora »Arhimed« imaju plan za pobunu. Plan je čudan, ali nimalo nemoguć kada ga žele ostvariti ljudi nad-natprosječne inteligencije.

Nakon Washingtonove smrti, Sacchettiju se čini da spasa više nema: tijelo sve više otkazuje, sljepilo ga svladava, a tu je i shizoidni

psihijatar čija se zabava sve više svodi na izmišljanje novih, perfidnijih mučenja zatvorenika.

Kraj romana je druga točka u kojoj se razrješuje stvar nakon Washingtonove smrti. Sile mraka su pobijeđene, izlaz je pronađen. (Kako, to piše u romanu.)

Sacchetti i ostali zatvorenici ostaju sa znanjem koje su stekli, ali i sa spoznajom porijekla tog znanja i načina na koji su ga stekli.

Ta spoznaja nije nimalo lagana. Jednako je uzbuđujuća i zastrašujuća. Posljednje rečenice u romanu: »Mnogo onog što je strašno još ne znamo. Mnogo onog što je lijepo tek ćemo otkriti. Plovimo dok ne stignemo do kraja.«

Goran Pavelić